

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİHİ ÇEVRELERDE KAMUSAL ALAN TASARIMI:
SİNOP KENT MEYDANI VE MİLLET BAHÇESİ
KENTSEL TASARIM PROJESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
BARIŞ BERKCAN BAYRAK
2100001364

ANABİLİM DALI: MİMARLIK

PROGRAM: KENTSEL TASARIM

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. EVRİM ÖZKAN

ŞUBAT 2025

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TARİHİ ÇEVRELERDE KAMUSAL ALAN TASARIMI:
SİNOP KENT MEYDANI VE MİLLET BAHÇESİ
KENTSEL TASARIM PROJESİ ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
BARIŞ BERKCAN BAYRAK
2100001364**

ANABİLİM DALI: MİMARLIK

PROGRAM: KENTSEL TASARIM

**TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. EVRİM ÖZKAN
JÜRİ ÜYELERİ: DR. ÖĞR. ÜYESİ ZEYNEP AYŞE GÖKŞİN
DR. ÖĞR. ÜYESİ AYTEK ALKAYA**

ŞUBAT 2025

ÖNSÖZ

Geçmişten günümüze toplumların en önemli ortak alanları olan kamusal alanlar, meydanlar, yaşamın şekillendiği, sosyal, kültürel ve ticari etkinliklerin odağında yer alan mekânlar olmuştur. Ancak kentlerin modernleşme süreciyle birlikte meydanların ve diğer kamusal alanların, kent halkının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yeniden düzenlenmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu süreçte, özellikle tarihî çevrelerde yapılan kentsel tasarım projeleri, hem mekânın kimliğini korumayı hem de çağdaş şehircilik anlayışını yansıtmayı hedeflemelidir.

Bu tez çalışmasında, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Kentsel Tasarım Projesi'nin, tarihi çevrelerde yapılacak kamusal alan tasarımlarına yönelik ilke ve yöntemler açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, millet bahçesi tasarım ilkelerinin, tarihi dokuyla uyumu, kamusal kullanım açısından işlevselliği ve yerel halkın sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına ne ölçüde yanıt verdiği Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi üzerinden incelenmiştir. Ayrıca, projenin estetik değerleri ile tarihi koruma standartlarına uygunluğu, sürdürülebilirlik ilkelerine bağlılığı ve mekânsal düzenlemelerin kent kimliği üzerindeki etkileri de analiz edilmiştir.

Bu tezin hazırlanması sürecinde desteğini esirgemeyen, bilgi ve deneyimleriyle çalışmalarımı şekillendiren başta değerli danışman hocam Prof. Dr. Evrim ÖZKAN'a, her zaman yanımda olan aileme ve çalışmalarına katkıda bulunan tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, tez kapsamında saha çalışmaları ve analizler sırasında bana yardımcı olan Sinop Belediyesi çalışanlarına ve Sinop halkına da katkılarından ötürü minnettarım.

Son olarak, bu çalışmanın, tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımı konusunda farklı bakış açıları geliştirerek bu alanda yeni ufuklar açmasını ve Sinop'un kentsel gelişim sürecine değerli katkılar sağlayarak şehrin dinamiklerini olumlu yönde etkilemesini dilerim.

Barış Berkcan BAYRAK
ŞUBAT 2025

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	2
1.2. Çalışmanın Kapsamı	3
1.3. Çalışmanın Yöntemi.....	4
2. TARİHİ ÇEVRELERDE KAMUSAL ALAN TASARIMI	7
2.1. Tarihi Çevrelerde Kamusal Alan, Özellikleri ve Önemi	11
2.2. Tarihi Çevrelerde Kamusal Alan Tasarım Kriterleri ve İlkeleri	18
2.3. Tarihi Çevrelerde Tasarım Yaklaşımları	25
2.4. Tarihi Çevrelerde Kamusal Alan Tasarım Örnekleri	31
2.4.1. İsrail Plads Meydanı, Kopenhag, Danimarka.....	32
2.4.2. Şişhane Park Kentsel Meydanı ve Yeraltı Otoparkı.....	35
2.5. Bölüm Sonucu	39
3. KAMUSAL ALAN OLARAK MİLLET BAHÇELERİ.....	41
3.1. Millet Bahçesi Kavramı	41
3.2. Millet Bahçelerinin Tarihsel Gelişimi	46
3.3. Millet Bahçesi Örnekleri.....	51
3.3.1. Samsun Millet Bahçesi	52
3.3.2. İstanbul Pendik Millet Bahçesi.....	53
3.3.3. Kara Surları Millet Bahçesi	54
3.3.4. İstanbul Baruthane Millet Bahçesi	57
3.4. Millet Bahçesi Yer Seçim Kriterleri	59
3.5. Millet Bahçeleri'nde Yer Alabilecek Fonksiyonlar	62
3.6. Millet Bahçeleri'nde Yapısal Tasarım Unsurları.....	63

3.7. Millet Bahçeleri'nde Bitkisel Tasarım Unsurları	65
3.8. Millet Bahçeleri Tasarım İlkeleri.....	66
3.9. Bölüm Sonucu	71
4. SİNOP KENT MEYDANI VE MİLLET BAHÇESİ PROJESİ ÖRNEĞİ ...	73
4.1. Sinop Kenti Coğrafi Konumu	73
4.2. Tarihi ve Fiziksel Gelişimi	74
4.3. Çalışma Alanı.....	76
4.4. İmar Planlarında Proje Alanına İlişkin Plan Kararları ve Revizyonları	76
4.5. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi Alanı ve Yakın Çevresindeki Tescilli Kültür Varlıkları	83
4.6. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi	87
5. SİNOP KENT MEYDANI VE MİLLET BAHÇESİ PROJESİNİN MİLLET BAHÇELERİ REHBERİ VE TARİHİ ÇEVRELERDE KAMUSAL ALAN TASARIMI İLKELERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	99
5.1. Millet Bahçeleri Rehberi Bağlamında Değerlendirme	99
5.1.1. Fonksiyonellik	98
5.1.2. Sürdürülebilir ve Yenilikçi Uygulamalar	100
5.1.3. Ulaşılabilirlik.....	101
5.1.4. Yeşil Alan Yönetimi.....	102
5.1.5. Sağlık ve Güvenlik	109
5.1.6. Aidiyet ve Kent Belleği.....	111
5.1.7. Su Varlığı/Öğeleri	114
5.1.8. İmar Durumu	116
5.1.9. Uygun Maliyet.....	118
5.1.10. Otoparklar.....	122
5.2. Tarihi Çevrelerde Kamusal Alan Tasarım İlkeleri Bağlamında Değerlendirme	123
5.2.1. Koruma Planlaması.....	124
5.2.2. Mekânsal Okunabilirlik – Süreklilik.....	126
5.2.3. Karakter – Kimlik	128
5.2.4. Tarihi Çevrelerle Uyumlu Tasarım Yaklaşımı	129

5.2.5. Kamusal Alan Kalitesi	131
5.2.6. Çeşitlilik.....	132
5.2.7. Farklılık.....	133
5.2.8. Hareket Kolaylığı.....	134
5.2.9. Uyarlanabilirlik	134
5.3. Bölüm Sonucu	135
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	137
7. KAYNAKLAR.....	140
8. EKLER.....	150

KISALTMALAR

ICOMOS : International Council On Monuments and Sites

KAİP : Koruma Amaçlı İmar Planı

ÇŞİDB : Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

İ.B.B. : İstanbul Büyükşehir Belediyesi

TOKİ : Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

KUZKA : Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı

İRAP : İl Afet Risk Azaltma Planı

MB : Millet Bahçesi

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1: Kamusal Mekânda Kalite Boyutları, Ölçütleri ve Bileşenleri	22
--	----

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1. Paralel Karma Desen Yöntemi	4
Şekil 2.1. Tarihi Çevre örneği olarak Kaleiçi, Antalya.....	8
Şekil 2.2. Somut Olmayan Unsur: Venedik Kent Silüeti-İtalya	10
Şekil 2.3. Somut Olmayan Unsur: Venedik Karnavalı-İtalya.....	10
Şekil 2.4. Piazza Matteotti Meydanı - İtalya.....	11
Şekil 2.5. İstanbul Taksim Meydanı	12
Şekil 2.6. Başarılı Kamusal Çevreler Yaratılmasını Hedefleyen Beş Farklı Aşama .	24
Şekil 2.7. Kentsel tasarımda uyum/benzerlik yaklaşımı	29
Şekil 2.8. Kentsel tasarımda yorumlama örneği	29
Şekil 2.9. Kentsel tasarımda zıtlık yaklaşımı.....	30
Şekil 2.10. Kentsel tasarımda serbest stil yaklaşımı	30
Şekil 2.11. İsrail Plads Meydanı, Kopenhag, Danimarka	31
Şekil 2.12. İsrail Plads Meydanı Planı, Kopenhag, Danimarka.....	32
Şekil 2.13. İsrail Plads Meydanı, Kopenhag, Danimarka	33
Şekil 2.14. İsrail Plads Meydanı, Kopenhag, Danimarka	34
Şekil 2.15. Şişhane Park Kentsel Meydanı ve Yeraltı Otoparkı Vaziyet Planı	34
Şekil 2.16. Şişhane Park Kentsel Meydanı ve Yeraltı Otoparkı Vaziyet Planı	36
Şekil 2.17. Şişhane Park Kentsel Meydanı ve Yeraltı Otoparkı	37
Şekil 2.18. Şişhane Park Kentsel Meydanı ve Yeraltı Otoparkı	37
Şekil 2.19. Şişhane Park Kentsel Meydanı ve Yeraltı Otoparkı	38
Şekil 3.1. Taksim Millet Bahçesi	42
Şekil 3.2. Ulus Millet Bahçesi	43
Şekil 3.3. Taksim Millet Bahçesi	46
Şekil 3.4. Taksim Millet Bahçesi Planı.....	46
Şekil 3.5. Sultan Ahmet Millet Bahçesi.....	47
Şekil 3.6. Tepebaşı Millet Bahçesi Planı	47
Şekil 3.7. Giresun Millet Bahçesi	49
Şekil 3.8. Mersin Millet Bahçesi	49
Şekil 3.9. Adana Millet Bahçesi	49
Şekil 3.10. Konya Millet Bahçesi	49
Şekil 3.11. Samsun Millet Bahçesi	51

Şekil 3.12. Samsun Millet Bahçesi	52
Şekil 3.13. Samsun Millet Bahçesi Planı	52
Şekil 3.14. İstanbul Millet Bahçesi Planı	53
Şekil 3.15. İstanbul Millet Bahçesi	53
Şekil 3.16. Kara Surları Millet Bahçesi	54
Şekil 3.17. Kara Surları Millet Bahçesi	55
Şekil 3.18. Kara Surları Millet Bahçesi	56
Şekil 3.19. Baruthane Millet Bahçesi	57
Şekil 3.20. Baruthane Millet Bahçesi	58
Şekil 3.21. Millet Bahçesi Gösterimi	59
Şekil 4.1. Sinop İlinin Ülkemiz İçerisindeki Konumu	72
Şekil 4.2. Sinop İli İdari Yapısı	73
Şekil 4.3. Sinop Kent Merkezi görünümü, Google Earth görüntüsü Temmuz, 2024	74
Şekil 4.4. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi Alanı, Google Earth görüntüsü Temmuz, 2024	75
Şekil 4.5. 1977 tarihli 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı	76
Şekil 4.6. 1988 tarihli 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı	77
Şekil 4.7. 2016 tarihli 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı	78
Şekil 4.8. 2020 tarihli 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı	79
Şekil 4.9. 2022 tarihli 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı	80
Şekil 4.10. 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı	81
Şekil 4.11. 1/1000 Ölçekli Millet Bahçesine İlişkin Plan Değişikliği	82
Şekil 4.12. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi alan sınırları ve yakın çevresindeki tescilli kültür varlıkları	83
Şekil 4.13. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi yakın çevresindeki tescilli kültür varlıkları	84
Şekil 4.14. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi yakın çevresindeki tescilli kültür varlıkları	85
Şekil 4.15. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Tanıtımı	86
Şekil 4.16. Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi (Eski Verem Savaş Dispanseri) yıkımı	87
Şekil 4.17. Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi (Eski Verem Savaş Dispanseri) yıkımı	87
Şekil 4.18. Kent çarşısı	88
Şekil 4.19. Kent çarşısı	88

Şekil 4.20. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, Kent Çarşısı Vaziyet Planı.	89
Şekil 4.21. Proje alanı çerisinde yer alan İl Genel Meclisi Binası.....	89
Şekil 4.22. İl Genel Meclisi Binası yıkım çalışmaları.	90
Şekil 4.23. Kent Meydanı yıkım çalışmaları.	90
Şekil 4.24. Kent Meydanı yıkım çalışmaları.	90
Şekil 4.25. Kent Meydanı yıkım çalışmaları.	91
Şekil 4.26. Uygulama sonrası Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi.....	91
Şekil 4.27. Uygulama sonrası Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi.....	91
Şekil 4.28. Uygulama sonrası Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi.....	92
Şekil 4.29. Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 16.12.2020 tarih ve 7414 sayılı kararı ile onaylanan ilk vaziyet planı.	92
Şekil 4.30. Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 29.09.2021 tarih ve 7947 sayılı kararı ile onaylanan ikinci vaziyet planı.....	93
Şekil 4.31. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, Rekreasyon ve Camii Alanı.....	93
Şekil 4.32. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi kapsamında inşa edilen İskele Camii.	94
Şekil 4.33. Askeri Gazino Binası.....	94
Şekil 4.34. Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 16.12.2020 tarih ve 7414 sayılı kararı ve sonrasında yine 29.09.2021 tarih ve 7947 sayılı kararı ile onaylanan vaziyet planlarında Millet Kırathanesi.....	95
Şekil 4.35. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, Vaziyet Planı.....	97
Şekil 5.1. Güvenli ve fonksiyonel olmayan çocuk oyun alanları	99
Şekil 5.2. İşlevsel olmayan oturma grupları	99
Şekil 5.3. Proje alanında kullanılan aydınlatma elemanları ve düzensiz halde bulunan sulama hatları	100
Şekil 5.4. Proje kapsamında yenilenen kaldırımlar ve yaya yolları.....	101
Şekil 5.5. Proje kapsamında yenilenen kaldırımlar ve yaya yolları.....	101
Şekil 5.6. Proje kapsamında engelli ulaşımında ve yaya geçitlerinde yapılan tasarım hataları.....	101
Şekil 5.7. Proje kapsamında alanın büyük bir kısmı beton zemin ile kaplanmıştır.	102
Şekil 5.8. Yerel basında yer alan haber.....	103

Şekil 5.9. Bakımsızlıktan kuruyan yeşil alanlar	103
Şekil 5.10. Oturma grubu yapmak için ağaçların diplerine yapılan beton kaideler.	104
Şekil 5.11. Sinop Çevre Dostları Derneği'nin oturma grubu yapmak için ağaçların diplerine yapılan beton kaidelere tepkisi.....	104
Şekil 5.12. Estetik ve işlevsel olamayan yeşil alanlar	105
Şekil 5.13. Estetik ve işlevsel olamayan yeşil alanlar	105
Şekil 5.14. Yeşil alanlar yayalar tarafından kestirme yol olarak kullanılmaktadır..	106
Şekil 5.15. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi'nden önce Uğur Mumcu Meydanı.....	106
Şekil 5.16. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi'nden sonra Uğur Mumcu Meydanı.....	107
Şekil 5.17. Kent Çarşısı Google Earth görüntüsü	108
Şekil 5.18. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nde yer alan spor mobilyaları	109
Şekil 5.19. Uğur Mumcu Meydanı'nın eski hali	110
Şekil 5.20. Uğur Mumcu Meydanı'nda miting	111
Şekil 5.21. Uğur Mumcu Meydanı kaldırılarak yerinde kavşak düzenlemesi yapılmıştır	112
Şekil 5.22. Uğur Mumcu Meydanı'nın eski ve yeni hali Google Earth görüntüsü .	112
Şekil 5.23. Uğur Mumcu Meydanı'nın yeni hali ve yeni Uğur Mumcu Heykeli	113
Şekil 5.24. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi içerisinde yer alan su ögesi	114
Şekil 5.25. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi içerisinde yer alan su ögesi	115
Şekil 5.26. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin Sit Sınırları Paftası ile birleştirilmiş hali ve Sinop Kent Merkezi Sit Sınırları paftası.....	116
Şekil 5.27. Proje alanı içerisinde, vaziyet planında yer almayan işgaller.....	118
Şekil 5.28. Proje alanı içerisinde, vaziyet planında yer almayan işgaller.....	118
Şekil 5.29. Proje alanı içerisinde, vaziyet planında yer almayan işgaller.....	119
Şekil 5.30. Yerel basında yer alan haberde Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin eksiklerinin tamamlanabilmesi için Sinop Belediyesi'ne 15 Milyon TL hibe verildiğini söylemektedir.....	120

Şekil 5.31. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi’nden önce alanda var olan otopark alanı.....	121
Şekil 5.32. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi’nden sonra otopark alanı kaldırılmıştır.....	121
Şekil 5.33. Arkeolojik kazılar tamamlanmadan Kent Çarşısı yapısı tamamlanmıştır.....	124
Şekil 5.34. Alt yapı çalışmaları esnasında ortaya çıkan tarihi öneme sahip sütunlar	125
Şekil 5.35. Saat Kulesi ve Doğu Surları önünde yapılan peyzaj düzenlemesi	126
Şekil 5.36. Kent Çarşısı’nda yer alan işletmelere ait tarihi çevre ile uyumsuz tabelalar	127
Şekil 5.37. Kent Çarşısı’nda yer alan işletmelere ait tarihi çevre ile uyumsuz tabelalar	128
Şekil 5.38. Tarihi çevre ile uyumsuz ve bakımsız olan yönlendirme tabelaları.	129
Şekil 5.39. Tarihi çevre ile uyumsuz ve bakımsız olan otobüs durakları.	129
Şekil 5.40. Tarihi çevre ile uyumsuz ve umumi tuvaletler.	129
Şekil 5.41. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi’nden önce Sinop Kalesi Doğu Surlarının önünde yer alan yapılar.	130
Şekil 5.42. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi’nden sonra Sinop Kalesi Doğu Surları.	130
Şekil 5.43. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi’nden önce Sinop Kalesi Güney Burcu dibinde yer alan Şehir Planı Panosu ve şimdiki hali.....	1

Enstitüsü : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Anabilim Dalı : Mimarlık
Programı : Kentsel Tasarım
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Evrim ÖZKAN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Şubat 2025

ÖZET

TARİHİ ÇEVRELERDE KAMUSAL ALAN TASARIMI: SİNOP KENT MEYDANI VE MİLLET BAHÇESİ KENTSEL TASARIM PROJESİ ÖRNEĞİ

Barış Berkcan BAYRAK

Bu tez, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Kentsel Tasarım Projesini Millet Bahçeleri Rehberi unsurları ve tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımına dair yöntem ve ilkeler üzerinden değerlendirmektedir. Sinop'un zengin tarihi ve kültürel mirası, modern kent yaşamının ihtiyaçları ile harmanlanarak, mevcut mekânların yeniden tasarımında nasıl bir yaklaşım izlenmesi gerektiği irdelenmektedir.

Tez, tarihi çevrelerde kentsel tasarım projelerinin değerlendirilmesinde kullanılacak metodolojik yaklaşımları belirleyerek, literatür taraması ve alan analizleri gibi yöntemlerle veri toplama sürecini kapsamaktadır. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, hem mevcut durum analizi hem de tasarım kriterlerinin uygulanması açısından detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Çalışma, proje alanının nasıl tasarlandığını, sosyal, kültürel ve fiziksel sürdürülebilirlik açısından değerlendirirken, tarihi dokunun korunmasının gerekliliğine de vurgu yapmaktadır.

Bu bağlamda, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Kentsel Tasarım Projesi, tarihi çevrenin modern kent yaşamına entegrasyonu açısından önemli bir örnek olarak ele alınmıştır. Proje alanında yer alan tarihi yapılar ve kültürel unsurlar göz önünde bulundurularak, alanın kimliğini koruyan bir tasarım anlayışının benimsenip benimsenmediği gibi bazı değerlendirmelere cevap aranmıştır. Çalışma, kamusal alanların tarihsel bağlamda nasıl ele alınması gerektiğini vurgularken, yerel halkın ihtiyaçları, toplumsal ilişkiler ve kamusal mekânların kullanım alışkanlıkları gibi sosyal faktörlerin de dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır.

Ayrıca, proje kapsamında yeşil alanların korunması ve geliştirilmesi, kent meydanının daha işlevsel hale getirilmesi ve kültürel aktiviteler için uygun mekânların yaratılması gibi tasarım ilkeleri üzerinde durulmuştur. Tarihi ve kültürel öğelerin modern ihtiyaçlarla nasıl dengelendiği analiz edilerek, tarihi çevrelerde yapılan müdahalelerin sürdürülebilirliği, yerel topluluklarla yapılan işbirlikleri ve katılımcı tasarım süreçlerinin önemi vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Kentsel Tasarım Projesi, tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımı için model niteliğinde bir çalışma sunmakta ve bu tür projelerin uygulanmasında izlenmesi gereken stratejik yaklaşımları ortaya koymaktadır. Tez, gelecekte benzer projelerde kullanılacak bir rehber niteliği taşımakta ve tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımı konusuna dair literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Çevre, Kamusal Alan Tasarımı, Millet Bahçesi, Kentsel Tasarım.

Institute : Institute Of Graduate Studies
Department : Architecture
Programme : Urban Design
Supervisor : Prof. Dr. Evrim ÖZKAN
Degree Awarded and Date : M.Sc. -February 2025

ABSTRACT

PUBLIC SPACE DESIGN IN HISTORICAL ENVIRONMENTS: SINOP CITY SQUARE AND NATION'S GARDEN URBAN DESIGN

PROJECT EXAMPLE

Barış Berkcan BAYRAK

This thesis evaluates the Sinop City Square and Nation's Garden Urban Design Project based on the principles outlined in the Nation's Gardens Guide and the methods and principles of public space design in historical settings. It examines how Sinop's rich historical and cultural heritage can be harmonized with the needs of modern urban life to guide the redesign of existing spaces.

The thesis encompasses the data collection process, including literature review and site analyses, and identifies methodological approaches to be used in evaluating urban design projects in historical environments. The Sinop City Square and Nation's Garden Project is discussed in detail, both in terms of the current situation analysis and the application of design criteria. While assessing how the project site is designed in terms of social, cultural, and physical sustainability, the necessity of preserving the historical fabric is emphasized.

In this context, the Sinop City Square and Nation's Garden Urban Design Project is considered an important example of integrating historical environments into modern urban life. The project examines whether a design approach that preserves the identity of the area, considering historical buildings and cultural elements within the site, has been adopted. The study emphasizes how public spaces should be addressed within a historical context and argues that social factors, such as the needs of the local population, social interactions, and public space usage patterns, must also be taken into account.

Furthermore, the project highlights design principles such as the preservation and development of green spaces, making the city square more functional, and creating spaces suitable for cultural activities. By analyzing how historical and cultural elements are balanced with modern needs, the study underlines the importance of sustainability in interventions in historical environments, the collaboration with local communities, and participatory design processes.

In conclusion, the Sinop City Square and Nation's Garden Urban Design Project provides a model for public space design in historical environments and outlines the strategic approaches that should be followed in such projects. The thesis aims to contribute to the

literature on public space design in historical environments and serves as a guide for future similar projects.

Keywords: Historical Environment, Public Space Design, Nation's Garden, Urban Design.

1. GİRİŞ

Kamusal alana yönelik olarak literatürde kabul görmüş iki önemli tanım bulunmaktadır. Bunlardan birincisi ülkelerin sahip olduğu modern kamu hukuku ile tanımlanan mekânlardır (Altıntaş ve Eriri, 2012). İkincisi ise insanların özgür bir şekilde bir araya gelerek karşılıklı etkileşim içerisinde olmasını sağlayan ayrı bir yaşam alanı olarak ifade edilmektedir (Habermas, 2003).

Günümüz dünyasında kamusal alanlar, kentsel yaşamın kalitesini belirleyen en önemli unsurlardan biri haline gelmiştir. Bu alanlar, kent sakinlerinin sosyalleşmesine, dinlenmesine ve kültürel paylaşımlarına olanak tanırken, aynı zamanda kentin kimliğini de yansıtır. Ancak modern kentlerin hızla büyümesi ve yapılaşmanın yoğunlaşması, kamusal alanların azalmasına ve bu alanların niteliklerinin göz ardı edilmesine neden olmuştur. Bu süreçte, özellikle tarihi çevrelerde kamusal alanların tasarımı ve korunması, sürdürülebilir bir kentsel gelişim açısından büyük önem taşımaktadır.

Tarihi çevreler, bir kentin geçmişiyle bugünü arasında bir köprü oluşturan, kimliğini ve kültürel belleğini koruyan alanlardır. Bu alanlarda yapılacak kamusal alan tasarımları, tarihsel dokuyu korumanın yanı sıra, bu alanları modern ihtiyaçlara uyumlu hale getirerek, kentin canlılığını ve çekiciliğini artırmalıdır. Bu bağlamda millet bahçeleri, Türkiye'nin şehircilik anlayışında önemli bir yer edinmiş, geniş yeşil alanlar sunan ve kentin tarihiyle doğasını birleştiren projeler olarak öne çıkmıştır.

Bu çalışma, tarihi çevrelerde kamusal alanların nasıl tasarlanması gerektiğini Türkiye'deki millet bahçesi örneklerinden biri olan Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi örneği üzerinden ele almakta, tasarım yaklaşımları, uygulama ilkeleri ve projenin kente etkilerini değerlendirmektedir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımının kentlerin sosyal, kültürel ve ekolojik yapısına olan etkilerini araştırmak ve bu bağlamda millet bahçesi kavramının bu tür çevrelerde nasıl uygulanabileceğini irdelemektir. Özellikle tarihi dokunun korunarak, modern kentleşme süreçleriyle uyumlu şekilde kamusal alanların nasıl geliştirilebileceği konusu büyük bir önem taşımaktadır. Tarihi kent merkezleri, kentsel belleğin korunmasını sağlarken, aynı zamanda çağdaş yaşamın gereksinimlerine de yanıt verebilecek alanlar sunmalıdır. Bu doğrultuda, millet bahçesi projeleri, tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımı açısından önemli bir çözüm sunmaktadır.

Çalışma, şu araştırma soruları doğrultusunda şekillenecektir:

1- Kamusal alanların toplumsal etkileşim açısından rolleri nelerdir?

Kamusal alanların kent sakinleri için neden önemli olduğunu, sosyal etkileşim, toplumsal uyum ve kentsel belleğin korunması üzerindeki etkilerini ortaya koyacaktır. Bu, tasarım süreçlerinde kullanıcı odaklı yaklaşımı önceliklendirmeyi sağlayacaktır.

2- Millet Bahçelerinin kamusal alandaki rolleri nelerdir?

Millet Bahçelerinin yalnızca yeşil alan yaratma işlevinin ötesinde, toplumsal refahı artırma, rekreasyonel ihtiyaçları karşılama ve kentsel yaşam kalitesini yükseltme gibi rollerine dair somut veriler elde edilecektir. Bu, Millet Bahçesi projelerinin fayda ve sınırlamalarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

3- Tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımı nasıl olmalıdır?

Tarihi çevrelerin korunması ile modern tasarımın entegrasyonuna yönelik bir çerçeve ortaya konacaktır. Bu, tarihi dokuyu korurken çağdaş kentleşme ihtiyaçlarına yanıt veren başarılı tasarım stratejileri geliştirilmesine rehberlik edecektir.

4- Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi tarihi çevrelerde kamusal alan tasarım kriterlerini ne düzeyde karşılamaktadır?

Projenin güçlü ve zayıf yönleri analiz edilerek değerlendirilecek, bu analizlerden çıkarımlar elde edilecektir. Bu sayede, gelecekte yapılacak projelerde tasarım, planlama ve uygulama süreçlerine yönelik daha etkili yaklaşımlar benimsenebilecektir.

Genel olarak, bu sorulara verilen yanıtlar, tarihi çevrelerdeki kamusal alan projelerinin hem teori hem de uygulama açısından daha bilinçli ve sürdürülebilir bir şekilde ele alınmasını sağlayacaktır. Bu kapsamda çalışma, teorik olarak kamusal alan tasarımı ve tarihi çevrelerin korunması literatürüne katkı sunmayı amaçlarken, pratik olarak da Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi gibi örneklerle kentsel tasarım projelerinde dikkate alınması gereken kriterler hakkında öneriler sunmayı hedeflemektedir.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Bu tez çalışmasının kapsamı, özellikle tarihi dokunun korunması, kamusal alanların sosyal, kültürel ve ekolojik etkileri, ve millet bahçesi projelerinin bu tür çevrelerdeki rolü gibi odak noktalarını içermektedir. Kamusal alanların toplumsal etkileşimdeki önemi, kentsel yaşam kalitesine katkıları ve kentsel bellek üzerindeki etkileri, çalışmanın temel inceleme alanlarından biridir. Ayrıca, millet bahçesi kavramının tarihi çevrelerde nasıl uygulanabileceği ve bu projelerin kentsel dokuyla uyum sağlama, toplumsal refahı artırma ve modern kentleşme süreçlerine entegre olma gibi işlevleri ele alınmaktadır.

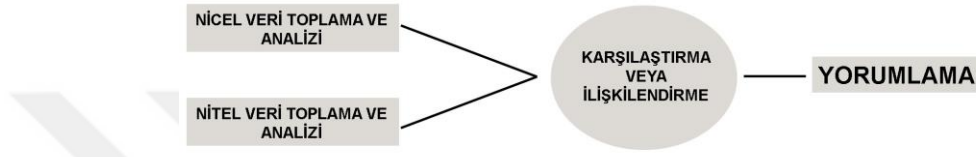
Tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımının ilkeleri, modern ihtiyaçlarla uyumlu, ancak tarihi dokuyu koruyacak yaklaşımlar bağlamında tartışılmaktadır. Çalışma, bu bağlamda, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'ni ele alarak projenin tasarım yaklaşımlarını, tarihi çevreyle uyumunu, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik hedefleri açısından değerlendirmektedir.

Çalışma, genel şehircilik politikalarını geniş kapsamıyla değerlendirmemekte, yalnızca tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımı ve millet bahçesi projelerine

odaklanmaktadır. Kentsel tasarım projelerinin bütüncül etkileri yerine, kamusal alan tasarımının fiziksel çıktılarına odaklı bir perspektif sunmaktadır. Bu bağlamda ekonomik boyutlar ve hukuki süreçler kapsam dışında bırakılmıştır.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada, nitel ve nicel veri toplama yöntemlerinin bir arada yer aldığı paralel karma desen kullanılmıştır (Şekil 1.1).

Şekil 1.1: Paralel Karma Desen Yöntemi

Çalışmanın yöntemi, aşağıdaki adımları ve teknikleri içermektedir:

Literatür Taraması: Araştırmanın ilk aşamasında, tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımı, millet bahçesi projeleri ve kent meydanları üzerine yapılan akademik çalışmalar ve bilimsel kaynaklar incelenecektir. Bu bağlamda, tarihi çevrelerde kamusal alan oluşturulmasının önemi, tasarım ilkeleri, koruma ve sürdürülebilirlik gibi konulara odaklanan mevcut literatür taranarak, bu alanlardaki teorik bilgi birikimi değerlendirilecektir. Literatür taraması sayesinde, geçmişte yapılan benzer çalışmaların bulguları ve metodolojileri analiz edilerek çalışmanın kuramsal altyapısı oluşturulacaktır.

Doküman İnceleme: Çalışmanın ana odağını oluşturan Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi detaylı bir örnek olarak ele alınacaktır. Bu bağlamda, proje alanı üzerindeki incelemeler, yerel yönetim tarafından sağlanan proje dokümanları ve imar planları gibi yazılı kaynaklar üzerinden yapılacaktır. Türkiye’de millet bahçesi uygulamalarına dair resmi raporlar, yönetmelikler ve yerel planlama dokümanları da bu süreçte incelenecektir. Sinop kentinin tarihsel gelişimi, kent meydanının fiziksel ve sosyo-kültürel özellikleri, projenin öncesi ve sonrası durum analizi gibi unsurlar proje incelemesinin temel bileşenlerini oluşturacaktır.

Yerinde Gözlem (Saha Çalışması): Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'ne yönelik saha çalışmaları, projenin alandaki etkilerini ve halkın bu alanı nasıl kullandığını gözlemlemeyi amaçlamaktadır. Yerinde gözlem, mekânsal düzenlemelerin işlevselliğini, tasarımın kullanım kolaylığını ve projenin tarihi çevreye olan uyumunu incelemek için kullanılacaktır. Ayrıca, bu saha çalışmaları sırasında çekilen Fotoğraflar ve alana dair görsel materyaller de projeye dair somut bulgular elde edilmesini sağlayacaktır.

Çalışmada Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi iki temel değerlendirme kriteri çerçevesinde analiz edilmiştir. Birinci olarak, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hazırlanan "Millet Bahçeleri Rehberi"nde belirtilen kriterler doğrultusunda proje fonksiyonellik, sürdürülebilirlik, ulaşılabilirlik, yeşil alan yönetimi, sağlık ve güvenlik, aidiyet ve kent belleği, su varlığı, imar durumu, uygun maliyet ve otoparklar başlıkları altında ele alınmıştır. İkinci olarak, tarihi çevrelerde kamusal alan tasarım ilkeleri kapsamında, koruma planlaması, mekânsal okunabilirlik, karakter ve kimlik, tarihi çevrelerle uyumlu tasarım, kamusal alan kalitesi, çeşitlilik, farklılık, hareket kolaylığı ve uyarlanabilirlik gibi faktörler dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Literatür taraması ve doküman inceleme teknikleri kullanılarak mevcut akademik çalışmalar, yönetmelikler ve rehber dokümanlar analiz edilmiş, elde edilen veriler doğrultusunda Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin hem millet bahçesi uygulamalarının temel tasarım ve planlama ilkelerine uygunluğu hem de tarihi çevrede yer alması nedeniyle koruma ve sürdürülebilirlik açısından kamusal alan niteliklerine ne ölçüde uyum sağladığı analiz edilmiştir.

Saha çalışmasının bir parçası olarak ve tasarım yaklaşımının daha iyi anlaşılabilmesi adına proje müellifi firmaya ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'na (TOKİ) dilekçe yolu ile sorular yöneltmiş, ancak bir cevap alınamamıştır. (Bkz. Ek-1, Ek-2).

Ayrıca, yazarın yaklaşık yedi yıldır Sinop Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nde görev yapıyor olması ve Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin onaylanma sürecinden uygulanmasına kadar aktif olarak içerisinde yer alması, çalışmaya önemli bir saha deneyimi kazandırmıştır. Bu bağlamda, süreç boyunca yapılan gözlemler, belediye ve kamu kurumu kararları, proje uygulama aşamaları ve saha dinamikleri dikkate alınarak çalışma kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

2. TARİHİ ÇEVRELERDE KAMUSAL ALAN TASARIMI

Bu bölümde tarihi çevrelerde yer alan kamusal alanlar üzerinde durulmaktadır. Bu çerçevede tarihi çevrelerde kamusal alanların özellikleri ve önemi, tasarım yaklaşımları, tasarım kriterleri ve ilkeleri ile tarihi çevrelerde kamusal alan tasarım örnekleri hakkında bilgi verilmektedir.

2.1. Tarihi Çevrelerde Kamusal Alan Özellikleri ve Önemi

Tarihi çevreler diğer tarihi çevreler ile benzer olan fiziksel görünümleri, eşi benzeri olmayan sokakları, meydanları, sivil ve anıtsal mimari yapıları, uzun yıllar var olmaları, kültürel, sosyal, ekonomik, arkeolojik ve estetik unsurlar gibi pek çok unsuru bünyelerinde taşımaktadırlar (Çelik ve Demirtaş, 2019). Bu sayede bu tarihi çevreler günümüzün açık hava müzeleri olarak nitelendirilmektedir (Ahunbay, 2004).

Tarihi mekânlar sahip oldukları ölçek bakımından üç grup altında değerlendirilmektedirler. Bunları tarihi çevre, tarihi kent ve tarihi bölgeler şeklinde sıralamak mümkündür. Mazı'ya göre (2009) tarihi çevre en basit ifadeyle bir veya birkaç sokaktan meydana gelen tarihi unsur olarak nitelendirilmektedir. Antalya Kaleiçi (Şekil 2.1), Hisar Mahallesi tarihi çevre örnekleri olarak gösterilmektedir. Tarihi kent kavramı ise genel olarak bir coğrafyanın, bir bölgenin veya bir yerin tarihini, kültürel ve mimari özelliklerini tanımlamaktadır. Venedik, Prag bu kentlere örnek olarak verilebilir. Tarihi bölge tarihi çevre olarak nitelendirilen yerin yapılarını, kültürel değerlerini, önemli olayları ve diğer tarihi unsurları kapsamaktadır. Orta Asya ve Mezopotamya bu bölgelere örnek olarak verilebilir. Bu çevreler zaman içindeki değişimi ve gelişimi de yansıtmaktadır (Özyaba, 1999).

Şekil 2.1: Tarihi Çevre örneği olarak Kaleiçi, Antalya (URL-1).

Tarihi çevreler, arkeolojik alanları, anıtları, tarihi öneme sahip binaları ve ekşi yerleşim yerlerini içinde barındıran alanlardır (Can ve Uyguralp, 2022). Ayrıca o çevrede yaşayan insanlara ait kent belleği oluşturan ve geçmişe yönelik manevi izler taşıyan, sembolik önemi olan kamusal alanlar gibi mekânları da içermektedir (Vanolo, 2008). Tarihi çevrede yer alan tarihi dokuların sahip oldukları tarihsel geçmişi ve mimari özellikleri nedeni ile bir bütünlük içerisinde oldukları görülmektedir.

Tarihi çevreler geleneksel yaşam biçiminin gösterimi, kültürün aktarımı, mimari özelliği ile günümüzde halen daha popülerliğini korumaya devam eden mekânlardır (Temel vd., 2021). Tarihi çevreler, gelişen yapım teknikleri, değişen yaşam koşulları ve buna bağlı olarak evrilen gelenekler göz önünde bulundurulduğunda, geçmiş dönemlerin yaşam biçimlerine ışık tutan açık hava müzeleri olarak da nitelendirilebilir. Bu mekânlarda, tarihsel dönemlerin sosyal ve ekonomik yapısı, yaşam felsefesi ile estetik ve mimari anlayışını yansıtan pek çok detay bulunmaktadır. Sahip oldukları zengin üslup çeşitliliği, özenli işçilik, hayranlık uyandıran görünüşler ve şaşırtıcı, kıvrımlı sokaklarıyla bu alanlar, geçmiş toplumların yaratıcılığının en çarpıcı örneklerini sergilemektedir. (Ahunbay, 2004)

Tarihi çevreler birden fazla uygarlığın ekonomik ve demografik yapısını, sanatını, inançlarını, geleneklerini, eğitim ve gastronomi gibi pek çok izlerini taşımaktadırlar (Donat, 2023). Aynı zamanda inşa edildikleri devirden bu zamanda halen daha modern kentlerde duygu, düşünce, eğitim, sosyal yaşam, deneyim ve

birikimlerin aktarılmasına vesile olması nedeniyle adeta bir "düğüm noktası" olarak ifade edilmektedirler (Dorathlı ve Önal, 2000). Avrupa Kültürel İşbirliği Konseyi'nin "Avrupa Kültürel Mirasının Envanteri" çalışmasında, tarihi çevreler; doğal ya da insan yapımı, kendi bütünlüğünü koruyan ve artistik, estetik, tarihsel, etnografik, bilimsel, edebi ya da efsanevi özellikleri nedeniyle korunup değerlendirilmesi gereken unsurlar olarak tanımlanmaktadır. Buna ek olarak, tarihi çevreler yalnızca önemli olayların yaşandığı mekânlar olmakla kalmayıp, aynı zamanda belirli bir döneme ait kentin kültürel, sosyoekonomik yapısı ve sanat anlayışı hakkında mesajlar veren kentsel parçalardır (Çelik, 2004).

Tarihi çevreler, kentleri oluşturan tüm özgün karakterlerin ve somut-somut olmayan değerlerin birlikteliği sonucu oluşmaktadır (Yazgan ve Erdoğan, 1992). Tarihi çevreler somut ve somut olmayan unsurlardan oluşmaktadır (ICOMOS, 2011).

Bu unsurları sırasıyla açıklamak gerekirse;

Somut Unsurlar: Kentsel yapı, mimari yapılar, tarihi çevre içerisindeki manzara, arkeolojik kalıntılar, simge yapılar ve meydanlar şeklinde sıralanmaktadır.

Somut Olmayan Unsurlar: Tarihi değerlerin özünü oluşturan etkinlikler, kültürel uygulamalar, gelenekler, anılar ve kültürel referanslar olarak belirtilmektedir.

Şekil 2.2'de tarihi çevrelerin somut unsuruna örnek olarak İtalya – Venedik Kent silüeti gösterilmektedir. Tarihi yapıların benzersiz görünümüne sahip olmaları ve geçmişten günümüze izler taşıması nedeniyle insanlar tarafından hayranlıkla izlenmektedir. Bu nedenle kentsel yapılar içerisinde yer alan somut unsurlar şehrin atmosferine güzellik katmaktadır.

Şekil 2.2: Somut Unsur: Venedik Kent Silüeti-İtalya (URL-2).

Şekil 2.3’de tarihi çevrelerin somut olmayan unsuruna örnek olarak İtalya – Venedik Karnavalı gösterilmektedir. Tarihi yapıların sadece gezip görülecek mekânlar olmasından ziyade şehrin yaşanabilir hale gelmesini sağlayan somut olmayan unsurlar bulunmaktadır. Ülkeler, şehirler ve yapılar insanlar sayesinde anlamlı hale gelmektedir. Bu nedenle şehirlerin farklı bir kimlik kazanarak özel bir konuma erişmesini sağlayan somut olmayan unsurlar oldukça önemlidir.

Şekil 2.3: Somut Olmayan Unsur: Venedik Karnavalı-İtalya (URL-3).

Kamusal alanlar içerisinde yer alan tarihi çevreler şehirlerin yüzyıllardır var olan benliklerine benzersiz özellik eklemekte, şehirde yaşayan bireylerin kendilerini

şehre ait hissetmelerini sağlamakta ve en önemlisi kentlere dördüncü boyut olarak adlandırılan zaman boyutunu kazandırmaktadır (Koçan, 2011).

Tarihi çevrelerdeki kamusal alanlar, kültürel, tarihi ve turistik öneme sahip bölgelerde yer alan ve geniş bir halk kitlesi tarafından kullanılan açık alanları ifade etmektedir. Kent meydanları, parklar, bahçeler, caddeler, sokaklar, tarihi yapıların etrafındaki geniş açık alanlar, anıtlar gibi mekânları içeren bu alanlar sadece dolaşım ve dinlenme gibi amaçların yanında insanların bir araya gelmesini, etkileşimde bulunmalarını ve tarihi çevre içerisinde bulunmaktan haz almalarını sağlamaktadır. Tarihi çevredeki kamusal alanlar, tarihi kentlerin en etkileyici yerleridir ve ziyaretçilerinin geçmişle bağlantı kurmalarını, tarihi daha derinlemesine öğrenmelerini sağlamaktadır.

Araştırmalar tarihi çevrelerdeki kamusal alanların sosyal etkileşimleri ve topluluk uyumunu kolaylaştırdığını belirtirken, bu alanların tasarımlarının ve özelliklerinin turistlerin algılarını ve davranışlarını önemli ölçüde etkilediğini ve bu sayede turizm açısından önemli role sahip olduğunu ifade etmektedir. Şekil 2.4’de görülmekte olan İtalya’da bulunan Piazza Matteotti Meydanı ve Şekil 2.5’de görülen İstanbul Taksim Meydanı tarihi çevrelerin kentin birer parçası olarak geçmişten günümüze uzanan değerli parçaları olarak örnek gösterilebilir.

Şekil 2.4: Piazza Matteotti Meydanı- İtalya (URL-4).

Şekil 2.5: İstanbul Taksim Meydanı (URL-5).

Tarihi çevrelerdeki kamusal açık alanların oluşumu, çevrenin morfolojisine, geçmişine ve yerel halkın kültürüne bağlı olarak değişkenlik göstermektedir (Mahmoudi ve Fanaei, 2009). Her toplumun farklı dönemlerinde oluşturduğu kentsel mekânlar, bir zamanlar o çevrede yaşamış olan toplumların en önemli unsurlarından biri olan kültürlerinin izlerini taşımaktadır. Bu izler nesiller boyunca eski ve/veya çağ dışı olarak değerlendirilmelerine rağmen belli bir süreden sonra tarihi özellik kazanmaktadır (Ter, 2002) ve korunması gereken yapılar arasında yer almaya başlamaktadır.

Kamusal açık alanların niteliğini belirlemede en büyük etken, çevresinden aldığı etkileşimler olarak belirtilmektedir (Karayılmazlar ve Çelikyay, 2018). Kamusal alan çevresinde yer alan yapı grupları estetik bir bütünlük oluşturduğu ve amacına uygun bir düzenlemeyle şekillendiği takdirde, simgesel, tarihi ve kültürel bir değer oluşturuyorsa, bu yapı grupları çevresinde kamusal alana nitelik katmaktadır ve ziyaretçilerinde hayranlık uyandırmaktadır.

Binalar arasındaki boşluklar, tarihi ve simgesel yapı önlerinde yer alan toplanma alanları, yol kesişimleri, kavşaklar gibi kamusal mekânlar en az yerleşimlerin tarihi kadar eski bir yapıya sahiplerdir. Bu kamusal alanlara tarih boyunca çeşitli fonksiyonlar yüklenmiş, pazar yeri, toplanma alanı, ticaret alanı gibi faaliyetlerde kullanılmışlardır.

Tarihi çevredeki kent meydanları şehrin kültürel ve sosyal yapısını yansıtan hayati ortak alanlar görevini üstlenmektedir. Bu nedenle tarihi yerlerin korunmasının yanı sıra işlevselliğinin ve estetik çekiciliğinin artırılması amacıyla bu alanların yeniden canlandırılması oldukça önemlidir. Tarihi çevreleri canlandırmak amacıyla kullanılan pek çok yöntem bulunmaktadır (Ziemeļniece ve Ločmele, 2022). Bunlar; kent meydanları, parklar ve bahçeler, caddeler ve bulvarlar, anıt ve heykellerin bulunduğu alanlar ile çarşılar ve pazarlar şeklinde sıralanabilir.

Kent Meydanları: Tarihi çevrelerde yer alana kent meydanları genellikle kent merkezlerinde yer alır ve çeşitli etkinliklere, eylemlere, festivallere ve pazarlara ev sahipliği yapabilir.

Parklar ve Bahçeler: Tarihi çevrelerdeki parklar ve bahçeler, yeşil alan oluşturularak dinlenme, piknik yapma, doğayla etkileşim içine girme imkânı sağlar.

Caddeler ve Bulvarlar: Tarihi yapıların yanında uzanan yollar, caddeler, alışveriş ve kafe kültürü için etkin alanlardır.

Anıt ve Heykellerin Bulunduğu Alanlar: Tarihi anıtlar ve heykellerin bulunduğu alanlar, toplulukların anma etkinliği, eğlen yapma gibi etkinlik yaptığı alanlardır.

Pazarlar ve Çarşılar: Tarihi çevre içerisinde yer alan pazarlar, çarşılar, geleneksel ürünlerin üretildiği ve satışının yapıldığı kamusal alanlar olarak hizmet verilen alanlardır.

Tarihi çevrelerde yer alan kamusal alanlar hem geçmişin izini taşıması hem de toplumların yaşamlarını devam ettirmede önemli olan alanlardır. Bu nedenle tarihi çevrelerde yer alan kamusal alan hem tarihi hem kültürel açıdan büyük önem arz etmektedir. Bu tür mekânların sahip oldukları özellikler tarihi unsurların korunmasının yanı sıra modern yaşamın gereksinimlerini de dengeli biçimde karşılamak durumundadır. Tarihi çevrelerde yer alan kamusal alan özellikleri, Avrupa Konseyinin “Kentsel Açık Alan” konulu Tavsiye Kararları’na göre aşağıdaki gibi belirlenmiştir (Mutlu, 2002).

- Kamusal açık alanlar, kentsel çevrenin ve kentin tarihi mirasının önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

- Kamusal açık alanlar, tarihi bölgelerde ve yeni gelişim alanlarında zamana ve kullanıma göre değişebilen çeşitli etkinlikler için alan oluşturmaktadır.

- Kamusal açık alanlar kentsel mirasın önemli parçalarıdır. Bir kentin mimari ve estetik olgusunda önemli bir unsur olan kamusal açık alanların aynı zamanda eğitim rolü de bulunmaktadır. Kamusal açık alanlar sahip olduğu ekolojik unsurlar nedeniyle sosyal etkileşimi ve toplum gelişimini teşvik eder. Ekonomik hedefler ve faaliyetler kamusal açık alanlarla desteklenmelidir.

- Kamusal açık alanların kullanımı kent sakinlerinin yaşam kalitesini arttırmaktadır.

- Kamusal açık alanların önemi sosyal yaşantıya ve kentsel planlama uygulamalarına da yansımaktadır.

- Kamusal açık alanlar düzgün bir şekilde planlandığı takdirde “kent merkezi imajını” sağlamaktadır.

- Kamusal açık alanlar bireylerin ve toplumun refahında önemli bir faktör olarak görülmektedir.

- Kamusal açık alanlar, toplumsal uyumun bir unsuru olarak hareket ederek kentin kolektif yaşamını ifade etmektedir.

Kent hem sosyal hem de fiziksel yönleri ile organize olmuş sistemler bütünüdür (Sürmegöz, 2010). Geçmişteki sosyal, tarihi, coğrafi ve ekonomik faktörlerden kaynaklanan bir fiziksel dokuya sahip olmaları kentin benzersiz olmasına sebebiyet vermektedir. Tüm bu nedenler ele alındığında geçmişten günümüze var olan ve tarihi özelliklere sahip olan kentlerin bir bütün olarak ele alınması ve korunması gerekmektedir.

Günümüzde hemen her kentin kendisine ait bir dokusu ve kent merkezi bulunmaktadır. Kentlerin bünyesinde var olan bu dokularını ve sahip oldukları tarihi kent merkezlerini korumak amacıyla “Tarihi Çevre Koruma Planlaması” kullanılmaktadır. Bu planlamanın temel esası her fiziki mekânın sahip olduğu sosyo-ekonomik yapısının diğer kent bölgelerinin sosyo-ekonomik yapısından farklılık göstermekte oluşudur. Bu nedenle çok çeşitli disiplinlerin işbirliği halinde olması

halinde kültürel mirasın korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu süreç, tek yapı ölçeğinden kent mobilyaları boyutuna kadar çeşitli boyutlarda gerçekleşir. Koruma planlaması, kent planlamasıyla olduğu kadar yenileme ve planlama arasındaki boşluğu kapatmak için özelden genele doğru bir yaklaşım ile yani yapı grupları, sokak, meydan, mahalle, çevre, kent, bölge ve ülke düzeyinde ele alınmaktadır (Eruzun, 1992).

Tarihi Çevre Korunma Planlaması'nın temel amacı tarihi dokunun zarar görmesini engellemenin yanı sıra tarihi çevrenin bileşenleri olan yol, kavşak, meydan ve park gibi kamu alanlarının da bir arada kent dokusunu ve kent kimliğinin yaşanabilmesini sağlamaktır. Tarihi çevreler gibi koruma gerektiren bölgelerde yapılacak yenileme çalışmalarının diğer unsurlar üzerinde de katkıda bulunması beklenmektedir. Kısacası başarılı bir kentsel tasarım, tarihi çevreyle rekabet yerine çağdaş değerleri de dâhil etmek ile mümkün olabilmektedir (Kocaman, 2020).

Kent, bireyin ruhsal ve fiziksel kültürünün ayrılmaz bir parçası olup, bu kültürün en belirgin ifadesini yansıtmaktadır. Günümüzde insan eliyle oluşturulan kentsel mekanlar, kentsel tasarım disiplininin temel ilgi alanını teşkil etmektedir. Kentsel tasarım, insanın isteklerini gerçekleştirmek ve değerlerini ifade etmek amacıyla yapılandırılmış çevre yaratma yöntemidir (Moughtin, 2003). Kentsel tasarım tanımlarının çoğu, kamusal alan kavramını da içine almaktadır. Llewellyn-Davies'in tanımına göre; kentsel tasarım, mekan yaratımı, çevresel sorumluluk, sosyal eşitlik ve ekonomik canlılık gibi unsurları kapsamaktadır. Ayrıca, bu disiplinin planlama, ulaşım politikaları, mimari tasarım, ekonomik gelişme, peyzaj ve mühendislik gibi alanlarla zorunlu bir ilişkisi bulunmaktadır. Özetle, kentsel tasarım, belirli bir alan için vizyon oluşturmayı ve bu vizyonun gerçekleştirilmesi için gerekli becerilerin geliştirilmesini içeren geniş kapsamlı bir süreçtir (Lang, 2005).

Clarence Stein'in 1955'te sunduğu tanıma göre, kentsel tasarım; modern yaşamı destekleyen yapılar ile kamusal alanlar arasında, doğal dengenin korunarak ilişki kurulmasını amaçlayan bir sanattır. Stein'in bu yaklaşımı, kamusal mekanların gerekliliğine vurgu yapmaktadır (Lang, 2005).

Kentsel tasarım, özel alan tasarımlarından kamusal alan tasarımlarına kadar en önemli disiplini oluşturmaktadır (Çelikyay, 1995). Tarihi kent statüsünde olan

yerleşim alanlarında, artan hızlı nüfus beraberinde altyapı, bakımsızlık, terk edilme gibi pek çok kentsel sorunu beraberinde getirmektedir. Bu sorunların çözümünde en önemli araç kentsel tasarım disiplindir (Doğan, 2008).

“Kentsel tasarım mekân yaratma, çevresel sorumluluk, sosyal eşitlik ve ekonomik canlılık gibi pek çok konuyu barındırır. Kentsel tasarımın planlama, ulaşım politikaları, mimari tasarım, ekonomik gelişme, peyzaj ve mühendislik gibi alanlarla zorunlu bir bağı vardır. Özet olarak kentsel tasarım bir alan için vizyon yaratmak ve bu vizyona ulaşmak için becerilerin geliştirilmesini kapsayan geniş kapsamlı bir süreçtir” (Lang, 2005).

Kentsel tasarım kapsamında yer alan bir başka kuramsal bakış açısı ise, bizi kent bütününden alıp, alan ölçeğine indiren, kentlerimizin geçmişi yansıtan kimliklerinin en önemli parçasını oluşturan tarihi kentsel alanlarla ilgilidir. Kentin sahip olduğu doğal ve kültürel değerler, günümüzde artık var olmasını istediğimiz bir kent imgesi olarak, kente tarih içinde kimlik kazandıran fiziksel öğelerdir. Bir başka deyişle, kentlerimize kişilik veren ve kentlilerin kendilerini kentle bir bütünlük içinde hissedebileceği çeşitli öğelerden en baskın ve etkin olanı, kentin yaşam mekânlarına dördüncü boyutu, yani zaman boyutunu veren tarihi çevreler, tarihi kentsel alanlardır. Geçmiş uygarlıklardan günümüze kadar gelen, ‘fiziksel izlerin oluşturduğu tarihi çevreler’, çok değişik biçimlerde karşımıza çıkmaktadırlar.

Toplumlar, tarihsel ve kültürel değerlerini koruyup bu değerleri modern yaşam pratikleriyle bütünleştirebildikçe, kimliklerini daha belirgin şekilde ortaya koyabilmektedirler. Bu değerlerin yok olmasını engellemenin etkili yollarından biri, tarihi çevrelerin fonksiyonel dönüşümlerle yeniden canlandırılarak toplum yaşamına entegre edilmesidir. Tarihsel çevrelerin yaşayan bir mekân olarak korunması, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla bütüncül bir yaklaşım gerektiren karmaşık bir süreçtir. Bu bağlamda, korumanın temel amacı, yeni kentsel işlevler kazandırarak tarihsel çevreyi dinamik ve sürdürülebilir kılmaktır. Dolayısıyla, koruma stratejileri; sadece yasaklama ve saklamaya dayalı pasif yaklaşımlar yerine, ekonomik ve toplumsal çözümlerle desteklenen aktif ve çok yönlü yöntemleri benimsemelidir.

Kentler, toplumların ihtiyaçlarını yansıtarak sürekli evrim geçirir. Bu dönüşüm sürecinde, tarihi bölgelerin zarar görmemesi büyük önem taşımaktadır.

Değişen toplumsal yapı, meydana gelen doğal afetler ve ekonomik zorluklar, tarihi bölgelerin gelişimini kısıtlayabilir ya da zamanla ortadan kalkmalarına neden olabilir. Ayrıca, bu bölgeler bakımsızlık, terk edilme, kamu müdahaleleri, soylulaştırma ve işsizlik gibi baskılarla karşılaşmaktadır. Sonuç olarak, bazı tarihi bölgeler bu etkenler nedeniyle terk edilmiş ve çökmeye mahkûm hale gelirken, bazıları ise yoğun yapılaşma ve yeni yolların açılması gibi kentleşme baskıları altında yok olmakta ya da önemli ölçüde değişime uğramaktadır (Ahunbay, 2004).

Arabacıoğlu ve Aydemir (2007)'a göre, tarihi çevrelerin zarar görmesine yol açan etmenler, çeşitli sosyo-ekonomik, kültürel ve teknolojik dinamiklerin etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu etmenler şu şekilde özetlenebilir:

- Sosyal yaşam koşullarındaki değişim ve dönüşümler,
- Modern yaşamın konfor beklentilerini karşılamaya yönelik plansız müdahaleler ve eklemeler,
- Yanlış veya yetersiz uygulanan restorasyon süreçleri,
- Koruma maliyetlerini karşılayacak yeterli finansal kaynağın eksikliği ve bu durumun, yeterli araştırma ve belgeleme sürecine başvurulmadan önlemlerin hızla hayata geçirilmesine yol açması,
- Hem bireylerin hem de toplumun tarihi çevrelere gereken önemi vermemesi, tarih bilincinin yetersizliği ve koruma eğitiminin eksikliği,
- Yasal düzenlemelerin zorlayıcı etkileri ve bu düzenlemelere karşı oluşan ters tepkilerin yarattığı sorunlar,
- Eksiksiz ve bilinçli hazırlanmış koruma planlarının bulunmaması veya mevcut planların yetersiz biçimde uygulanması,
- Yerel yönetimlerin konuyla ilgili isteksiz ve ilgisiz yaklaşımı; uygulamak zorunda oldukları kararlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları, kararların açık ve inandırıcı olmaması ile kaynak yetersizliği,
- Hızlı teknolojik gelişmelerin geçmişle olan bağları zayıflatması.

2.2. Tarihi Çevrelerde Kamusal Alan Tasarım Kriterleri ve İlkeleri

Kamusal alan ve tarihi çevre kavramlarının kavranabilmesi açısından önemli olan bir diğer konu kentsel mekânın tasarımını yönlendiren ilke ve kriterlerdir.

Avrupa Konseyi'nin 1986 tarihli "Kentsel Açık Alan" konulu Tavsiye Kararı kapsamında, kamusal açık alanların korunması ve tasarımıyla ilgili şu ilke ve öneriler öne sürülmektedir (Avrupa Konseyi, 1986):

- Kamusal alan, bireysel ve ticari faaliyetlerin sürekli etkileşimine olanak tanıyan bir forum işlevi görmelidir. Bu bağlamda, herhangi bir yatırıma girilmeden önce mevcut kaynakların belirlenmesi ve korunması için gerekli önlemler alınmalıdır.
- Kentsel gelişim, mevcut kamusal açık alan kaynaklarını tehdit etmek yerine, bu alanların iyileştirilmesine odaklanmalıdır.
- Bir topluluğun kamusal alanları kullanımı düzenli ve sistematik olarak gözlemlenmeli; yeni kamusal alanların tasarım ve düzenlemesi, topluluğun gerçek ihtiyaçlarını karşılayacak ve sakinlerin davranış kalıplarını yansıtacak biçimde gerçekleştirilmelidir. Bu süreçte "aşırı planlamadan" kaçınılmalıdır.
- Mevcut mahallelerin ölçeği, doğası, karakteri ve kentsel gelenekleri hakkında duyarlı bir farkındalık geliştirilmelidir. Bu anlayış, yeni kamusal alanların entegrasyonu, tasarımı ve gelişimi sürecinde mimari karakter ve kaliteye saygı duyulmasını sağlayacaktır.
- Yeterli ve uygun yeni kamusal açık alanların sağlanabilmesi için, mevcut büyük ve küçük kamusal alanların tümü, mevcut kaynakları temsil edecek şekilde nicel olarak belirlenmeli ve karakterize edilmelidir.
- Kamusal açık alan planlaması, farklı kullanıcı gruplarının gelecekteki ihtiyaçlarını karşılayacak ve alanın paylaşımını kolaylaştıracak biçimde tasarlanmalıdır.
- İnsanların şehir sokaklarında ve yerleşim alanlarında daha fazla öncelik gösterilmesi, etkileşim fırsatlarını artıracaktır. Bu nedenle, "taşıt" kullanımının önüne geçilerek, kamusal alanların kişiselleştirilmesine olanak sağlayan malzemeler, yüzeyler ve sokak mobilyaları tercih edilmelidir.

- Kamusal açık alanların belirlenmesi, tasarlanması ve detaylandırılmasında, seçilen alanların fiziksel sınırları göz önünde bulundurularak yeterli ve uygun erişimin sağlanması ve bu sınırların kullanımının engellenmemesi önemlidir.
- Tasarım sürecinde detaylara ve malzeme seçimlerine özen gösterilmelidir.
- Kentsel açık alanların iyileştirilmesi, ağaçlar ve diğer bitki örtüsünün tanıtımının yanı sıra, doğayı destekleyen renk, ışık ve gölge uygulamalarını da içermelidir.

Ayrıca Tarihi Kentler ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Washington Tüzüğü), Venedik Sözleşmesi'ni tamamlamak amacıyla 1987 yılında hazırlanmıştır. Bu sözleşme ile tarihi kentlerin ve bölgelerin korunmasına yönelik ilkeler, hedefler ve yöntemler belirlenmiştir. Sözleşmenin temel amacı, tarihi kentlerde ve bölgelerde özel ve kamusal yaşam alanları arasında uyum sağlamayı ve bu alanlarda yer alan kültürel değerlerin korunmasını destekleyerek, insanlık hafızasının önemli unsurlarını muhafaza etmektir. Söz konusu tüzük, kamusal açık alanlarla ilgili olarak aşağıdaki ilkeleri benimsemiştir (ICOMOS, 1987):

- Parsel ve sokakların oluşturduğu kentsel doku korunmalıdır.
- Binalar ile yeşil ve açık alanlar arasındaki ilişkiler muhafaza edilmelidir.
- Kentin veya kentsel alanın zaman içerisinde kazandığı işlevsel özellikler korunmalıdır.

Washington Tüzüğü, tarihi bölgeler ile inşa edilmiş çevre arasındaki etkileşimi ele alırken, çevreyle uyumlu çağdaş unsurların kullanımının engellenmemesi gerektiğini belirtmektedir; zira bu unsurlar, mekânın zenginleşmesine önemli katkılarda bulunabilmektedir. Buna paralel olarak, Tarihi Şehirlerin, Kasabaların ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valletta İlkeleri (ICOMOS, 2011) şu hususları vurgulamaktadır:

- Çağdaş mimari unsurlar, tarihi bölgelerin değerleriyle uyumlu olmalıdır ve kentsel sürekliliğin sağlanmasına katkıda bulunmalıdır.
- Yapılan mimari müdahaleler ve yeni yapılaşmalar, tarihi değerlere, örüntülere ve katmanlara saygı göstermelidir.

- Mimarlar ve şehir plancılarının, tarihi kentsel bağlamı derinlemesine kavramaları teşvik edilmelidir.

Akça (2008) ise kentsel tasarım ilkelerini şu şekilde sıralamıştır;

1- Karakter: Nasıl ki bireylerin sahip olduğu karakter özellikleri kendine özgüdür ve bu sayede iletişim kurduğu kişiler farklılık gösterir aynı zamanda kentlerin karakterleri de kendine özgüdür ve bu sayede her insanın her kente duyduğu ilgi ve özlem farklılık göstermektedir. Tarihi çevrelerde yer alan kamusal alan tasarımında tarihi çevrenin karakterine, formuna ve dokusuna uygun olarak inşa edilmelidir.

2- Süreklilik ve Çevreleme: Kentsel tasarımda yapıların birbirinden bağımsız olarak hareket etmemesi, hiyerarşi içerisinde var olması, mekanların birinden diğerine geçerken bireylerin algılamasında aynı düzen içerisinde ilerliyormuş hissi kazandırılması durumudur. Tarihi yapıların özelliklerine bakıldığında yerleşim yerlerinin benzer özellikler göstermesi durumu örnek gösterilebilir.

3- Kamusal Alan Kalitesi: Kamu alanları bir amaç doğrultusunda tasarlanmalıdır ve bu amaç bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik unsurlarına doğrudan etki edebilmelidir. Bu nedenle kamusal alan tasarımında yer döşemesinden, bina yapılarının uyumuna, sokak lambalarından, ağaçlandırmaya kadar her detay önemlidir. Tarihi çevrelerde yer alan kamusal alanlarda ise kamusal alanın kalitesine daha fazla ağırlık verilmesi gerekmektedir. Tarihi alanlar aynı zamanda turizm için oldukça önemli olduğundan kamusal alan kalitesi de büyük önem kazanmaktadır.

4- Hareket Kolaylığı: Kamusal alanlar binalar, alışveriş merkezleri, yollar, kafeler, levhalar, yürüyüş yolları ve caddeler ile bir bütün içerisinde. Bireylerin içerisinde bulunduğu yerlerin ulaşımının kolay ve rahat olması kamusal alanda en dikkat edilen unsurlar arasında yer almaktadır. Özellikle tarihi çevreler içerisinde yer alan kamusal alanların inşa edilmesi aşamasında bireylerin rahat hareket etmesini sağlayacak tüm tedbirlerin alınması büyük önem arz etmektedir.

5- Okunabilirlik: Bir olgu veya nesnenin zihinden canlandırılabilmesi veya tutarlı bir örüntü kurabilmesi durumuna okunabilirlik denmektedir. Kentsel alanlar insanlar tarafından daha çok ekonomik, sosyal, kültürel faaliyetlerin gerçekleştiği alanlar olarak simgelendiği için tasarım aşamasında renk, doku, biçim

ve canlandırmaların buna uygun şekilde yapılması gerekmektedir. Tarihi çevreler içerisinde yer alan kamusal alanların ise ele alınan tasarım yaklaşımlarına bağlı kılınarak okunabilirliği yansıtması gerekmektedir.

6- Çeşitlilik: Her kent kendine özgüdür ve her kentin içerisinde yaşayan bireylerin istek ve ihtiyaçları da kendine özgüdür. Bu nedenle her kent içerisinde barındırdığı bireylerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tasarlanmalıdır. Bu sayede kamusal alanların çeşitlilik kazanması ve bireylerin daha rahat şekilde yaşamasına olanak tanınmalıdır. Tarihi çevrelerde yer alan kamusal alanlarda ise çeşitlilik büyük önem arz etmektedir. Çünkü yerli halkın yanı sıra gelen turistlerin istek ve ihtiyaçları daha farklı olmaktadır. Bu nedenle çeşitliliğin olduğu tarihi çevrelerde yer alan kamusal alanların sürdürülebilirliği ve kamusal alana olan yararı hız kazanacaktır.

7- Uyarlanabilirlik: Geçmişten günümüze bakıldığında kamusal alanların sürekli değiştiği ve her çağın kendine özgü özelliklerine göre değişim gösterdiğini görmekteyiz. Kamusal alanlardaki bu değişim aslında kamusal alanların çağın gereksinimine göre uyumlanmasından kaynaklanmaktadır. Her çağın gereksiniminin farklı olmasından dolayı kamusal alanların gereksinimlere uyum sağlaması tasarım ilkelerinin önemli özellikleri arasında yer almaktadır.

8- Farklılık: Kamusal alanların sahip olduğu nüfus sayısı, ekonomik ve eğitim düzeyi, tarım alanlarının çokluğu gibi unsurlar kamusal alanların farklılık göstermesine neden olmaktadır. Özellikle tarihi çevreler içerisinde yer alan kamusal alanların her birinin kendine özgü özellikleri kamusal alanların farklılık içerisinde olmasına neden olmaktadır.

Tasarım ilkeleri birbiriyle ilişki içerisinde. Buna göre kentsel tasarım ilkelerinden bir veya birkaçında hata olması kamusal alandan istenilen performansın elde edilmesine ve özellikle tarihi çevreler içerisinde yer alan kamusal alanlardan istenilen verim sağlanamaz.

Kamusal alanda tasarım ilkelerinin yanı sıra mekânda kalite boyutları, ölçütleri ve bileşenleri de yer almaktadır. Kamusal mekân içerisinde yer alan tarihi çevrelerde de kalite boyutu, ölçütleri ve bileşenlerini belirlemesi konusunda oldukça önemlidir. Tabloya 2.1'e göre kamusal mekân belirlenirken fiziksel, sosyal ve ekonomik unsurlara dikkat edilmelidir. Her unsurun kendi özelliğine bağlı olarak ölçütü ve bileşenleri bulunmaktadır. Fiziksel olarak kamusal alan çeşitli ve içerisinde

bulduğu ortama uygun olmalıdır. Aynı zamanda erişilebilir, esnek ve konforlu yaşam alanları sunmalıdır. Sosyal olarak kamusal alan insanlar tarafından algılanabilir, bir anlam ifade eden unsurlardan meydana gelmelidir. Bunlara ek olarak kamusal alanların insanlara güven, kontrol ve psikolojik açıdan konfor sağlayan yerleşim yerleri olması beklenmektedir. Son ölçüt olan ekonomik boyuta dair ölçütlerin ilgili disiplinlerden uzmanlarla birlikte geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Metin ve Polat, 2021). Her kamusal alanın tasarımında bu unsurlara dikkat edilmesinin kentin bireyler tarafından daha rahat şekilde kullanılmasına hizmet edeceği düşünülmektedir.

Ölçütler	Bileşenler
	Fiziksel
Biçimsel Çeşitlilik ve Uygunluk	Devamlılık ve Ritim, Kapalılık, Düzen
Ekolojik Verimlilik	Uygun Arazi Kullanımı, Doğal Kaynak Korunumu, Enerji Verimliliği, Geri Dönüşüm
Erişilebilirlik	Hareket Kolaylığı Ve Devamlılığı, Mekân Ve Bağlantı Sürekliliği, Yaya-Taşıt Ayrımı Ve Yaya Önceliği
Esneklik	Adapte Olabilirlik, Çok Amaçlı Kullanım, Zamansal Kullanım Çeşitliliği
İşlevsel Çeşitlilik ve Uygunluk	Karma Kullanım, Kentsel Bağlama Uygunluk
Konfor	Ergonomiklik, Geçirgenlik, Görsel Uygunluk, İklimsel Şartlara Uygunluk, Teknik Yeterlilik, Optimum Yoğunluk, Sağlık Şartlarına Uygunluk
	Sosyal
Algılanabilirlik	Estetik, ölçek, okunabilirlik, tanımlı olma, yönlendirme
Anlam	Yerel bağlam, evrensellik, imaj, kimlik, tarihsellik ve kalıcılık, sembolik değer
Deneyim	Aidiyet ve bağ kurma, hoşnutluk, merak ve keşfetme
Aktif ve Pasif Etkileşim	Görsel süreklilik, aktivite çeşitliliği, kullanıcı çeşitliliği, cazibe, kent manzaraları
Güvenlik	Suç ve kazalara karşı koruma, trafik denetimi
Kontrol	Kişiselleştirme, kullanım alışkanlığı, sahiplenme
Psikolojik Konfor	Mahremiyet, güvende hissetme, dinlenme
	Ekonomik
Sunulan hizmet çeşitliliği	
Yerel / kentsel ekonomik katkı	
Yerel istihdam olanakları	

Tablo 2.1. Kamusal Mekânda Kalite Boyutları, Ölçütleri ve Bileşenleri

Tarihi çevrelerde yapılacak tasarım öncesi analizlerin yapılması ve tasarım aşamasında alınacak kararların çevre ile uyum sağlaması oldukça önemlidir (Soygeniş, 2006). Kentlerin en önemli parçası olan kamusal alanların,

sürdürülebilirlik ve insan odaklı anlayışıyla tasarlanması gerekmektedir. Bu bağlamda yer aldığı çevrenin doğal ve kültürel peyzajına, tarihi dokusuna uyumlu, ulusal ve ekonomik yarar göz önünde bulundurularak, kent insanlarının kültürel ve sosyal olarak yararlanabileceği yerler olması sağlanmalıdır (Karayılmazlar, 2017).

Tarihi alanların korunması ve yaşatılması için bu alanlarda yaya aktivitelerinin geliştirilmesi çok önemlidir. Bu nedenle, tarihi ortamlarda kentsel tasarım çalışmalarının payı oldukça büyüktür (Eruzun, 1992)."Böl ve yönet modeli" yaklaşımı, kentsel tasarım projelerinin tarihi kent merkezleri ve çevresi ile bir bütün olarak ele alınmasını ve benzer niteliklere sahip alt bölgelerde uygulanmasını kolaylaştırabilmektedir (Tunçer, 2009). Bu yöntem, tarihi kent merkezlerinde korunması ve geliştirilmesi gereken tarihi alanların küçük ölçekte zonlanarak alt proje alanlarına ayrılmasını sağlar (Kocaoğlu, 2016).

Tunçer (2009)'e göre bu alt proje alanları sırasıyla;

- Ulaşım projesi kapsamında yaya yolu, meydan ve toplu taşıma gibi unsurlar
- Koruma projesi kapsamında koruma alanı ve sağlıklı hale getirme alanı gibi unsurlar
- Yenileme projesi kapsamında yıkıp yeniden inşa etme, yeni merkez kullanımları oluşturma gibi unsurlar (yıkıp yeniden inşa etme, yeni merkez kullanımları oluşturma)
- Çevre düzenlemesi projesi kapsamında sivil mimarlık örnekleri, anıtsal öğeleri kapsayan düzenleme alanları gibi unsurlar şeklinde sıralanmıştır.

Akça (2008)'e göre ise kentsel tasarımda başarılı olmak için beş farklı aşama bulunmaktadır. Bu aşamalar şekil haline yazar tarafından getirilmiş ve Şekil 2.6'de gösterilmiştir.

Şekil 2.6: Başarılı kamusal çevreler yaratılmasını hedefleyen beş farklı aşama (Akça. M, 2008).

Akça'ya göre (2008) başarılı bir kamusal alan yaratılmasında ilk önce kentsel tasarım ilkelerine bağlı kalmak gelmektedir. Her kent kendine özgüdür. Ancak bir kamusal alanın yeniden inşa edilmesi aşamasında kentsel tasarımın ilkelerine bağlı kalınmaz ise kamusal alanlarda sürdürülebilirlik ve işlevsellik olmaz. Bu nedenle ilk olarak başarılı bir kamusal alan oluşturulmak isteniyorsa tasarım ilkelerine uygun hareket edilmelidir.

Kamusal alanın başarılı olması için gerekli olan ikinci aşama ise kentsel yapının sahip olduğu yapısal ve doğal çevrenin mevcut durumu gözetilmesi suretiyle tasarım elemanları belirlenmiş olmalıdır. Özellikle tarihi alanlarda yer alan kamusal alanların yeniden yapılandırılması tarihi yapıların varlığı gözetilmesi zorunludur. Tarihi yapılar içerisinde bulunduğu dönemin şartlarına uygun biçimde inşa edildiğinden dolayı sonradan değiştirilmesi veya yeni yapılara uyumlanması beklenemez. Bu nedenle kamusal alanların özellikle tarihi yapılara yakın olan kamusal alanların tasarım ilkelerine ve belirlenmiş olan tasarım yaklaşımlarına uygun yapılması gerekmektedir.

Üçüncü aşamada fiziksel ve sosyal yönleriyle bir bütün olan kamusal tasarım projesinin uygulamaya nasıl geçirilmesi gerektiğine karar verilmelidir. Özellikle tarihi çevrelerde yer alan kamusal alanların peyzaj, alt yapı, turist sayısı gibi temel unsurları göz önüne alınarak inşa edilmesi gerekmektedir.

Dördüncü aşamada ise ele alınan kamusal alan projesi ile tasarım standartları arasında minimum ilişki durumuna bakılarak beşinci aşamaya geçilir. Bu aşama tarihi çevrelerde yer alan kentsel tasarım oldukça önemlidir. Sadece kentsel tasarım ilkelerine bakılarak inşa edilen yerleşim yerlerinin tarihi çevreleri ihmal ettiği

görülmektedir. Bu nedenle hareket kolaylığı, uyum, sürdürülebilirlik ve çevre ile olan uyuma da dikkat edilmesi gerekmektedir.

Beşinci aşamada ise uygulamada gerek duyulan teknik ve yöntemlerin detaylı halini gösteren tasarım listesi hazırlanmaktadır. Bu tasarım listesi hazırlanırken ilk dört aşamaya dikkat edildiği varsayılır ve gerekli tekniklere ve kullanılacak yöntemlere karar verilmektedir.

Tüm bu süreçlerin dikkatli bir şekilde uygulanması durumunda kamusal alan tasarımının başarılı olacağı ileri sürülmektedir.

2.3. Tarihi Çevrelerde Tasarım Yaklaşımları

Kentin kültürel kimliğinin korunması, yalnızca yapısal korumanın değil, aynı zamanda bir dizi politikanın da etkili olmasını gerektirmektedir. Hedefler, stratejiler, öncelikler, politikalar ve araçlar dâhil olmak üzere planlamanın ilke ve kararlarının uygulanması bu amaca hizmet etmektedir (Aksulu, 1995).

Okunabilirlik, kentsel ve toplumsal bellek, tarihsel süreklilik sorunları ve kentsel çevrenin kalitesi gibi mekân duygularının bir kombinasyonu, kentsel çevrenin kalitesini belirlemektedir. Lynch'e göre (1972), tanımlanmış ve anlam kazanmış mekânlar olan tarihi çevrenin sahip olduğu niteliksel değerler sadece yaşadığımız anı göstermekle kalmaz aynı zamanda nereden geldiğimizi ve nereye gittiğimizi anlamlı bir şekilde algılayabilmemize neden olur. Bu nedenle yapılan çalışmalarda "mekânsal okunabilirlik" ve "zamansal okunabilirlik" kavramları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Kentsel tasarım sözcüğü anlam olarak "kentsel", yani kent veya şehir ile ilgili, tasarım ise çizerek planlamak anlamına gelmektedir. Kentsel tasarım, kente ait olan alanların fiziksel ve sosyal yapısını estetik açıdan hoş ortamlar yaratmaya çalışan aynı zamanda kentin yaşanabilir ve sürdürülebilir olmasına odaklanan çok yönlü disiplindir. Günümüzde artan nüfus, aşırı konutlaşma ve çarpık kentleşmenin sonucu olarak kentsel tasarım mimarlık, planlama ve sosyal bilimleri içeren bir sanat olarak görülmektedir (Krieger, ve Saunders, 2009). Bu nedenle kentler içerisinde tarihi yapıya, tarihi çevreye duyarlı, kentsel ve ekonomik kaynakları koruyarak,

insanlara sosyal ve kültürel katkı sağlayacak kamusal mekânlar tasarlanmalıdır (Karayılmazlar, 2017).

Kentsel tasarım aşaması geniş bir süreçtir. Bu süreç içerisinde proje geliştirme, bina ve/veya yapıları yeniden düzenleme ve çevreyi koruma/yenileme yer almaktadır. Kentsel tasarım kentin sahip olduğu mekânlar ile bu mekânların doğru ve aktif bir şekilde kullanımı sağlayacak ilişkiyi yeniden tasarlamak önemlidir. Bireyin içerisinde bulunduğu kentsel çevreyi algılayabilmesi ve kendini içerisinde bulunduğu kente ait hissedebilmesi açısından bu ilişkilerin güçlendirilmesinin önemli bir parça olarak görülmektedir (Ergen, 2000).

Yeniden değerlendirme – revalorizasyon, tarihi varlıkların geçmişte sahip olduğu değerlerin yeniden canlandırılması, bu değerlere yeni bir anlam yüklenmesi ve varlığın tarihsel özelliklerinin okunabilir, görülebilir, algılanabilir hale getirilmesi sürecidir. Bu, geleneksel mekanların onarılarak ve sıhhileştirilerek, günümüzün ihtiyaçlarına uygun biçimde donatılarak yeniden işlevlendirilmesi anlamına gelir. Ayrıca, henüz geçerliliğini yitirmemiş geleneksel mimari ve kentsel değerlerin yeniden keşfedilmesi; bu keşfin daha ekonomik ve akılcı yöntemlerle uygulanmasını hedefleyen bir modeldir. Bu nedenle, tarihi çevrelerin yeniden değerlendirilmesi, belirlenmiş hedeflere yönelik, gerekli kaynaklara dayanan ve belirli bir zaman dilimine yayılan bir program veya işlem dizisi şeklinde organize edilmeli; böylece, yalnızca soyut bir kavram olarak kalmayıp, pratik uygulamalar aracılığıyla somut bir gerçekliğe dönüşmelidir (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007).

Kentsel tasarım, mekânsal ilkeler çerçevesinde, tarihi dokunun çevresiyle bütünleşmesi, tarihi çevrenin, tarihi dokunun ve yapıların birlikte kurgulanması, açık ve kapalı mekân düzenlemeleriyle kentin çağdaş görünümüyle bütünleşmesinde bir planlama aracıdır. Koruma Amaçlı İmar Planları (KAİP) ile oluşturulan genel kararlar mekân ölçeğine indirildiğinde, esnek metotlar ve kurallar ile uygulamada karşılaşılabilecek sorunların çözüme kavuşturulması sağlanabilmektedir. Bu nedenle tarihi çevrelerin planlanmasında kentsel tasarım tercih edilmelidir. Kentsel tasarımda işlevselliğin ön planda tutulması halinde tarihi çevrenin aslına uygun şekilde kullanılmasına olanak sağlamaktadır (Meşhur, 1999).

Tarihi çevrelerde yapılan yeni tasarımlar kentsel tasarım çerçevesi doğrultusunda yapılmalıdır. Kent bütününde, tarihi çevrede, tarihi ve kültürel bir süreklilik sağlamalı, çevresine ve geçmişine saygılı bir tasarım ortaya çıkarılmalıdır (Baytın, 1994). Tarihi çevrede iyi bir tasarım yapmanın yolu, iyi bir tarihi çevre okuma ve mimari dili kullanabilmeyi gerektirmektedir. Tüm bunların harmanlanmasıyla tarihi çevre ile ters düşmeyen, rahatsız etmeyen bir tasarım ortaya çıkar ve tarihi çevrenin gelecek kuşaklara aktarılması sağlanır (Akın ve Batur, 2003).

Binalara veya alanlara yeni işlevlerin kazandırılması ve çevresel iyileştirmeler yapılması, ziyaretçilerin bu mekanlara olan ilgisinin artmasını sağlamaktadır. Bu çevresel yeniden canlandırma süreçleri, kamu kurumları tarafından finanse edilen kamusal alanların iyileştirilmesiyle birlikte, özel sektörün desteklediği mevcut yapıların yenilenmesi veya yeni işlevlere dönüştürülmesini mümkün kılmaktadır. Tarihi çevrelerde gerçekleştirilen başarılı bir yeniden canlandırma, bu mekânların kullanıcılar açısından daha çekici, dinamik ve yaşanabilir hale gelmesine katkıda bulunur. Sonuç olarak, sokakların yoğun insan trafiğine sahip olması, kamusal alanlarda yapılan bu tür yeniden canlandırma uygulamalarına bağlıdır; zira kamusal alanlar, sadece fiziksel yapılarıyla değil, aynı zamanda içerdikleri insan toplulukları aracılığıyla zenginleştirilmiş sosyal yaşam alanlarını da temsil etmektedir (Tiesdell vd. 1996).

Tarihi kent merkezlerinin sürdürülebilirliği sadece yapı bazında koruma ile değil aynı zamanda etkin politikalar ve belirlenecek stratejiler ile kullanışlı ve uygulanabilir hale gelmektedir. Bu nedenle tarihi çevrelerde korumaya ve geliştirmeye yönelik olarak kentsel tasarımın her aşamasında etkin politikaların geliştirilmesi gerekmektedir (Tunçer, 1998).

Tarihi kent merkezi özelliğine sahip yapıları çevrelerde kentsel tasarım yapılmasının planlanması durumunda öncelikle analiz süreçlerini oluşturan disiplinler arası saptamalar önem kazanmaktadır (Çubuk, 2016). Disiplinlerarası saptamalar çok yönlü ve çok boyutludur. Ek olarak disiplinler arası saptamaların en önemli ayağını tarihsel araştırma, sorgulama ve tarihsel süreç bilgisini doğru yorumlama olduğu bilinmektedir (Aydemir vd., 2020). Bu sayede, klasik tarih çalışmalarının da ötesinde, mekânın kişiliğini ve önemini hatırlatılması hedeflenerek

kentliler için o yeri başka bir yerden ayrı, anlamlı, kendine ait, güvenli bir hale getirmek için çaba harcamaları gerektiğinin bilincine varmaları beklenmektedir. Ayrıca tarihi dokuya sahip çıkmak, aidiyet duygusunu yaşatmak, yerel katılımı artırmak, demokratik hayat ve kamusal bilincin oluşumuna katkı sağlamak açısından oldukça önem taşımaktadır. Kısacası kentsel tasarım planlaması kentlilerin kendilerini mekâna ait hissetmelerine olanak tanınmaktadır. Aksi durumda bugünün pratiği ile insanın ve mekânın değiştiği, geriye sadece tüketilebilir mekânların ve yabancılaşmış insanların kalacağı düşünülmektedir (Dündar ve Ünverdi, 2001).

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımlar yapılırken kullanılan malzemenin seçimi, bağlantı detayları ve yapının özellikleri nedeniyle tamamen zıt veya uyumlu olabilirler. Bu bağlamda tasarım yaparken bazı tekniklerden yararlanılmaktadır (Korumaz ve Özkaynak, 2019). Bunlar;

- a) **Uyum / Benzerlik Yaklaşımı**
- b) **Kontrast / Zıtlık Yaklaşımı**
- c) **Serbest Stil Yaklaşımı**

Aşağıda bu yaklaşımlar ele alınmıştır.

a) Uyum/ Benzerlik Yaklaşım: Yıllardır var olan tarihi dokunun çeşitli nedenlerden dolayı restorasyonu yapılması esnasında geçmiş çağrıştıran tasarım ilkelerinin uygulanması durumudur (Velioğlu, 1992). Taklit/ tekrar ve yorumlama şeklinde iki alt başlıkta incelenmektedir.

- **Taklit / Tekrar:** Yıllardır var olan tarihi dokunun çeşitli nedenlerden dolayı cephe, kütle ve/veya boyut gibi unsurlara müdahale edilmeden yeni yapıya kopyalanması durumunu ifade etmektedir. Taklit / tekrar yaklaşımı oldukça popüler bir yaklaşım türüdür. Restorasyon çalışmalarının aslına uygun olması durumunda kentin görünümünde ve insanların algısında değişikliğe yol açmayacaktır.

Şekil 2.7: Kentsel tasarımda uyum/benzerlik yaklaşımı (Yalçın ve Açıcı, 2023).

- **Yorumlama:** Yeni yapının ve/veya ek yapının tasarlanması aşamasında içerisinde bulunduğu çevrenin tarihi dokusuna dikkat ederek kendi dönem özelliklerine uyumlaştırılması durumunu ifade etmektedir. Yorumlama tarihi dokunun farklı bir yapıya bürünmesinden ziyade içerisinde bulunduğu çevreye minik dokunuşlar ile uyumlandırılması durumudur. Özellikle uzun yıllardır var olan tarihi dokunun içerisinde bulunduğu kentsel mekânlarda yaşanan büyük değişimler karşısında uyumlaştırılması olarak düşünülmektedir.

Şekil 2.8: Kentsel tasarımda yorumlama örneği (Okutmuşur ve Işık, 2023).

- b) Kontrast / Zıtlık Yaklaşımı:** Yıllardır var olan tarihi dokunun çeşitli nedenlerden dolayı restorasyonu yapılması esnasında bilinçli olarak hem tarihi dokuyu yansıtması hem de yeni yapının tarihi dokudan uzaklaşmasını sağlayan yaklaşımdır (Velioğlu, 1992). Tarihi doku üzerinde zıtlık yaklaşımı ile tasarım yapılması tarihi çevre için oldukça önemlidir. Bu nedenle tasarımcılar tarihi dokuya zıtlık yaratırken önceliğin tarihi dokuya saygı duyulması olduğunun bilincindedirler. Bu nedenle tarihi dokulara zıtlık katılmak istenirken malzeme, renk, ritmik yüzey gibi unsurların bir bütün içerisinde olması sağlanmaktadır (Aydın, 1998).

Şekil 2.9: Kentsel tasarımda zıtlık yaklaşımı (URL-6).

c) Serbest Stil Yaklaşımı: Tarihi yapının restore edilmesi veya çevreye uyumlu hale getirilmesinde uyum, taklit veya zıtlık gibi unsurların hiçbirinin kullanılmadığı tamamen tasarımda belirsizliğin hâkim olduğu bir yaklaşım türüdür (Aykal, 2019).

Şekil 2.10: Kentsel tasarımda serbest stil yaklaşımı (URL-7).

Tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımı kenti şekillendirmek, bireylerin yaşam kalitesini artırmak ve kalkınmanın sürdürülebilir hale gelmesini teşvik etmek için oldukça önemlidir. Toplumların ihtiyaçlarını karşılaması ve kültürel mirası bünyesinde bulunduran alanlar yaratmak ekonomik, sosyal ve çevresel hususlar dâhil pek çok faktörü bünyesinde bulundurmaktadır.

Kentsel tasarımların etkili olması, bünyesinde barındırdığı yapıların iyileşmesini sağlayarak aynı zamanda toplumların ruh sağlığı bakımından da büyük

önem göstermektedir (Koohsari vs, 2024). Aynı zamanda tarihi alanlarda bulunan kentsel alanların estetik ve işlevsel yönlerinin iyileştirilmesi kentin markasına ve turizmüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tarihi yapıların sahip olduğu dokuların korunması ve devamlılığının sağlanabilmesi için içerisinde bulunduğu alanlarda kamusal aktivitelerin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır (Eruzun, 1992). Çünkü, tarihi çevrelerin kamusal alanlar içerisinde bulunması zaman içerisinde kentlerin yeniden ve sahip bulundurduğu tarihi yapılar uygun şekilde tasarlanmasına yol açmaktadır. Bu sayede tarihi çevrelere sahip alanlar, caddeler, sokaklar, meydanlar günün koşullarına uygun bir şekilde düzenlenmektedir (Kedik, 2012). Bu sayede herhangi bir alanda bulunan bir heykel, camii, okul, kütüphane, saray, köşk gibi tarihi yapılar buldukları mekânın görünüm ve tasarımını baştan aşağı değiştirme imkânına sahip olabilmektedir.

2.4. Tarihi Çevrelerde Kamusal Alan Tasarım Örnekleri

Bu bölümde, tarihi çevrelerde gerçekleştirilen kamusal alan tasarımlarına ilişkin örnekler ele alınacaktır. Bu kapsamda, farklı ölçeklerde ve farklı kentsel dinamiklere sahip alanlarda uygulanan projeler incelenerek, bu projelerin tasarım yaklaşımları, mekânsal çözümleri ve toplumsal etkileri değerlendirilecektir. İlk olarak, Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da bulunan İsrail Plads Meydanı'nın dönüşüm süreci ve tasarım ilkeleri ele alınacak; ardından, İstanbul'daki Şişhane Park Kentsel Meydanı ve Yeraltı Otoparkı Projesi'nin ortaya çıkışı, tasarım süreci ve uygulanma aşamaları incelenecektir. Bu örnekler üzerinden, tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımının karşılaştığı zorluklar, planlama ilkeleri ve kullanıcı odaklı yaklaşımlar tartışılacaktır.

2.4.1. İsrail Plads Meydanı, Kopenhag, Danimarka

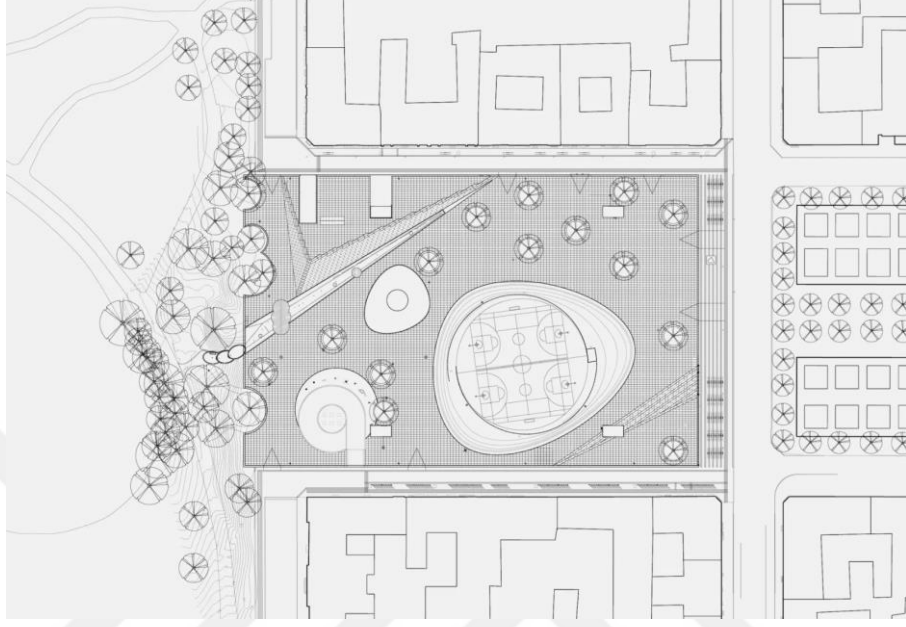

Şekil 2.11: İsrail Plads Meydanı, Kopenhag, Danimarka (URL-8).

Kopenhag, İskandinavya'nın ikinci büyük şehri olarak, 1043 yılında resmi olarak balıkçı ve ticaret kasabası olarak anılmaya başlanmıştır; 1343'te ise ülkenin başkenti olmuştur. Şehir, tasarım ve geliştirme süreçlerinde sürdürülebilir yaklaşımları benimsemekte ve bu doğrultuda tarihi bölgeler ile kamusal açık alanlara ilişkin genel tasarım ilkeleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Şehir yaşamına odak noktaları oluşturulması,
- Uyumsuz sokak mobilyalarının kaldırılması,
- Özellikle caddelerin güneş alan taraflarında geniş kaldırımlar sağlanması,
- Stratejik noktalarda dinlenme alanlarının artırılması,
- Mahalle altyapısının iyileştirilmesi,
- Şehrin tüm vatandaşlar için erişilebilir kılınması,
- Vatandaşlara durma, dinlenme, gözlemleme, oynama ve aktif rekreasyon olanaklarının sunulması,
- Yeşil alanların oluşturulması,
- Çekici ve güvenli kentsel bağlantıların kurulması,
- Yayaların kullanım koşullarının iyileştirilmesi.

Bu ilkeler, yerel halkın ihtiyaçlarına y3nelik katılımcı planlama s3releriyle desteklenerek, kamusal alanların daha etkin ve kapsayıcı hale getirilmesini amaçlamaktadır.

Şekil 2.12: Israfil Plads Meydanı Planı, Kopenhag, Danimarka (URL-8).

3rnek uygulamalardan biri olan Israfil Plads Meydanı, Kopenhag'ın merkezinde yer almakta ve tarihsel s3re içinde farklı işlevlere ev sahipliği yapmıŐtır. Alan, 1200–1857 yılları arasında Şehir surlarının bir parçası olarak kullanılmıŐ, 1889–1954 d3neminde Gr3nttorvet Pazar Meydanı olarak hizmet vermiŐtir. 11 Ekim 1968'de Israfil Plads olarak adlandırılan alan, 1950–1990 yılları arasında otopark olarak kullanılmıŐ; 2008'de d3zenlenen bir yarıŐma sonucunda Cobe ve Sweco Mimarlık tarafından geliştirilen proje, 2014 yılında halkın kullanımına sunulmuştur.

Şekil 2.13: İsrail Plads Meydanı, Kopenhag, Danimarka (URL-8).

Toplam 12.500 m²'lik proje, meydanın tarihsel önemini yaşatmayı ve canlandırmayı; aynı zamanda eğlence ve spor faaliyetlerine uygun, canlı ve çeşitli bir kamusal alana dönüştürmeyi hedeflemiştir. Bu kapsamda, sokaklarda şehir halısı benzeri yükseltilmiş zemin kaplamaları, yer altı otoparkı, geniş hareket alanları ve ağaç altı oturma düzenlemeleri gibi fiziksel müdahaleler uygulanırken; okul bahçesi, basketbol sahası, kaykay parkı, pazar alanı, buluşma noktası, oyun ve dinlenme alanı gibi çeşitli aktivite alanları tasarlanmıştır (Cobe, 2020).

Şekil 2.14: İsrail Plads Meydanı, Kopenhag, Danimarka (URL-8).

Israel Plads Meydanı'nın tasarım ilkeleri arasında, alanın tamamen yayalaştırılması, yerel Danimarka ağaç türlerinin kullanılması, Israel Plads'ın güneyinde bulunan Ørsteds Park'taki ağaçların devamı niteliğinde ağaç dikilmesi, pazar alanının tarihsel hafızanın somut olmayan izleri olarak canlandırılması ve alanın yeniden kamusal açık alan olarak işlev görmesi yer almaktadır. Ek olarak, bu tür projelerde katılımcı tasarım süreçlerinin benimsenmesi, yerel halk ve paydaşların

karar alma süreçlerine aktif olarak dâhil edilmesini sağlayarak, alanın toplumun gerçek ihtiyaç ve beklentilerine uygun olarak şekillendirilmesine önemli katkılar sunmaktadır.

2.4.2. Şişhane Park Kentsel Meydanı ve Yeraltı Otoparkı

Şekil 2.15: Şişhane Park Kentsel Meydanı ve Yeraltı Otoparkı Vaziyet Planı (URL-9).

Alexis Şanal ve Murat Şanal tarafından 2001 yılında kurulan ŞANALarc Mimarlık, Araştırma ve Kentsel Tasarım Stüdyosu tarafından hayata geçirilen bu karma kullanımlı yapı, otopark, kentsel park, ticari birimler ve ulaşım aktarma noktası gibi farklı programları başarıyla bütünleştirmiştir. Proje, Türkiye’de yaygın kabul gören konvansiyonel tasarım yöntemlerinin ötesinde, alternatif tasarım yordamlarının, dillerinin, tektonik çözümlerinin ve repertuarlarının da uygulanabilir olduğunu göstermektedir (Güner, 2017).

Şişhane Park Kentsel Meydan ve Yeraltı Otoparkı Projesi’nin ortaya çıkış sürecinde öncü rolü, Anıtlar Kurulu üstlenmiştir. Anıtlar Kurulu, İstanbul’un Avrupa yakasının en önemli tarihî alanlarından biri olan Galata Suriçi bölgesine, iyi planlanmış bir ulaşım ağıyla erişimi sağlamak ve araç trafiğini azaltmak amacıyla, mevcut boş alanda yeraltı otoparkı oluşturulup üzerine bir park tasarlanmasını önermiştir. Söz konusu alan, bulvar kenarında kalan yeşil bir artık alan olarak değerlendirilmekte ve Şişhane’den Tepebaşı sırtlarına, oradan da Taksim’e kadar

kesintisiz uzanan Tarlabası Bulvarı ile Refik Sağlam Caddesi'nin yanında yer almaktadır. Bu bölge, 1986–1988 yıllarında açılan büyük caddenin, Galata ile Kasımpaşa arasında fiziksel bir bariyer oluşturması sonucunda önem kazanmıştır. Ayrıca, Jacques Pervititch'in Türkiye Sigortacılar Daire-i Merkeziyesi adına 1922–1945 yıllarında hazırlamış olduğu haritalarda, alanın daha önce bir kısmında İtfaiye Kışlası yer aldığı ve boş alan olarak kullanıldığı görülmektedir (Güner, 2017).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından Kamu-Özel İşbirliği kapsamında hazırlanan ilk projenin Anıtlar Kurulu tarafından uygun bulunmaması üzerine, proje ŞANALarc Mimarlık, Araştırma ve Kentsel Tasarım Stüdyosu'nun eline geçtiğinde, projenin tanım ve kapsamı önemli ölçüde genişlemiştir. Anıtlar Kurulu, radikal ve yenilikçi bir yaklaşım sergileyerek, yeraltı otoparkı ve üzerindeki park alanının mevcut metro ulaşım ağına entegre edilmesi, bölgenin değer ve kalitesinin artırılması ve insanların toplanabileceği kaliteli kamusal alan beklentisinin sağlanması ilkelerini temel almıştır.

Şekil 2.16: Şişhane Park Kentsel Meydanı ve Yeraltı Otoparkı Vaziyet Planı (URL-9).

Projenin çoklu ulaşım ve bağlantı merkezi, zeminaltı otoparkı ve açık kamusal alan bileşenlerini içeren karmaşık yapısı, tarihî Galata Suriçi bölgesinde uygulanacağı için, proje öncesinde ve sürecinde kapsamlı arkeolojik sondaj ve tarama çalışmalarını zorunlu kılmıştır. Ayrıca, yaklaşık altı katlı ve 1000 araç

kapasiteli yeraltı otoparkının, Haliç tarafından görünürlüğünün minimize edilmesi gerekliliği de projenin belirleyici koşulları arasında yer almaktadır (Güner, 2017).

İlk aşamalardan itibaren, ses, ışık, trafik, zemin mekaniği gibi teknik analizlerin yanı sıra, kentsel, mimari, peyzaj, altyapı, trafik ve inşaat mühendisliği alanlarından uzmanların koordineli çalışması, projenin zorlu projelendirme sürecinde kritik rol oynamıştır. Tasarım ekibi, katılımcı sürece büyük önem vererek; çoklu aktörleri bir araya getiren koordinasyon ve strateji toplantıları düzenlemiş, yerel esnaf, bölge çalışanları ve sakinlerle yapılan görüşmelerle kamusal alanın kapsayıcılığını ve toplumsal boyutunu güçlendirmiştir. Bu yaklaşım, mekânsal program ve kurgunun; katılımcı ve paydaş aktörlerin yanı sıra kente dair farklı bilgi türlerinin çeşitlendirilerek “karmaşıklık artırılmasını” temel tasarım stratejisi haline getirmiştir (Güner, 2017).

Şekil 2.17: Şişhane Park Kentsel Meydanı ve Yeraltı Otoparkı (URL-9).

Ancak mevcut durumla yetinmeyip karmaşıklığı artırmaya yönelik stratejiler, beraberinde çeşitli zorlukları da getirmiştir. Örneğin, tasarım sürecinde çoklu aktörler, disiplinler ve uzmanlık alanları arasında etkin bir bilgi akışının sağlanması; gerektiğinde bu bilgileri tercüme edebilecek uygun arayüzlerin, ortamların, koşulların ve organizasyonların oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Bir yandan, “kümülatif deneyim” konusunda neredeyse uzmanlaşmış bir ekibin tasarıma çeşitli açılardan yaklaşabilme başarısı, farklı aktörleri, kurumları ve oluşumları sürecin içine çekmeye yönelik stratejilerle desteklenmiştir. Bu bilinç doğrultusunda, tasarım

sürecinin erken aşamalarında, Tarlabası ve hemen çevresinde yer alan Galata, Beyoğlu ve Kasımpaşa bölgelerindeki potansiyelleri harekete geçirmek amacıyla aktörler, eylem stratejileri ve senaryolar geliştirilmiştir (Güner, 2017).

Şekil 2.18: Şişhane Park Kentsel Meydanı ve Yeraltı Otoparkı (URL-9).

Şekil 2.19: Şişhane Park Kentsel Meydanı ve Yeraltı Otoparkı (URL-9).

Bölgenin dinamiklerinin sürece entegre edilmesi, insanların yaşam kalitesini artıracak, nitelikli ve etkileyici kentsel mekânlar oluşturma hedefiyle, proje alanının sınırlarının ötesinde daha geniş ölçekli analizler yapılmasına ve diyagramların hazırlanmasına yol açmıştır. Bu çalışmalar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Anıtlar Kurulu ile paylaşılmış ve projenin etki alanı içindeki birçok sorunlu bölge için iyileştirici öneriler geliştirilmiştir. Ancak, bu önerilerden bazılarında süreç

içinde vazgeçilmiş ya da henüz aktüel hale getirilemediği için potansiyel çözümler olarak kalmıştır. Örneğin, Beyoğlu Belediye (6. Daire) Binası'nın yanındaki açık otopark alanının, kullanım dışı kalması nedeniyle park olarak düzenlenmesi (bkz. Resim 9), Şişhane Park'ın köşesinde konumlanan ve bölgenin en önemli trafik düğümlerinden biri sayılan alanın iyileştirilmesi ve Şişhane Park'ta tasarlanan yaya rampasının bulvarın karşı tarafına uzatılarak bir yaya köprüsü ile Kasımpaşa bölgesine bağlanması gibi fikirler, şimdilik hayata geçirilememiştir (Güner, 2017).

2.5. Bölüm Sonucu

Tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımı, yalnızca fiziksel mekânların düzenlenmesi değil, aynı zamanda bir kentin tarihsel, kültürel ve sosyal kimliğini yaşatarak geleceğe aktarmanın bir aracı olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, tarihi çevrelerin korunması ve yeniden düzenlenmesi, kentlerin estetik, işlevsellik ve sürdürülebilirlik gibi temel değerleriyle bütünleşmiş bir kentsel tasarım anlayışını gerektirmektedir.

Tarihi çevrelerdeki kamusal alanlar, somut (yapılar, meydanlar, arkeolojik kalıntılar) ve somut olmayan (gelenekler, etkinlikler, sembolik anlamlar) unsurların bir arada bulunduğu alanlardır. Bu alanlar, geçmişin fiziksel ve kültürel izlerini taşıırken, aynı zamanda günümüz insanların sosyal etkileşim, dinlenme ve öğrenme gibi ihtiyaçlarını karşılayacak işlevler sunmaktadır. Böylece tarihi çevreler, toplumlar için hem birer açık hava müzesi hem de yaşamın devam ettiği canlı mekânlar olarak hizmet vermektedir.

Tarihi çevrelerde kamusal alanların düzenlenmesi, kentin kimliğini güçlendiren, kullanıcıların mekânla bağ kurmasını sağlayan ve mekânsal sürekliliği vurgulayan tasarımlar içermelidir. Bu doğrultuda yapılan düzenlemelerde tarihsel yapıların, anıtların ve çevresel unsurların korunması, kentsel belleği destekleyecek mekânsal okunabilirliğin sağlanması ve çok amaçlı kullanım imkânları sunan tasarımların hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda yeşil alanların artırılması, çevresel sürdürülebilirliğin desteklenmesi ve tüm kullanıcılar için erişilebilir mekânların oluşturulması tasarım süreçlerinin vazgeçilmez unsurlarıdır.

Tarihi çevrelerde kamusal alanların sosyal ve ekonomik işlevleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Sosyal etkileşim ve topluluk uyumunu teşvik eden düzenlemeler, kullanıcıların aidiyet duygusunu artırırken, turistik çekicilik ve yerel ekonomik katkılar açısından da önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, tarihi çevrelerdeki kamusal alan tasarımlarında estetik ve görsel uyum kadar, ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirlik de dikkate alınmalıdır.

Tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımında katılımcı planlama yaklaşımı, kullanıcıların mekân üzerindeki söz hakkını artırarak daha sürdürülebilir ve işlevsel çözümler geliştirilmesini sağlar. Yerel halk, sivil toplum kuruluşları, akademisyenler ve kamu kurumlarının sürece dahil edilmesi, tarihi alanların korunması ve yeniden düzenlenmesi aşamalarında ortak bir vizyon oluşturulmasına katkı sunar. Bu yaklaşım, mekânın toplumsal bellekteki yerini güçlendirirken, aynı zamanda kullanıcı ihtiyaçlarına daha duyarlı ve demokratik bir tasarım sürecinin benimsenmesini sağlar. Katılımcı planlama ile tarihi çevrelerde kamusal alanların yaşayan, dinamik ve toplumla bütünleşmiş mekânlar olarak varlığını sürdürmesi desteklenir.

Sonuç olarak, tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımı; kentsel belleğin korunması, kent sakinlerinin yaşam kalitesinin artırılması ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi amacıyla kapsamlı bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Tarihi dokunun çağdaş tasarım anlayışıyla uyumlu bir şekilde yeniden yorumlanması, bu alanların hem geçmişini yansıtmalarını hem de gelecekte yaşanabilir, dinamik mekânlar olarak varlığını sürdürmesini mümkün kılacaktır.

3. KAMUSAL ALAN OLARAK MİLLET BAHÇELERİ

Bu bölümde millet bahçeleri kavramı, tarihsel gelişimi, örnekleri, millet bahçelerinde yer alabilecek fonksiyonlar, tasarım unsurları, millet bahçeleri yer seçim kriterleri ve tasarım ilkeleri konusunda bilgi verilmektedir.

3.1. Millet Bahçesi Kavramı

Bahçeler, tarih boyunca insanlar tarafından paylaşılan ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir anlamlar bütünü olarak kabul edilmiş; bu özelliğiyle ortak kültürün açık alanlara yansımaya katkı sağlayarak biçimlenmiştir (Sağlık vd. 2019). Tarım devrimi ile birlikte yerleşik hayata geçiş, doğanın insan ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesini sağlamış ve yeni yaşam alanlarının oluşumuna zemin hazırlamıştır. Bu süreçte, insan ve doğa arasındaki ilişkinin temelini ise açık yeşil alanların temel unsuru olan “bahçe” kavramı oluşturmuştur (İlkay, 2017).

Bahçe kavramının ilk örnekleri, Mısır, Mezopotamya, Uzakdoğu, Yunan ve Roma Medeniyetlerine değin uzanmaktadır. Bunlar, bitki, sebze-meyve yetiştirilen, bazen dini nitelikli villa ya da saray bahçelerinde oluşmaktadır. Bu dönemde bahçelerin yanı sıra, ormanlar ve koruluklar (Mısır ve Mezopotamya), agoralar ve hipodromlar (Yunan), forumlar (Roma), avlanma alanları (Asurlar ve Persler) da diğer açık yeşil alan örneklerini oluşturmuştur (Şenik ve Uzun, 2021). Anadolu’da ise yüzyıllar boyunca farklı uygarlıkların etkileşimiyle şekillenen bahçeler, mekânsal, kurgusal, yapısal ve bitkisel tasarım unsurlarını barındıran bir açık yeşil alan anlayışıyla gelişmiştir. Bu yaklaşım, yapı gruplarını birbirine entegre ederken, kültürel peyzajın en temel unsurlarından biri olarak öne çıkmıştır.

18. yüzyılın sonlarına doğru, yönetici sınıfına ait araziler ve bahçeler halkın kullanımına sunularak “parklara” dönüştürülmüş, aynı zamanda ormanlık alanların ve vahşi yaşamın korunmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemde, uzun çalışma saatlerinin azaltılmasıyla birlikte bireylerin boş zaman etkinliklerine olan ilgisi artmıştır. Sanayi kentlerindeki yoğun nüfus ve sosyal aktivitelerin kısıtlı olması, rekreasyon hareketinin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır (Şentuna, 2020).

Türkiye’de Millet Bahçesi kavramı 2018 yılında gündeme gelmiş olsa da aslında kökleri 19. Yüzyıl Osmanlı Tanzimat dönemi projelerine kadar uzanmaktadır. Osmanlı Devleti’nde, Kanuni Esasi’nin ilanından önce ümmet ve millet kavramlar, millet çatısı altında birleştirilmiş ve millet bahçeleri, bu birleşmeyi simgeleyen bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda, 1864 yılında hazırlanan Vilayet Nizamnamesi’nde de Millet Bahçelerine yer verilmiştir (Memlük, 2017; akt. Çelik, 2018; Tunçer ve Aytekin, 2019). Tanzimat dönemi sonrasında yapılan birçok reformla birlikte halkın yaşam tarzının değişmesi ve sosyalleşme gibi etkisiyle ortaya çıkan Millet Bahçesi olgusu, kent kültürümüzde belirli sınırları olan kamusal açık ve yeşil alanların ilk örneklerini oluşturmuştur. Bu bağlamda, Sultan Abdülaziz döneminde 1869 yılında inşa edilen ve Şekil 3.1’de görülen Taksim Millet Bahçesi ve 1870 yılında açılan Kısıklı Millet Bahçesi, bu tür kamusal alanların erken örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır (ÇŞİDB, 2020).

Şekil 3.1: Taksim Millet Bahçesi (Altıntaş, ve Sağ, 2023).

19. yüzyılın sonlarında, Büyük Britanya’da sanayileşme hızla ilerlerken, bahçe kavramı, geçmişin ve kırsal yaşamın romantize edilmiş bir yorumu olarak ulusun güçlü ve işlevsel bir simgesi olmayı sürdürmüştür (Helmreich, 2018). Bu çerçevede, Millet Bahçeleri Batı’da "public park", "jardin public", "municipal park", "city park" veya "public garden" olarak adlandırılan alanlara denk gelmekte olup, "national park" kavramıyla doğrudan bir bağlantısı bulunmamaktadır. Millet bahçeleri, kent yaşamında sosyal etkileşimi artıran, modernleşme sürecine katkı sağlayan ve bireylerin önce halk, ardından ulus bilinciyle bütünleşmesine olanak tanıyan mekânlar olarak öne çıkmaktadır (Köksal, 2016).

Cumhuriyet döneminde ise Millet Bahçeleri birçok ilde hayata geçirilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında, Osmanlı'dan miras kalan yeşil alanların yeniden düzenlenerek halkın kullanımına sunulduğu ve günümüzde hâlâ önemini koruyan ilk park örneklerinin bu dönemde hayata geçirildiği görülmektedir. İstanbul'un en köklü parklarından biri olan Gülhane Parkı, Osmanlı dönemine dayanan tarihi geçmişiyle öne çıkmaktadır. Benzer şekilde, kentin ilk halk bahçelerinden biri olan Çamlıca (Millet) Bahçesi, Cumhuriyet öncesinde kurulmuş olsa da 1930'lu yıllarda yeniden düzenlenerek halka açılmıştır. Yıldız Parkı ise, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan süreçte çeşitli değişimlere uğrayarak 1950 yılında kamu kullanımına sunulmuştur. 1940'lı yıllarda Maçka Demokrasi Parkı ve Gezi Parkı, Prost'un planlamaları doğrultusunda ele alınmış, Maçka Demokrasi Parkı ise 1993 yılında restore edilerek yeniden halkın hizmetine açılmıştır (Demirkaya, 1999). Bu kapsamda Birinci Millet Meclis Binası'nın karşısında bulunan Şekil 3.2.'de görülen Ulus Millet Bahçesi, bu dönemde inşa edilen önemli örneklerden biridir. (ÇŞİDB, 2020).

Şekil 3.2: Ulus Millet Bahçesi (ÇŞİDB, 2020).

Burada dikkat çeken nokta, “millet bahçesi” kavramının zamanla “park” terimiyle yer değiştirmesidir. 18. ve 19. yüzyıllarda başlayan Batılılaşma hareketleriyle Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı'yı örnek alması, Cumhuriyetin ilanıyla birlikte “güzel kent” ve “bahçe kent” anlayışının benimsenmesini sağlamıştır. Bu süreçte, İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa gibi şehirlerde, Prost,

Jansen ve Le Corbusier gibi yabancı mimar ve şehir plancılarının öncülüğünde yürütülen planlama çalışmaları büyük rol oynamıştır (Şenik ve Uzun, 2021).

Günümüzde millet bahçeleri halkın doğayla iç içe vakit geçirebileceği rekreatif alanlar sunan ve gerektiğinde acil durum toplanma alanı olarak da kullanılabilen mekânlardır. Bu bahçeler, tarihi, doğal ve kültürel değerleri koruyarak sosyokültürel yapıyı yansıtan, ülkenin vizyonunu destekleyen ve çeşitli alanlarda önemli katkılar sağlayan alanlar olarak öne çıkmaktadır (Sağlık vd., 2019).

Millet Bahçeleri 2018 yılından itibaren iktidarda olan hükümet tarafından birçok kentte uygulamaya başladığı kentsel dönüşüm bakımından oldukça önemli yer tutan kavramdır (Yücebaş ve Yücebaş, 2022). Çelik (2018) ise millet bahçelerini Fransa'daki halk bahçeleri kavramından esinlenerek günümüz modern dünyasına uyumlaştırılmış halkın doğayla daha fazla etkileşimde bulunması ve sosyal aktiviteler için bir araya gelmelerini teşvik etmek amacıyla oluşturulan geniş, kamusal açık alanlar şeklinde tanımlamaktadır (Memlük, 2009, akt. Çelik, 2018).

Günümüzde popülerliğini korumaya devam eden millet bahçeleri şehir planlaması ve kentlerin gelişim stratejileri gibi pek çok rol üstlenmektedir. Yeşil Şehir Vizyonu Projesi kapsamında, şehirlerde yeşil alanları artırarak yaşanabilir çevreler oluşturmak ve mevcut yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla Millet Bahçesi projelerinin planlanması ve inşası başlatılmıştır. Cumhurbaşkanlığı'nın "100 Günlük İcraat Programları" içinde de yer alan bu projeler, başta İstanbul olmak üzere ülke genelinde yaygınlaştırılarak uygulanmaktadır. Bu çerçevede, 81 ilde 81 Millet Bahçesi oluşturulması hedeflenmiştir. Kısacası Türkiye'de "Millet Bahçesi" kavramı, şehirlerdeki yeşil alanları artırmak ve halka açık geniş alanlar oluşturmak amacıyla geliştirilen bir projeyi ifade etmektedir.

Millet Bahçeleri genellikle kamu kurumları, belediyeler veya çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından yönetilmekte ve şehir planlamasında yeşil alanların önemli bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Türkiye gibi ülkelerde ise artan betonlaşma oranı ve çarpık kentleşme sonucu ortaya çıkan gösterişsiz yapılara karşı olarak ortaya konulan projelerdir (Yücebaş ve Yücebaş, 2022). Ancak millet

bahçelerinin tek amacı çarpık kentleşme ile mücadele etmek değildir. Lefebvre' göre (2011: 29);

“...Bahçe olmadan, park olmadan, doğa simülasyonu olmadan, labirentler olmadan, okyanusu ya da ormanı hatırlatacak şeyler olmadan yabancı formlar, insani olan ve olmayan formlar alıncaya kadar hırpalanmış ağaçlar olmadan şehir ve kentsel mekân da olmaz”.

Millet bahçeleri insanın doğasına uyum sağlayacak tüm unsurları içinde barındırmaya çalışan projeler olarak adlandırılmaktadır. Genellikle insanların huzur bulacağı ve günlük yaşamın koşturması içerisinde stresi azaltma gibi faydalar sağlaması amaçlanmaktadır. Bu nedenle millet bahçeleri genellikle orman ve göl manzaralı gibi doğal güzelliklere sahip olan alanlara inşa edilerek park ve oyun alanları, yürüyüş yolları, açık hava etkinlikleri, piknik alanları gibi pek çok tesisi bünyesinde bulundurmaktadır. Aynı zamanda millet bahçelerinde çeşitli aktivitelerin de faaliyete geçirilmesi ile birlikte bireylere dinlenme, eğlenme ve spor yapma olanağı sağlamaktadır. Millet bahçeleri sadece yeşil alan olarak algılanmamalıdır aynı zamanda kentlerin yaşam alanı sunması ve ekolojik sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir. Dünya genelinde artan nüfus artışı ve kalabalık kentleşme süreci hükümetlerin yaşanabilir kentsel alan projelerine doğru hareket etmelerine neden olmaktadır.

Millet Bahçeleri ile;

- Kentlerimize estetik, ekolojik, sürdürülebilir ve rekreatif değeri yüksek açık ve yeşil alanların kazandırılması,
- Kentleşme sonucu ortaya çıkan çevre sorunlarına karşı, milletimizin sağlıklı ve kentsel yaşam kalitesi daha yüksek kentlerde yaşamasına katkı sağlanması,
- Yapısal ve bitkisel bütün unsurları ile yer aldığı kente ve coğrafyaya özgü değerleri ön planda tutan ve gelecekte 21. yy. kentlerinin kültürel peyzaj kimliğini temsil edecek özgünlükte açık ve yeşil alanların kente kazandırılması,

hedeflenmektedir (ÇŞİDB, 2020).

3.2. Millet Bahçelerinin Tarihsel Gelişimi

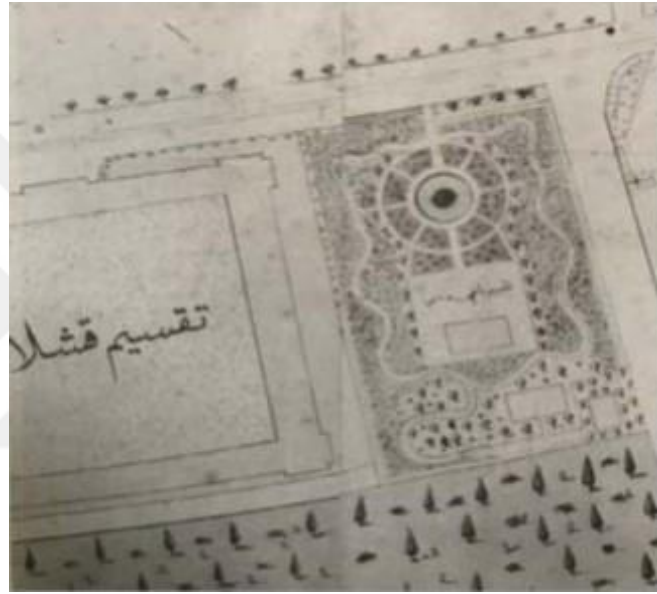
Sanayi Devrimi'nin etkisiyle, 18. yüzyılın sonlarına doğru yönetici sınıfına ait arsa ve bahçeler halka açılarak "park" olarak düzenlenmiş, böylece Avrupa ve Amerika'da "park" kavramının mekânsal olarak yayılım süreci hız kazanmıştır (Şenik ve Uzun, 2021). Amerika ve Avrupa'da parkların hizmete sunulmasına karşın, ülkemizde kent parklarının geçmişi daha yakın tarihe dayanmaktadır. Bunun temel nedenlerinden biri, Batı'da yaşanan hızlı sanayileşme ve kentleşme sürecinin Türkiye'de aynı şekilde gerçekleşmemiş olmasıdır (Önal ve Sağır, 2018).

Ülkemizdeki park ve bahçelerin ilk örnekleri, Millet Bahçeleri olarak kabul edilebilir. Farklı adlarla memleket veya belediye bahçeleri olarak da anılan bu alanların ilk örnekleri, 1860'lı yıllarda İstanbul'da oluşturulmuştur. Millet Bahçeleri, dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik koşullarına bağlı olarak şekillenmiş ve toplumsal bir işlev üstlenen en önemli kamusal mekânlar arasında yer almıştır (Biol, 2019).

Ülkemizde Millet Bahçeleri tarihine bakıldığında 19.yüzyıl Osmanlı Dönemi'ne kadar uzandığı görülmektedir. Tanzimat Fermanı ilan edilmeden önceki dönemlerde yeşil alanlar ya mesire alanı olarak kabul edilmekteydi ya da evlerin ve/veya sarayların bahçesi olarak görülmekteydi (Erdönmez ve Ünlü, 2009). Tanzimat Fermanı'nın ilan edildiği sürece bakıldığında ise Millet Bahçesi olgusunun ilk kez o dönemlerde gerçekleştiği görülmektedir. Tanzimat Dönemi'nde Sultan Abdülaziz tarafından oldukça önem verilen yeşil alan uygulamasının Alman ve Fransız ekipler aracılığıyla Şekil 3.3'de görülen Taksim Millet Bahçesi, Tepebaşı Parkı ve Kısıklı Millet Bahçelerinin inşa edildiği görülmektedir (Yücebaş ve Yücebaş, 2022).

Şekil 3.3: Taksim Millet Bahçesi (URL-10).

Şekil 3.4: Taksim Millet Bahçesi Planı (Çelik, 1998).

İlk Millet Bahçesi'nin açılmasından üç yıl sonra, 1868-1869 yılları arasında Üsküdar'da Sarıkaya Millet Bahçesi inşa edilmiştir. İstanbul'da açılan üçüncü Millet Bahçesi ise 1871-1872 yıllarında Sultan Ahmet Meydanı'nda yapılan Sultan Ahmet Millet Bahçesi'dir (Memlük, 2009; Gürbüz, 2009; Çelik, 2018). Şekil 3.5'de görülen Sultan Ahmet Millet Bahçesi, sonraki zamanlarda Yeni Millet Parkı adıyla anılmaya başlanmıştır.

Şekil 3.5: Sultan Ahmet Millet Bahçesi (Sebah, 1868).

Taksim, Sarıkaya, Sultan Ahmet Millet Bahçelerinden sonra Şekil 3.6’da planı görülen Tepebaşı ve Kısıklı Millet Bahçeleri yapılmıştır. Birçok Millet Bahçesi, Sultanahmet ve Tepebaşı Millet Bahçeleri örneklerinde olduğu gibi, çöp depolama alanlarının dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur. Zaman zaman eski mezarlık alanlarının park haline getirilmesi de gündeme gelmiş ve bu doğrultuda çeşitli girişimlerde bulunulmuştur (Şenyurt, 2018).

Şekil 3.6: Tepebaşı Millet Bahçesi Planı (İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, 2021).

Devletin denetiminin yalnızca mekânın kendisiyle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda vatandaşlarının bu mekânlardaki davranışlarını da kontrol altına almak istediği görülmektedir. Bu denetim mekanizmasının ve devletin prestiji ile imajının kamusal alanlar üzerindeki etkisinin göstergelerinden biri, halkın kullanımına sunulan alanların adlandırılmasıyla ilişkilendirilebilir. II. Meşrutiyet'e kadar, bulunduğu bölgenin adıyla anılan bağlar, bahçeler, mesire alanları ve korular,

zamanla "millet" veya "hürriyet" gibi ön adlar olarak park kimliği kazanmaya başlamıştır (Gürkaş, 2009; Çelik, 2018).

Osmanlı Döneminde yapılan millet bahçelerinin aslında günümüz millet bahçeleri ile oldukça yakın ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Özellikle Meşrutiyet Dönemi'nde yapılan millet bahçelerinin çoğunun içerisinde halkın eğlenirken öğrenmesine vesile olacak bazı uygulamalara sahip oldukları görülmektedir. Örneğin; halk kütüphanesi, gazino, dans salonları, sinema ve tiyatro gibi alanlar yer aldığı görülmektedir. Ancak bu dönemlerde bahçe sanatı açısından çok büyük gelişmelerin yaşanmadığı bilinmektedir (Ercan, 2018).

1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından toplumda meydana gelen sosyal, kültürel ve eğitimsel değişimler Türk toplumunun da yapısını değiştirmeye başlamıştır (Erdönmez ve Ünlü, 2009). Bu nedenle bu dönemde düzenlenen alanların artık bahçe olarak değil park olarak adlandırıldığı ifade edilmektedir (ÇŞİDB, 2020). Ek olarak Cumhuriyet öncesi doğunun kültürünü ele alan alanların artık batının modern simgeleriyle yenilendiği görülmektedir. Cumhuriyet döneminde stadyum alanından millet bahçesine dönüştürülen bazı alanlar şu şekilde sıralanmaktadır: Adana, Ankara-Cebeci, Antalya, Batman, Diyarbakır, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, Malatya, Mersin, Muş, Sakarya, Samsun, Sivas ve Trabzon Millet Bahçesi (Altıntaş ve Sağ 2023).

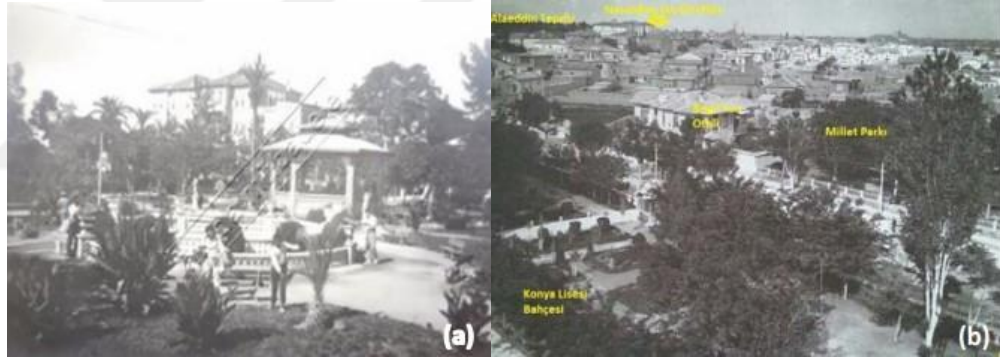
Cumhuriyet Döneminde Ankara, Millet Bahçesi uygulamalarının yapıldığı ilk şehirlerden biri olmuştur. Birinci Meclis Binası'nın karşısında yer alan ve Ulus'ta konumlanan Millet Bahçesi, 1926 yılına kadar ilk inşa edildiği haliyle korunmuştur. Bu alan, halkın buluşma noktası haline gelmiş, özellikle Mustafa Kemal başta olmak üzere milletvekilleri burada sıkça bir araya gelerek misafirlerini ağırlamıştır. Sakarya Savaşı'nın ardından Ankara'ya dönen Mustafa Kemal, büyük bir coşkuyla karşılanmış ve kalabalık, Millet Bahçesi'nde toplanarak kendisine şükranlarını sunmuştur. Ayrıca, Ankara'da 1922 yılında ilk İşçi Bayramı bu bahçede kutlanmıştır. Bunun yanı sıra, bahçenin dönemin sanatsal faaliyetlerine ev sahipliği yaptığı, bünyesindeki sinema ve tiyatro yapılarında önemli gösterilere sahne olduğu belirtilmektedir (ÇŞİDB, 2020).

İstanbul ve Ankara dışında Şekil 3.7’de yer alan Giresun, Şekil 3.8’de yer alan Mersin, Şekil 3.9’de yer alan Adana ve Şekil 3.10’de yer alan Konya gibi illerde de Millet Bahçesi yapılmıştır (Bingöl, 2021).

Şekil 3.7: (Sol) Giresun Millet Bahçesi (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021),

Şekil 3.8: (Sağ) Mersin Millet Bahçesi (Merkez Kazançlar, 2021).

Şekil 3.9: (Sol) Adana Millet Bahçesi (Moda Müzayede, 2021b),

Şekil 3.10: (Sağ) Konya Millet Bahçesi (Ataberk, 2021).

Günümüzde, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yayımlanan *Yerel Yönetimler İçin Millet Bahçeleri Rehberi* (2020) ve *Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği* (2017) kapsamında millet bahçeleri kentsel planlama süreçlerine dâhil edilmiştir. Yönetmelikte, millet bahçeleri yeşil alanlar kategorisinde değerlendirilirken, rehberde ise tarihi, kültürel ve doğal dokuyu koruyan, sosyo-kültürel yaşamı destekleyen ve şehir ile ülke prestijine katkı sağlayan simgesel alanlar olarak tanımlanmaktadır (Şenik ve Uzun, 2021). Yönetmelikte ise millet bahçeleri, halkın doğa ile iç içe olmasını sağlayan, rekreatif ihtiyaçlarını karşılayan,

afet durumlarında ise kentsel toplanma alanı olarak kullanılabilen büyük ölçekli yeşil alanlar olarak belirtilmiş ve yer seçimi, büyüklüğü, fonksiyonları ve tasarım kriterlerinin Bakanlık tarafından belirlenen Millet Bahçeleri Rehberi çerçevesinde düzenlendiği ifade edilmiştir (Resmi Gazete, 2017).

2018 yılında yeşil alanların öneminin anlaşılmasıyla birlikte millet bahçeleri kavramı tekrar popüler hale gelmiştir. Bu kapsamda Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'ne 2019 yılında yeni bir madde eklenmiştir. Bu madde kısaca millet bahçelerini halkın doğa ile buluşmasını sağlayan, bireylerin rekreatif gereksinimleri karşılamayı amaç edinen, olası bir afet durumunda halkın toplanma alanı olarak kullanılmasını sağlayan yeşil alanlar olarak tanımlanmıştır. Ek olarak On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023) kapsamında, millet bahçelerinin kent yaşamındaki önemi vurgulanmış ve 2023 yılı sonuna kadar toplam 81 milyon m² alanda bu projelerin hayata geçirilmesi hedeflenmiştir. Yeşil Şehir Vizyonu doğrultusunda, şehirlerde yaşam kalitesinin artırılması, ekolojik dengeye katkı sağlanması ve iklim değişikliğine uyum mekanizmalarının geliştirilmesi amacıyla millet bahçelerinin yaygınlaştırılması öngörülmektedir. Bu bağlamda, kentsel yeşil alan standartlarının yükseltilmesi ve sürdürülebilir sağlıklı yaşam alanlarının oluşturulması hedeflenmiş olup, millet bahçelerinin 81 ilde yaygınlaştırılması planlanmaktadır. Söz konusu projeler, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, TOKİ, İLBANK ve yerel yönetimlerin finansman desteğiyle yürütülerek, şehirlerin yeşil alan kapasitesinin artırılması ve millet bahçelerinin sosyo-ekonomik ve çevresel katkılarının maksimize edilmesi amaçlanmaktadır.

3.3. Millet Bahçesi Örnekleri

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülen *Yeşil Şehir Vizyonu* projesi kapsamında, ülke genelinde yaygınlaştırılan millet bahçesi projeleri, farklı amaçlar, alan büyüklükleri ve tasarım yaklaşımlarıyla hayata geçirilmiştir. 81 ilde toplamda 81 milyon m² yeşil alan oluşturulması hedeflenen bu projelerden öne çıkan örnekler, bu bölümde ele alınarak incelenmiştir.

3.3.1. Samsun Millet Bahçesi

Samsun Millet Bahçesi, Samsun'un Canik ilçesinde, eski 19 Mayıs Stadyumu'nun bulunduğu alanda inşa edilmiştir. 1975'te açılan ve 2017'ye kadar Samsunspor'un maçlarına ev sahipliği yapan stadyum (Şekil 3.11), Tekkeköy ilçesinde yeni bir stadyumun yapılmasıyla atıl duruma düşmüş ve Millet Bahçesi'ne dönüştürülmesine karar verilmiştir (Şekil 3.12). T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından 100.865 m² alan üzerine projelendirilen saha, 13 Şubat 2019'da ihale edilmiş, 13 Mart 2019'da sözleşmesi yapılmış ve 120 günde tamamlanarak 6 Haziran 2020'de halkın hizmetine açılmıştır (Yıldırım ve Gül, 2020).

Şekil 3.11: Samsun Millet Bahçesi (Yıldırım ve Gül, 2020).

Şekil 3.12: Samsun Millet Bahçesi (URL-11).

Samsun Millet Bahçesi, sunduğu sosyal, kültürel ve sportif alanlarla öne çıkmaktadır. Bünyesinde kütüphane/kiraathane, kafeterya, büfeler, mescit, tuvaletler, çardaklar, süs havuzu, halı sahalar, basketbol ve voleybol sahaları, tenis kortları, kaykay pisti, permakültür alanı, pergola/gölgelik, izci evi, fitness alanları ve köpek

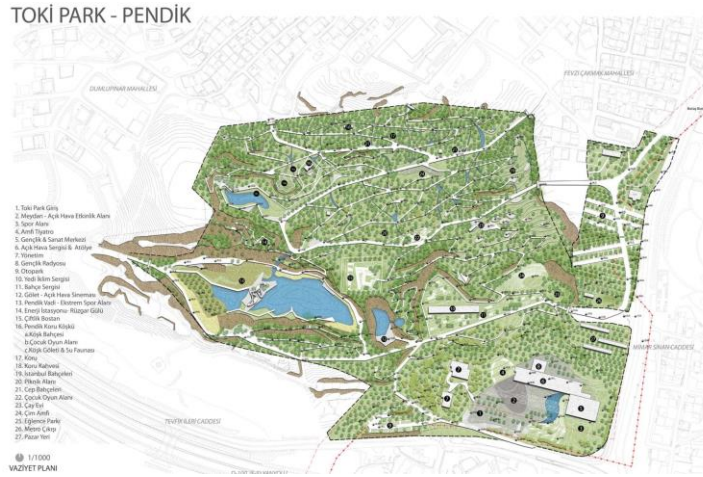
parkı gibi çeşitli donatılar bulunmaktadır. Ayrıca, çocuk oyun alanları, çim aktivite alanları, bisiklet ve yürüyüş yolları ile araç ve bisiklet park alanları da yer almaktadır (Yıldırım ve Gül, 2020).

Şekil 3.13: Samsun Millet Bahçesi Planı (URL-12).

3.3.2. İstanbul Pendik Millet Bahçesi

İstanbul Anadolu Yakası'nda yer alan Pendik İlçesi'ndeki Pendik Millet Bahçesi, kamuya açık etkinlik alanlarında çeşitli donatılar içermektedir (Şekil 3.14). Fevzi Çakmak Mahallesi'nde bulunan bu yeşil alan, 285 bin metrekarelik bir alanı kapsamaktadır. Daha önce Ytong fabrikası alanı ve eski bir maden ocağı olarak kullanılan bu bölge, rehabilite edilerek halkın rekreasyon ihtiyacını karşılayan bir şehir parkına dönüştürülmüştür. 2020 yılında inşası tamamlanan bahçe, 5 Haziran 2021'de, Dünya Çevre Günü'nde halkın kullanımına açılmıştır (Çiner, 2024).

Şekil 3.14: İstanbul Pendik Millet Bahçesi Planı (URL-13).

Projede millet kıraathanesi, mescit, köşk, kütüphane, cami ve restoran gibi çeşitli yapılar yer almaktadır. Bitkisel peyzaj düzenlemesinde yaklaşık 5.000 ağaç ve 50.000 çalı kullanılmıştır (Şekil 3.15). Ayrıca, millet bahçesinde ikisi doğal olmak üzere toplam dört gölet bulunmaktadır. Bu göletler, eski maden ocaklarının yeniden değerlendirilmesiyle oluşturulmuştur (Bingöl, 2021).

Şekil 3.15: İstanbul Pendik Millet Bahçesi (URL-13).

3.3.3. Kara Surları Millet Bahçesi

Kara Surları Millet Bahçesi Projesi, tarihi kara surlarının kültürel, tarihi ve işlevsel değerini ön plana çıkaran, aynı zamanda bölgedeki kentsel sorunlara çözüm sunmayı amaçlayan kapsamlı bir kentsel tasarım projesi olarak değerlendirilmektedir (Şekil 3.16). Proje, Topkapı ile Yedikule Zindanları arasındaki yaklaşık 30 hektarlık alanı kapsamakta olup, beş etap halinde planlanmıştır. Etap büyüklükleri sırasıyla 1. Etap 61.360 m², 2. Etap 47.860 m², 3. Etap 68.206 m², 4. Etap 25.055 m² ve 5. Etap 23.640 m² olarak belirlenmiştir (Nalbantoğlu, 2021).

Şekil 3.16: Kara Surları Millet Bahçesi (URL-14).

Proje alanı, Bizans'tan Osmanlı'ya uzanan tarihi süreçte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Yedikule Hisarı ve Surları ile bu alanı kesen kapı yapılarını içermektedir. Bu kapsamda, projenin temel hedefi, bu tarihi öğelerin korunduğu ve şehir dokusu ile bütünleşmiş bir peyzaj rehabilitasyonu sürecinin oluşturulmasıdır. İstanbul'un zengin kültürel mirasını yaşatan ve bu mirası gelecek nesillere aktarmayı amaçlayan proje, yalnızca restorasyon çalışmaları ile sınırlı kalmayıp, sürekli yaşayan bir mekân olarak tasarlanmıştır. Aynı zamanda, Türkiye ve uluslararası kültür-sanat alanında önemli bir merkez haline gelmesi planlanan proje, İstanbul'un tarihî ve kültürel kimliğinin sembollerinden biri olarak konumlandırılmakta ve sahip olduğu kültürel birikimin yerel ve uluslararası ziyaretçiler tarafından deneyimlenmesini sağlamayı hedeflemektedir (Nalbantoğlu, 2021).

Şekil 3.17: Kara Surları Millet Bahçesi (URL-15).

Kara Surları Millet Bahçesi Projesi, Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer alan Tarihi Yarımada Kara Surları ve çevresinin kültürel kimliğini koruyarak ön plana çıkarmayı, kentsel ve mahalle ölçeğinde sosyal etkileşimi destekleyen mekânların iyileştirilmesini ve yaşam kalitesinin artırılmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda;

- Fatih Millet Bahçesi çevresinde oluşturulacak rekreasyon alanlarının kent sakinleri, mahalle sakinleri, yerli ve yabancı turistler gibi farklı kullanıcı grupları tarafından etkin şekilde kullanılması hedeflenmiştir.
- Bölgedeki güvenlik sorunlarına yönelik çözümler geliştirilerek, kentin tüm paydaşları için güvenli kamusal alanlar oluşturulması amaçlanmıştır.
- Sosyal donatı ve yeşil alan ihtiyacının karşılanması için projede yer alan işlevler, bölgenin gereksinimleri doğrultusunda planlanmıştır.
- Ulaşım kaynaklı problemlerin giderilmesi, bölgenin erişilebilirliğinin artırılması ve mekânsal entegrasyonun sağlanması öngörülmüştür.
- Kara Surları üzerindeki fiziksel baskının azaltılması, sur silüetinin korunarak görünürlüğünün artırılması amacıyla kamusal alan üretimi stratejisi benimsenmiştir (Şekil 3.17).

Projenin etaplandırılması sürecinde, arazi büyüklüğü, mülkiyet yapısı, mevcut yapı stoku, ulaşım, sosyal donatı alanları ve kamulaştırma gereksinimleri göz önünde bulundurulmuştur. Her bir etabın, kentsel ağ içerisindeki işlevi dikkate alınarak bütüncül bir tasarım yaklaşımı benimsenmiştir.

Surları görünür kılmaya yönelik mekânsal düzenlemeler kapsamında, Topkapı'dan Yedikule Hisarı'na kadar uzanan hat boyunca surların içi tamamen temizlenmiş, böylece surların herhangi bir müdahale olmaksızın görünürlüğü sağlanmıştır. Bu doğrultuda;

- Bitkisel düzenlemeler (ağaç, çalı vb.) yerine yalnızca çayır dokusu önerilmiş,
- Surların diplerinde beş metre genişliğinde çakıl zemin oluşturularak, gelecekte sulama kaynaklı tahribatın önüne geçilmesi hedeflenmiştir,
- Surlardan uzaklaştırılan drenaj baskısını önlemek amacıyla kum koruma bandı önerilmiş,

- İki metre genişliğinde bir yürüyüş aksı oluşturularak, ziyaretçilerin kesintisiz bir tarihî perspektif deneyimi yaşaması sağlanmıştır.

Şekil 3.18: Kara Surları Millet Bahçesi (URL-16).

Bunun yanı sıra proje alanındaki tarım alanlarının korunması temel bir prensip olarak belirlenmiş, geçmişte tarım alanı olarak kullanılan ancak günümüzde farklı işlevlere sahip olan bölgeler tarımsal üretime kazandırılmıştır (Şekil 3.18). Aynı koruma anlayışı, sivil mimari örnekleri, tarihî yapılar, türbeler ve Ni'mel Ceyşler için de benimsenmiş; bu yapılar, yaya eksenleriyle ilişkilendirilerek alanın tarihî kimliğinin ziyaretçilere daha güçlü bir şekilde yansıtılması sağlanmıştır. Mevlâna Kapı yakınındaki tarihî karakolhane yapısının da aynı doğrultuda restore edilerek yeniden işlevlendirilmesi önerilmektedir.

Bu kapsamlı proje, Kara Surları'nın fiziksel ve tarihî kimliğinin korunmasını sağlarken, bölgenin kentsel yaşamla bütünleşmesini, sosyal ve kültürel etkileşimin artırılmasını ve sürdürülebilir bir kentsel mekân üretimini hedeflemektedir (Nalbantoğlu, 2022).

3.3.4. İstanbul Baruthane Millet Bahçesi

Baruthane Millet Bahçesi, Bakırköy ilçesi Zeytinlik Mahallesi'nde 59.719 m²'lik bir alan üzerine kurulmuş olup, 17 Kasım 2018 tarihinde halkın kullanımına açılmıştır. Millet bahçesinin yer aldığı alan içerisinde korunması gereken tescilli yapıların bulunduğu bölüm 2.478 m² olarak belirlenmiştir (Şekil 3.19). Proje

kapsamında, Osmanlı dönemine ait nadir baruthane yapılarından biri olan ve 1. derece koruma alanı olarak tescillenen Baruthane binaları ile çevre duvarları korunmuş, uzun yıllardır atıl durumda olan yeşil alanların İstanbul halkının rekreasyon ihtiyacına yönelik olarak değerlendirilmesi hedeflenmiştir (Bingöl, 2021).

Şekil 3.19: Baruthane Millet Bahçesi (URL-17).

Millet bahçesinin bitkisel tasarımı kapsamında 557 ağaç, 29.141 çalı, 5.000 gül ağacı, 230 sarmaşık ve 7.500 mevsimlik çiçek kullanılmıştır. Ayrıca alanda 47 meyve bahçesi, iki ayrı noktada toplam 130 araçlık otopark, 682 m² büyüklüğünde çocuk oyun alanı, 169 m²'lik kondisyon alanı, üç basketbol sahası, 172 m²'lik fitness bölümü ve 466 m² genişliğinde bir kayak pisti bulunmaktadır (Şekil 3.20). Bunun yanı sıra 60 m²'lik bir tuvalet, 25 m² büyüklüğünde bir kafe, iki süs havuzu, 206 metre uzunluğunda kıyı tahkimatı ve 1.050 metre uzunluğunda koşu parkuru projeye dâhil edilmiştir (Bingöl, 2021).

Şekil 3.20: Baruthane Millet Bahçesi (URL-18).

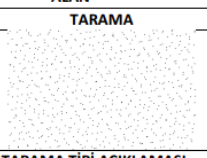
3.4. Millet Bahçesi Yer Seçim Kriterleri

2020 yılında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hazırlanan Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'ne Millet Bahçesi Rehberi'ne göre millet bahçesi yeri seçilirken dikkat edilmesi gereken bazı hususlar kısaca sıralanmıştır.

- **Alan Büyüklüğü:** Millet bahçelerinin tasarlanması aşamasında en önemli unsurların başında alan büyüklüğü gelmektedir. Millet bahçelerinin inşa edileceği alan tespit edilirken öncelikle o bölgenin nüfus yoğunluğu dikkate alınmalıdır.
- **Mülkiyet Durumu:** Millet bahçelerinin inşa edileceği yerin tespitinin ardından o alanın kamuya mı ait olduğu yoksa özel mülkiyet mi olduğu sorusu gelmektedir. Kamuya ait olan alanlarda inşa işlemleri daha kolay ve hızlı sonuçlandığı için kamusal mülkiyetin çoğunlukta olması önem arz etmektedir.
- **İmar Durumu:** Millet bahçesi olarak hayata geçirilmek istenilen alanlar için öncelikle park, rekreasyon, mesire, ağaçlandırılacak alan gibi kullanımları içermesi önemlidir. Çünkü bu kullanım alanları millet bahçelerini temsil eden unsurlardır. Bu nedenle millet bahçelerinin halk tarafından kullanıma uygun şekle getirilmesi, kentin içerisinde yeşil akslar oluşturulması ve kent içerisinde yaşana hayvanların bu sistemden yararlanması ekolojik sistemin desteklenmesi önemlidir.

14/06/2014 tarih ve 29030 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin Gösterim (lejang) teknikleri başlığı altında yer alan 10. maddesinin 3. fıkrasındaki "*Gösterim listesine ilişkin teklif niteliğinde olan, öznelikler ve kodlamalar ile planların özelliği gereği ihtiyaç duyulacak gösterim tür ve tipi Bakanlıkça değerlendirilerek uygun görülen gösterimler, Bakanlığın internet sayfasında ilan edilir. Bakanlıkça ilan edilmeyen gösterim planlarda uygulanamaz.*" hükmü uyarınca;

2019 yılı Ocak ayında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca “Millet Bahçesi” gösterimine ilişkin olarak Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin; “EK-1a Ortak Gösterimleri ile EK-1e Detay Kataloğu'na aşağıda yer alan Şekil 3.21'de ki gösterim ilave edilmiştir.

DETAY SINIFI		ALAN KULLANIMLARI		
DETAY ALT SINIFI		AÇIK VE YEŞİL ALANLAR		
GÖSTERİM				
		ALAN		SINIR
SEMBOL	TARAMA	RGB	TİPİ	RGB
		36/156/34		
	GEOMETRİ TİPİ	TARAMA TİPİ AÇIKLAMASI		SINIR TİPİ AÇIKLAMASI
ÜİP	ÇOKLU POLİGON	ÇİZGİ KALINLIĞI:0.4 mm Serbest noktalama		
NİP	ÇOKLU POLİGON	ÇİZGİ KALINLIĞI:0.3 mm Serbest noktalama		
ÇDP	ÇOKLU POLİGON	ÇİZGİ KALINLIĞI:0.3 mm Serbest noktalama		

Şekil 3.21: Millet Bahçesi Gösterimi (ÇŞİDB, 2019c).

- **Konumu, Yakın Çevre Kullanımlarla İlişkisi:** Millet bahçelerinin en önemli özelliklerinden birisi kentte yaşayan bireylerin günlük stresinden uzaklaşmasını, sosyalleşmesini ve spor yapabilmesini sağlayan olanaklar tanınmasıdır. Bu nedenle millet bahçeleri için konum belirlenirken şehre olabildiğince yakın mesafede bulunan alanlar üzerinde tesis edilmesi önemlidir.
- **Ulaşım/Erişim İmkânı:** Özellikle büyük şehirlerde ulaşım oldukça zor ve maliyetli olabilmektedir. Bu nedenle bu şehirlerde millet bahçeleri tahsis edilirken toplu taşıma araçları, yaya ulaşımı ve bisiklet ulaşımı gibi etmenleri göz önünde bulundurarak yakın mesafede Millet bahçelerinin yapılması gerekmektedir.
- **Kentsel Bellekteki Yeri ve Değeri:** Millet bahçesi için yer seçiminde, alanın kentsel bellekteki yeri ve önemi dikkate alınmalıdır. Ayrıca, yapılacak tasarımlarda bu alanın değeri vurgulanmalıdır. Tasarımların mekâna ve kente değer katması çok önemlidir. Tasarımlar kentsel belleğe uygun olmalıdır.
- **Jeolojik ve Topoğrafik Yapı:** Millet bahçesi yapılacak yerin jeolojik yapısı, toprak derinliği, yoğunluğu, yeraltı su derinliği, topografya (yükseklik, bakı ve eğim), erozyon ve sedimantasyon, yağmur suyu, yüzey ve yeraltı suyu

akışı, mezo, makro ve mikro-termal iklim koşulları ve vejetasyon alanları gibi veriler içermelidir.

- **Alanın Doğal ve Kültürel Özellikleri:** Millet bahçesinin sahip olduğu alanın yakın çevresinin doğal ve kültürel miras özellikleri, değerleri korunmalı ve geliştirilmelidir. Sonuç olarak, alan ve çevresinin biyolojik çeşitliliğini ve ekolojik süreçlerini araştırmak ve korumak ve doğa onarımını gerçekleştirmek çok önemlidir. Bu bölgelerin kentin yeşil sistem bütünlüğüne katkıda bulunması gerekir.
- **Altyapı:** Bu alanda su, doğalgaz, elektrik ve kanalizasyon hatlarının yanı sıra yağmur suyu sistemlerinin yerleri, derinlikleri ve genişlikleri belirlenmelidir. Kentlerde meydana gelen en ufak bir su baskını, elektrik kesintisi veya doğalgaz hattında meydana gelen sorunlar hizmetleri büyük sekteye uğratmaktadır. Bu nedenle millet bahçelerinin üst yapı unsurları kadar alt yapı unsurları da oldukça önemlidir.
- **Su Varlığı ve Drenaj:** Akarsu, kanal, barajlar ve diğer yüzey suları ile drenaj sistemi peyzajı oluşturan hidrolojik döngünün temel bileşenleri göllerdir. Bahçelerde ne kadar su olduğunu belirledikten sonra, enerjiyi etkin bir şekilde kullanmak ve drenaj yapmak gerekir. Alanda yüzey suyu tahliyesinin nereden ve nasıl yapılacağı ve taşkın sınırları belirlenmelidir. Yağış döngüsünü sağlayacak tasarım unsurlarının çeşitliliğine dikkat etmek gerekir. Bunlar arasında toprak infiltrasyonu, bio-kanallar, yağmur bahçeleri, sarnıçlar, sünger alanlar, geçirimli yüzeyler ve diğerleri yer alır. Su ortamının gerekli standartları karşıladığından emin olmak için hem suyun berraklığı hem de kirliliği kontrol edilmelidir.
- **Flora ve Fauna:** Millet bahçesi projesinin analiz aşamasında ne tür bir koruma stratejisinin uygulanacağını belirledikten sonra tasarıma yansımalarının neler olacağını belirtilmelidir. Şöyle ki, yerel bitki türlerinin, endemik durumlarının, korunacak türlerin, istilacı türlerin, mevcut farklı ekosistemlerin ve bunlara ait bitkilerin niteliksel ve niceliksel bir listesini içerilmelidir.
- **İklim Özellikleri:** Millet bahçesinin bulunduğu alan ve mikroklimatik koşullar da dikkate alınarak tasarım yapılmalıdır. Yapısal ve bitkisel tasarım aşamalarında iklim koşullarına dikkat etmek çok önemlidir. Kullanılacak

malzemelerin ve bitki türlerinin seçiminde, bölgenin iklim koşullarına uygun malzemeler ve türler tercih edilmelidir.

3.5. Millet Bahçeleri'nde Yer Alabilecek Fonksiyonlar

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hazırlanan Millet Bahçesi Rehberi doğrultusunda, imar planı kararıyla belirlenen Millet Bahçesi alanında, bölgenin büyüklüğü, çevresel faktörleri ve şehrin nüfus yoğunluğu göz önünde bulundurularak aşağıdaki fonksiyonlara yer verilebilir (ÇŞİDB, 2020);

- Doğa ve Rekreasyon Alanları:
 - Yürüyüş, koşu ve bisiklet yolları
 - Tematik bahçeler (koku bahçesi, renk bahçesi, tıbbi bahçe, aromatik bahçe, Türk bahçesi, botanik bahçe, arboretum vb.)
 - Seracılık alanları, sebze-meyve bahçeleri ve fidanlıklar
 - Su yüzeyleri, çeşmeler, sel-sebiller ve su bahçeleri
 - Bahçenin büyüklüğüne göre sokak hayvanları için bakım ve barınak alanları (kuş evleri, su-mama kapları, yuva vb.)
- Sosyal ve Kültürel Alanlar:
 - Millet Kiraathanesi (7/24 kullanım imkânı olan, kütüphane, çocuk oyun alanları ve servis mekânlarını içeren yapılar)
 - Açık hava sergi alanları, el sanatları merkezi ve atölyeler
 - Müze, sergi alanları ve açık hava tarih parkı (kentin geçmişine dair zafer, kurtuluş vb. olayların anlatıldığı mekânlar)
 - Anıtsal ve simgesel sanat eserleri ile kültürel mirasa dair objeler
 - Seyir terasları, oturma grupları, gölgelikler
 - Sinema, tiyatro, konser gibi etkinliklere ev sahipliği yapacak açık hava gösteri alanları
- Spor ve Aktivite Alanları:
 - Çocuk oyun alanları (lego, puzzle, labirent, keşif tasarım/uygulama alanları)
 - Spor alanları (futbol, basketbol, voleybol, tenis, binicilik, okçuluk vb.)
 - Fitness ve kondisyon alanları
 - Kaykay pistleri ve eğlence odaklı aktivite sahaları

- İbadet ve Sağlık Alanları:
 - Cami, mescit ve namazgâh alanları
 - Sağlık danışma birimleri
- İdari ve Teknik Yapılar:
 - İdari ve teknik yapılar, tuvaletler
 - Yeterli sayıda kapalı veya açık otopark alanları
- Yeme-İçme ve Dinlenme Alanları:
 - Kafeteryalar, çay bahçeleri ve büfeler
 - Yeme-içme noktaları
- Toplanma ve Organizasyon Alanları:
 - Meydanlar, idari birimleriyle birlikte toplanma alanları

Bu unsurlar, Millet Bahçeleri'nin fonksiyonelliğini artırarak, kent sakinlerinin doğa ile iç içe olmalarına, sosyal ve kültürel aktivitelerde bulunmalarına, spor yapmalarına ve dinlenmelerine olanak tanımaktadır.

Millet Bahçesi'nde yer alacak fonksiyonlar belirlenirken; doğal, tarihi ve çevresel özellikler, alanın konumu, büyüklüğü, hizmet edeceği nüfusun demografik yapısı ve ekolojik hassasiyetler dikkate alınmalıdır. Ayrıca, yakın çevredeki ve şehir genelindeki mevcut kullanım kararları göz önünde bulundurularak, Millet Bahçesi'nin kimliği ve karakteriyle uyumlu olacak şekilde planlanması büyük önem taşımaktadır (ÇŞİDB, 2020).

3.6. Millet Bahçeleri'nde Yapısal Tasarım Unsurları

Millet Bahçeleri, ulusal kimliğin ve toplum refahının bir yansıması olarak değerlendirilmekte olup, bu alanların belirli standartlar ve ilkeler çerçevesinde tasarlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, sürdürülebilir ve uygulanabilir bir işletme ve yönetim modelinin oluşturulması temel bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

Millet Bahçelerinin tasarımında betonlaşmanın önlenerek toprak ve yeşil alanların ön planda tutulması esas alınmalıdır. Bu nedenle, yapılaşma kriterleri belirlenirken bahçenin çevresel, doğal ve kültürel özellikleri göz önünde

bulundurulmalı ve imar planları bu doğrultuda şekillendirilmelidir. Ayrıca, yapısal peyzaj ve mimari öğelerin kapladığı sert zemin oranının %10'u aşmaması, bahçenin doğal yapısının korunması açısından büyük önem taşımaktadır.

Özel mevzuata tabi alanlarda gerçekleştirilecek Millet Bahçesi projelerinde, ilgili kanunlar ve yönetmeliklere (3621 Sayılı Kıyı Kanunu, 6381 Sayılı Orman Kanunu, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun vb.) uygun hareket edilmesi zorunludur (ÇŞİDB, 2020).

Millet Bahçeleri, ulusal kimliği ve refahı yansıtan kamusal alanlar olarak belirli standartlar ve sürdürülebilir yönetim modelleri çerçevesinde planlanmalıdır. Yeşil dokunun ön planda tutulması, yapılaşmanın sınırlandırılması ve sert zemin kullanımının minimum seviyede tutulması bahçelerin karakterini korumak açısından önemlidir. Millet Bahçeleri'nde çocuk oyun alanları, yürüyüş ve bisiklet yolları, spor alanları ve sosyal donatılar yer almalı, bu alanlar erişilebilirlik, güvenlik ve sağlık koşulları dikkate alınarak tasarlanmalıdır.

Bina ve yapılaşma süreçleri, ilgili yasa ve yönetmeliklere uygun şekilde kamu yararını gözeterek yürütülmeli, mevcut tarihi ve kültürel yapılar korunarak gerekli durumlarda tadilat ve restorasyon çalışmaları yapılmalıdır. Akıllı güvenlik sistemleri, çevre dostu kent mobilyaları, sensörlü aydınlatmalar ve yönlendirme levhaları gibi modern uygulamalar, kullanıcı deneyimini iyileştirerek güvenli ve konforlu bir çevre sunmalıdır.

Sert zeminler ve yollar doğal ve geçirgen malzemelerle inşa edilmeli, bisiklet yolları ve parkları yaygınlaştırılarak sürdürülebilir ulaşım teşvik edilmelidir. Bahçe sınırları ve giriş alanları, işlevsellik ve estetik bütünlük gözetilerek tasarlanmalı, güvenlik açısından düzenli bakım ve izleme sistemleriyle desteklenmelidir. Ayrıca, heykel ve anıtların korunması ve estetik katkı sağlayacak şekilde düzenlenmesi önemlidir.

Su öğeleri, bahçelerin doğal ekosistemini destekleyici şekilde kullanılmalı, geniş göletlerden kaçınılarak hareketli su öğelerine öncelik verilmelidir.

Otopark alanları, Millet Bahçeleri'nin sürdürülebilir bir ulaşım ağıyla entegre edilmesi ve erişilebilirliğin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Alanların toplu taşıma ve bisiklet kullanımını teşvik edecek şekilde tasarlanması temel bir hedef olmalıdır. Bununla birlikte, yaya hareketini engellemeyecek, doğal çevreyi koruyacak ve bahçenin estetik dokusunu bozmayacak şekilde konumlandırılan açık veya yer altı otoparkları tercih edilmelidir. Engelli bireylerin erişimine uygun rampalar ve özel otopark alanları sağlanmalı, park alanlarının afet anlarında toplanma alanı olarak kullanılacak şekilde planlanması da göz önünde bulundurulmalıdır.

Millet Bahçeleri'nde biyolojik çeşitliliği desteklemek için polinatör evleri gibi doğal habitatlar oluşturulmalı, geri dönüştürülmüş ve çevre dostu malzemeler kullanılmalıdır. Tüm yapısal ve bitkisel uygulamalar, yangına dayanıklı, düşük bakım gerektiren ve çevreye zarar vermeyen malzemelerle gerçekleştirilerek Sıfır Atık Politikası ile uyumlu hale getirilmelidir (ÇŞİDB, 2020).

3.7. Millet Bahçeleri'nde Bitkisel Tasarım Unsurları

Millet Bahçelerinin en önemli bileşenlerinden biri bitkisel tasarım olup, yeşil alanların ekolojik ve estetik değerini artıracak şekilde planlanmalıdır. Bu kapsamda, biyoçeşitliliği destekleyen ve peyzaj çeşitliliğini artıran bitkiler tercih edilmelidir. Bölgenin doğal bitki örtüsü öncelikli olarak korunmalı, su ihtiyacı düşük, bakımı kolay ve ekolojik fayda sağlayan türler seçilmelidir. Bununla birlikte, tıbbi ve aromatik bitkiler, karbon tutumu yüksek, erozyonu önleyen ve suyu filtreleyen bitkiler tercih edilmelidir.

Ağaç seçimi, gölge sağlama, estetik katkı ve ekolojik uyumluluk çerçevesinde yapılmalıdır. Daha yoğun ağaçlandırma sınır bölgelerde gerçekleştirilirken, iç kısımlarda estetik ve gölgeleme amacıyla daha az yoğunlukta ağaç kullanımı önerilmektedir. Ağaç türleri iklim, rüzgar, toprak yapısı, yağış ve sıcaklık gibi faktörler dikkate alınarak belirlenmeli, budama ve şekil verme gibi müdahaleler dışında doğal büyüme sürecine bırakılmalıdır.

Millet Bahçelerinde çiçek kullanımı, mevsimlik türlerin bakım maliyetleri göz önüne alınarak çok yıllık çiçekler ile desteklenmelidir. Çim alanları gereksiz su tüketimi ve bakım maliyetlerini önlemek adına minimum düzeyde tutulmalı, doğal çayır bitkileri tercih edilmelidir. Eğer çim ekimi zorunluysa, iklim koşullarına uygun karışım çim türleri kullanılmalıdır.

Meyve ve sebze bahçeleri, eğitim ve sağlıklı beslenme bilincini artırmak amacıyla planlanmalı, bu alanlarda özellikle meyve ağaçları ve sebze yetiştiriciliği teşvik edilmelidir. Bununla birlikte, bu bahçeler diğer bitkisel alanlarla dengeli bir şekilde konumlandırılmalı, farklı bitki türlerinin birbirini olumsuz etkilemesinden kaçınılmalıdır.

Yağmur Bahçeleri, iklim değişikliği ve su kaynaklarının azalması gibi sorunlara çözüm üreten doğa temelli uygulamalar arasında yer almaktadır. Bu nedenle, Millet Bahçelerinde yağmur suyunun toplanması ve depolanmasını sağlayan sistemler kullanılmalı, aşırı yağış ve sel riskine karşı dirençli akıllı su yönetimi stratejileri geliştirilmelidir. Bu alanlar, taşkın sularını geçici olarak gölcükler halinde biriktirip ardından oyun veya rekreasyon alanlarına dönüşebilecek şekilde tasarlanmalıdır.

Sonuç olarak, Millet Bahçelerinin bitkisel tasarımı, hem estetik hem de ekolojik sürdürülebilirliği gözeterek oluşturulmalı, bölgenin doğal yapısını koruyarak çevresel uyum ve işlevselliği desteklemelidir (ÇŞİDB, 2020).

3.8. Millet Bahçesi Tasarım İlkeleri

Millet bahçeleri, kentlerin sosyal, kültürel ve ekolojik yaşam alanı ihtiyacına çözüm sunmayı hedefleyen önemli bir kentsel tasarım konseptleri olarak günümüzde karşımıza çıkmaktadır. Bu tür projelerin tasarımında dikkate alınan yaklaşımlar ve ilkeler, mekânın kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verebilmesi, bulunduğu bölgenin doğal ve kültürel özelliklerine uygun olarak şekillenmesi ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda planlanması gibi unsurları içermelidir.

Millet bahçelerinin tasarımında dikkate alınması gereken ilkeler ve kriterler, bu alanların hem işlevsel hem de estetik açıdan başarılı bir şekilde planlanmasını

sağlamak amacıyla özenle belirlenmelidir. Yer seçimi bu süreçte kritik bir öneme sahiptir. Öncelikle, millet bahçelerinin önerilen faaliyetlere uygun büyüklükte olması gerekmektedir. Alanın büyüklüğü, çeşitli rekreatif ve sosyal faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, kamu mülkiyetinde olan alanların tercih edilmesi, uygulama sürecini hızlandırmakta ve kamusal kullanım açısından avantaj sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, seçilen alanın şehir merkezine yakın olması ve ulaşım kolaylığının sağlanması, millet bahçelerinin kullanım yoğunluğunu artıran önemli bir etkidir.

Millet bahçelerinin tasarım ilkeleri arasında sürdürülebilirlik ve ekoloji büyük bir yer tutmaktadır. Bu alanlar, çevresel dengeyi koruyacak ve destekleyecek şekilde planlanmalı, sürdürülebilir bir anlayış benimsenmelidir. Ayrıca, millet bahçelerinin çok işlevli yapılar olarak planlanması önem arz etmektedir. Farklı yaş ve ilgi gruplarına hitap eden mekânlar tasarlanarak toplumun geniş kesimlerinin ihtiyaçlarına yanıt verilmelidir. Bunun yanında, erişilebilirlik tasarımın temel unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Engelli bireylerin de kolaylıkla faydalanabileceği alanlar oluşturmak amacıyla evrensel tasarım ilkeleri dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda, kullanımda eşitlik, esneklik ve algılanabilir bilgilendirme gibi kriterlere öncelik verilmelidir.

Fonksiyonel alanlar, millet bahçelerinin kullanıcılar için sunduğu imkânlar açısından büyük önem taşımaktadır. Rekreatif alanlar, yürüyüş ve bisiklet yolları, çocuk oyun alanları ve spor sahaları gibi fiziksel aktivitelerin gerçekleştirilebileceği mekânlar olarak planlanmalıdır. Ayrıca, ailelerin ve bireylerin doğayla iç içe vakit geçirebileceği, dinlenme ve piknik yapabilecekleri alanlar da tasarıma dâhil edilmelidir.

Millet bahçelerinin afet durumlarında toplanma alanı olarak kullanılacak şekilde planlanması gerekmektedir. Bu özellik, olası acil durumlarda halk için güvenli bir toplanma alanı sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır. Tüm bu tasarım ilkeleri ve kriterler, millet bahçelerinin sadece günlük kullanım ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, aynı zamanda kentlerin kültürel peyzaj kimliğini destekleyen ve yaşam kalitesini artıran sürdürülebilir mekânlar olarak değer kazanmasına katkı sağlamalıdır.

2020 yılında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hazırlanan Millet Bahçesi Rehberi'ne göre millet bahçesi tasarımında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar kısaca sıralanmıştır.

- **Fonksiyonellik:** Millet bahçelerinin en önemli unsurlarından birisi her gelir düzeyine ve her yaş grubundaki bireye hitap etme gücüdür. Bu nedenle millet bahçelerinin aktivite alanlarının çok fonksiyonlu olması gerektiği unutulmamalıdır. Bu nedenle, önerilen fonksiyon alanları ile kitle boşluk dengesi göz önünde bulundurularak, açık ve yeşil alanlara ve yumuşak zeminlere daha fazla yer verilmelidir.
- **Erişilebilirlik-Ulaşım:** Millet bahçesinin tasarımıyla ilgili önemli kararlar alınırken, millet bahçesinin şehrin ana ulaşım ağı ile bağlantılı olması gerekir. Bu bağlamda, özel araç, yaya, bisiklet vb. ile millet bahçelerine kolayca erişilebilir çözümler geliştirilmelidir. Kullanıcıların özel fiziksel durumları (engelli, yaşlı, hamile vb.) düşünülmelidir. Otopark Yönetmeliğine uygun olarak alanda ve yakın çevresinde yeterli otopark kapasitesi sağlanmalıdır. Alana çeşitli merkezi yerlerden yeterli giriş sağlanmalıdır.
- **Sürdürülebilirlik:** Millet bahçelerinin amacı, doğal kaynakların en iyi şekilde kullanıldığı ve kendi kendine yetebilen bir sistem oluşturmaktır. Sonuç olarak, akıllı uygulamalar, kentsel altyapıdan bağımsız olarak enerjisini, suyunu ve diğer kaynaklarını kendileri üretebilir. Yapılacak tasarımlarda kullanım ve koruma arasındaki dengeyi sağlamak çok önemlidir. Sürdürülebilir tasarımlarda sürdürülebilirlik, kendi kendine yetme ve atık üretme hedefleri vardır. Ek olarak, bakım maliyetlerini azaltacağı için enerji verimliliği dikkate alınmalıdır. Yerel ve çevre dostu malzemeler kullanılmalıdır. Tasarımlarda rüzgâr, yön ve iklim gibi faktörlere dikkat edilmeli ve sürdürülebilir bir ortam oluşturmaya yardımcı olunmalıdır.
- **Yeterlilik:** Taşıma kapasitesi göz önüne alındığında, önerilen fonksiyon ve alanlar projenin boyutlarına uygun olmalıdır. Tüm fonksiyon alanları oluşturulurken kentin nüfusuna orantılı olarak ziyaretçi sayısı dikkate alınmalıdır. Taşıma kapasitesinin aşılması yeni sorunlara yol açabileceği için nicelik ve nitelik açısından tüm gereksinimleri karşılayabilecek şekilde tasarlanması gerekmektedir.

- **Ekoloji:** Millet Bahçesi, bölgenin habitat çeşitliliğini ve bitki örtüsünü geliştirerek şehrin ekolojik yapısını güçlendirecek öneriler geliştirmelidir. Bu nedenle, mikroklimatik özelliklerle uyumlu yapısal ve bitkisel peyzaj tasarımları, kentsel ekosistemi yansıtmalıdır. Millet bahçelerinde kullanılacak bitkiler, o bölgenin yerel bitki türlerinden seçilmelidir. Bölgenin ekolojik koşullarına uyum sağlayan türlerin kullanılmasına da dikkat edilmelidir. Bu türler daha az su tüketir ve daha iyi uyum sağlar.
- **Aidiyet/Kimlik:** Millet bahçesinin bulunduğu yerin kimliğini yansıtması ve orada yaşayanların kendini oraya ait hissetme duygusunun yaşatılması ve kamusal yeşil alanın varlığını artıracak olması temel ilkelerden biridir. Kısacası millet bahçesinin amacı insan ve doğanın bütünleşmesini sağlamak. Bu nedenle, millet bahçesi toplumun tarihsel belleğinden ve yaşamından izler taşımalıdır. Türk bahçe kültürünü yansıtırken aynı zamanda tarihi ve kültürel peyzaj kimliğini koruyan ve yansıtan yenilikçi ve çağdaş bir tasarım anlayışı ortaya konulmalıdır.
- **Uygun Maliyet:** Millet bahçesinin nesiller boyu güvenli, doğa dostu ve kullanıcı dostu olmasını sağlamak için uygulama ve bakım maliyetleri çok önemlidir. Sonuç olarak, bahçeler, düşük bakım ve uygulama maliyetlerine sahip olması için bölgeye özgü bitki ve malzemelerden oluşmalıdır. Karmaşık ve standartları aşan malzeme ve uygulamalardan kaçınılmalıdır, çünkü bu, yapım ve bakım maliyetlerini artırabilir.
- **Yenilikçi Tasarım:** Millet Bahçesi'nin kullanıcı deneyimlerini iyileştiren bir tasarım sürecidir. Kullanıcı deneyimlerinin ve ihtiyaçlarının yaratıcılığı teşvik ettiği bir süreçtir. Bununla birlikte, bu tasarım yaklaşımı, geri dönüşümü tasarıma entegre eder ve yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanan, enerji etkin yaklaşımları barındıran, peyzaj mühendisliği, biyoçeşitlilik ve su yönetimi alanlarında en son teknolojileri kullanır.
- **Sağlık:** Millet bahçesi, toplum sağlığını koruyan ve teşvik eden bir yapıya sahip olmalıdır. Sonuç olarak, özellikle çocuk oyun alanları, spor alanları, bisiklet ve yürüyüş yolları gibi özel alanlarda sigara içilmesi yasaklanabilir. Ancak sigara içmek isteyenler için bahçe içinde kontrollü sigara içme alanları veya kabinleri oluşturulabilir. İçme suyu için ücretsiz ve kolay erişilebilir yeterli sayıda çeşme ve sebiller tasarlanmalıdır.

- **Evrensellik:** Evrensel tasarım ilkeleri göz önüne alındığında, millet bahçesinin tüm alanları ve kullanımları herkese açık olmalıdır. Herhangi bir engelli, engelsiz, yaş, dil, yetenek, cinsiyet veya kültür ayrımı olmaksızın tasarım anlayışı ile herkesi kapsamalıdır. Tasarımdaki tüm ürünler ve ortam, yaş, beceri ve durum farketmeksizin çok sayıda insan tarafından kullanılabilir ve bütünlük sağlamalıdır.
- **Güvenlik:** Millet bahçeleri, ziyaretçilerin rahat ve güvende hissetmeleri için yapılmalıdır. Millet Bahçesinin giriş kapıları, alan konseptine uygun olmalı ve güvenlik unsuru olarak kullanılmalıdır. Giriş kapıları aşırılığa kaçmamalıdır ve birbirine benzememelidir. Millet bahçeleri, bitkileri veya görünümü etkilemeyecek şekilde duvarlar veya çitler gibi sınırlayıcılarla çevrilmelidir. Gün boyunca insanlar kendilerini güvende hissetmelidir. Kullanıcıların güvenlik algıları, bir suç tehlikesi veya tehdidi ile olumsuz etkilenmemelidir.
- **Akıllı Uygulamalar:** Akıllı uygulamalar ve varlıklar arasında güçlü ağlar kurarak, şehrin gelecek öngörülerıyla kendi kendine yönetilmesi mümkündür. Tüm ekosistem paydaşlarının işbirliği ile bu, insan müdahalesine ihtiyaç duymadan gerçekleştirilebilir. Millet bahçelerinde mevcut flora, fauna, ekosistemler ve kültürel miras korunurken, günümüz ihtiyaçlarına etkin çözümler sunmak için yeni, çevre dostu, maliyet etkin, sürdürülebilir ve enerji etkin uygulamalar kullanılabilir.

Ülkeler için ekonomik büyüme göstergeleri gelişmişlik açısından oldukça önemlidir. Ülkelerin gayri safi milli hasılası, dış ticaret işlemleri, turizm gelir, sağlık yatırımları ülkelerin gelişmişliğini gösteren temel belirleyicilerdir. Ancak ülkelerin sadece büyümeye odaklanması kalkınmayı ülke vatandaşlarının sosyal refahını ikinci plana atmaları rasyonel olmayan davranışlardır. Bu nedenle ülkeler hem ekonomik büyümeyi hem de kalkınmayı eş zamanlı yürütmek için çeşitli politikalar uygulamaktadır. Bu politikalardan bir tanesi bireylerin daha mutlu ve huzurlu bir ortamda yaşamaları için uygulamaya konulan millet bahçeleridir.

Millet bahçeleri kamunun atıl durumda kalmış arazilerinin çeşitli plan ve projeler geliştirilerek yeniden kullanıma sokulması sonucunda oluşturulmaktadır. Çeşitli alt yapı ve üst yapı denetimleri ve gerekirse restore işlemleri yapılarak toplum

bireylerinin en yüksek kazancı sağlaması hedeflenmektedir. Türkiye’de 81 ilde ve geniş alanlar yaratılarak uygulanan millet bahçeleri kentsel estetiği geliştirmeyi, toplumların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamayı, açık hava etkinlikleri ile zihinsel farkındalığı yüksek bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir.

3.9. Bölüm Sonucu

Millet bahçeleri, modern şehircilik anlayışının gerekliliklerini karşılayan ve kentlerin ekolojik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarına çözüm sunan önemli kentsel alan projeleridir. Tarihsel olarak Osmanlı Dönemi’nden Cumhuriyet’e ve günümüze kadar süregelen bir gelişim sürecine sahip olan millet bahçeleri, hem kent estetiğini artırma hem de halkın sosyal, kültürel ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılama amacıyla tasarlanmıştır.

Bu bahçeler, özellikle artan betonlaşma ve çarpık kentleşme gibi şehirleşme sorunlarına karşı geliştirilmiş; aynı zamanda doğal çevrenin korunması, yeşil alanların artırılması ve kentlerin yaşam kalitesini iyileştirmesi açısından önemli bir çözüm sunmaktadır. Millet bahçelerinin tasarımı ve uygulanmasında, çevreye duyarlılık ve sürdürülebilirlik ilkeleri öne çıkmakta, yeşil alanların korunması kadar yerel kültür ve kentsel belleğin de yaşatılması hedeflenmektedir.

Millet bahçelerinin mekânsal düzenlemesinde, erişilebilirlik, fonksiyonellik, sürdürülebilirlik ve yenilikçi tasarım anlayışı temel alınarak, toplumun her kesiminin faydalanabileceği kapsayıcı mekânlar oluşturulmuştur. Bu alanlar; yürüyüş yolları, bisiklet parkurları, piknik alanları, oyun sahaları gibi sosyal etkileşimi artıran düzenlemelerle donatılarak, bireylerin fiziksel ve zihinsel sağlığını desteklemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, ekolojik dengeye katkı sağlayan yerel bitki örtüsü, yenilenebilir enerji kaynakları ve su yönetimi gibi akıllı uygulamaların kullanımı, millet bahçelerini sürdürülebilir kentsel alanlar haline getirmektedir.

Türkiye’de millet bahçeleri, yalnızca yeşil alanlar olarak değil, aynı zamanda toplumsal uyum ve sosyal refahın artırılmasını sağlayan projeler olarak konumlandırılmaktadır. Bu alanların, halkın günlük yaşamın stresinden uzaklaşmasını sağlaması, sosyalleşme ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılaması ve doğal

çevreyle etkileşim kurmasına olanak tanınması, kentsel yaşamın niteliğini artırmaktadır. Ayrıca, atıl durumdaki kentsel alanların yeniden işlevlendirilmesi, bu projelerin ekonomik ve sosyal boyutunu güçlendirmektedir.

Sonuç olarak, millet bahçeleri, sadece birer rekreasyon alanı olmanın ötesinde, kentsel sürdürülebilirlik, ekolojik denge ve sosyal refahı bir arada destekleyen, yerel kimlik ve kültürle uyumlu, çağdaş kentsel yaşam alanları olarak büyük bir öneme sahiptir. Bu projeler, şehirlerin fiziksel ve sosyal dokusunu geliştirirken, gelecek nesillere yaşanabilir, sağlıklı ve estetik kentler bırakma vizyonunu da hayata geçirmektedir.

4. SİNOP KENT MEYDANI VE MİLLET BAHÇESİ PROJESİ ÖRNEĞİ

4.1. Sinop Kenti Coğrafi Konumu

Türkiye'nin en kuzey noktasında yer alan Sinop, Boztepe Yarımadası üzerine kurulmuştur ve yüzölçümü 5.791 km² olup Türkiye topraklarının yaklaşık %0,8'ini kaplar. Şehrin deniz seviyesinden yüksekliği sadece 50 metre olup, Karadeniz'e kıyısı 175 kilometredir. İlde genel olarak Karadeniz iklimi etkili olmasına rağmen, güney kesimlerinde bozkır iklimi de kendini gösterir. Sinop'un kıyı bölgeleri, Merkez İlçe de dâhil olmak üzere, üçüncü ve dördüncü derece deprem bölgesindeyken, iç kesimler birinci ve ikinci derece deprem riski taşır.

Orta Karadeniz'de, Anadolu'nun kuzey ucunu oluşturan Boztepe Yarımadası üzerinde bulunan Sinop, doğuda Samsun'un Yakakent, güneyde Samsun'un Vezirköprü, Çorum'un Osmancık ve Kargı, Kastamonu'nun Taşköprü; batıda ise Kastamonu'nun Çatalzeytin ilçeleriyle sınır komşusudur. Kuzeyde ise Karadeniz'e kıyısı bulunmaktadır. Batı ve Doğu Karadeniz Bölgeleri arasında bir geçiş noktasında yer alan şehir, 41,2 - 43,5 kuzey paralelleri ve 35,5 doğu meridyenleri arasında konumlanmıştır. Sinop'un yüzölçümü 5.862 km² olup, Türkiye'nin toplam yüzölçümünün %0,8'ini oluşturur (KUZKA,2011). Toplam 475 kilometrelik sınırının 300 kilometresi kara, 175 kilometresi deniz sınırındır.

Şekil 4.1: Sinop İlinin Ülkemiz İçerisindeki Konumu (İRAP,2021).

Şekil 4.2: Sinop İli İdari Yapısı (İRAP,2021).

4.2. Tarihi ve Fiziksel Gelişimi

Sinop, Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Çılgin ve Tezer, 2018). Tarih öncesi döneme ilişkin veriler ve araştırmalar oldukça sınırlı olsa da, tarih sonrası hakkında daha fazla bilgi mevcuttur (Koçak, 1993). Şehir, başlangıçta bir Helen kolonisi olarak kurulmuş ve zamanla Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi büyük imparatorlukların hâkimiyetine girmiştir (Mustafa vd., 2017). Antik çağda bu bölge "Paphlagonia" olarak biliniyordu (Üstün, 2008).

Sinop, tarihin en eski dönemlerinden itibaren deniz ticareti açısından önemli bir merkez olmuştur. Erken Kalkolitik dönemden itibaren burada çeşitli buluntulara rastlanmaktadır. Tarihi dönemlerde ise Hitit dönemine ait bazı bulgular bulunmaktadır (Koçak, 1993). Kaynaklara göre, Sinop'un kuruluşu İ.Ö. 756 yılına, Miletos'tan gelen göçmenlere dayandırılmaktadır (Karagöz'den aktaran Üstün Demirkaya & Tuluk, 2012). Zaman içinde, Kimmerler ve Miletoslu göçmenler arasında bölge üzerinde çatışmalar yaşanmış, şehir yağmalanmış ve el değiştirmiştir. İ.Ö. 546-547 yıllarında Persler bölgeyi işgal ederek yapılaşmayı artırmışlardır (Koçak ve Tokgöz'den aktaran, Demirkaya ve Tuluk, 2012). Bir dönem Pontus Krallığı'nın egemenliğinde kalan bölge, İ.Ö. 27- İ.S. 14 yılları arasında Roma yönetiminde kalmıştır (Anonimden aktaran Üstün, 2008). Uzun bir süre Bizans hâkimiyetinde kaldıktan sonra, Rumlar tarafından ele geçirilmiştir (Turan'dan

aktaran, Demirkaya ve Tuluk, 2012). Sinop'un Müslümanların kontrolüne geçişi İzzettin Keykavus dönemine rastlamaktadır. Selçukluların ardından Trabzon Rum İmparatorluğu dönemine girmiştir (Uzunçarşılı'dan aktaran, Demirkaya ve Tuluk, 2012). Daha sonra, Pervaneoğulları ve Candaroğulları gibi beyliklerin yönetimi altına giren şehirde ticaret canlanmış ve Venedik ticaret kolonileri burada faaliyet göstermeye başlamıştır (Üstün, 2008). 1461 yılında Sinop, Osmanlı topraklarına katılmıştır (Uzunçarşılı'dan aktaran, Demirkaya ve Tuluk, 2012). Osmanlı Devleti döneminde şehir, uzun yıllar boyunca önemli bir liman kenti olarak işlev görmüştür. Ancak, 1853'teki Osmanlı-Rus Savaşı sırasında kent büyük zarar görmüş ve güvenli liman özelliğini yitirmiştir (Darkot'tan aktaran, Demirkaya ve Tuluk, 2012). Şehrin geleneksel yapılarının ahşap olması ve savaşın verdiği büyük zarar nedeniyle günümüzde ayakta kalan tarihi yapı sayısı oldukça azdır.

Günümüzde, önemli ulaşım yollarının inşası, ulaşım sorunlarının çözümü, planlanan nükleer santral, havalimanının yenilenmesi ve üniversitenin gelişimi gibi faktörler nedeniyle nüfusta beklenmedik bir artış yaşanmıştır. Bu durum, şehirde hızlı bir kentleşmeye yol açmıştır. 2008 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi Meclis Araştırması Komisyonu, Sinop ilinin en önemli sorununu görüntü kirliliği olarak belirlemiştir (Bayrak vd., 2016).

Şekil 4.3: Sinop Kent Merkezi görünümü, Google Earth görüntüsü Temmuz, 2024 (URL-19).

4.3. Çalışma Alanı

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, Sinop kent merkezinde, tarihi ve kültürel dokunun kalbinde, Kentsel Sit ve III. Derece Arkeolojik Sit alanı sınırları içinde yer almaktadır.

Şekil 4.4: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi Alanı, Google Earth görüntüsü Temmuz, 2024 (URL-19).

Tez çalışmasına konu edinilen alan, Sinop İli Merkez İlçesi'nin en önemli ulaşım ve ticaret akslarını oluşturan Atatürk Caddesi, Sakarya Caddesi, Hükümet Caddesi, Gazi Caddesi ve Bülent Ecevit Caddesi çevresini kapsamaktadır. Bu bölge, Meydankapı Mahallesi ile Yeni Mahalle sınırları içerisinde yer almakta, kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır. Projenin 1. Etapı, yaklaşık 37.493 m²'lik bir alan üzerinde hayata geçirilmiş olup, bölgenin tarihi ve kentsel dokusuyla doğrudan ilişki içerisindedir.

4.4. İmar Planlarında Proje Alanına İlişkin Plan Kararları ve Revizyonları

Bu bölümde Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi Alanı olarak ilan edilen ve sınırları belirlenen alanın 1977, 1988, 2016, 2020, 2021 ve 2024 tarihli imar planı kararlarına yer verilmiştir.

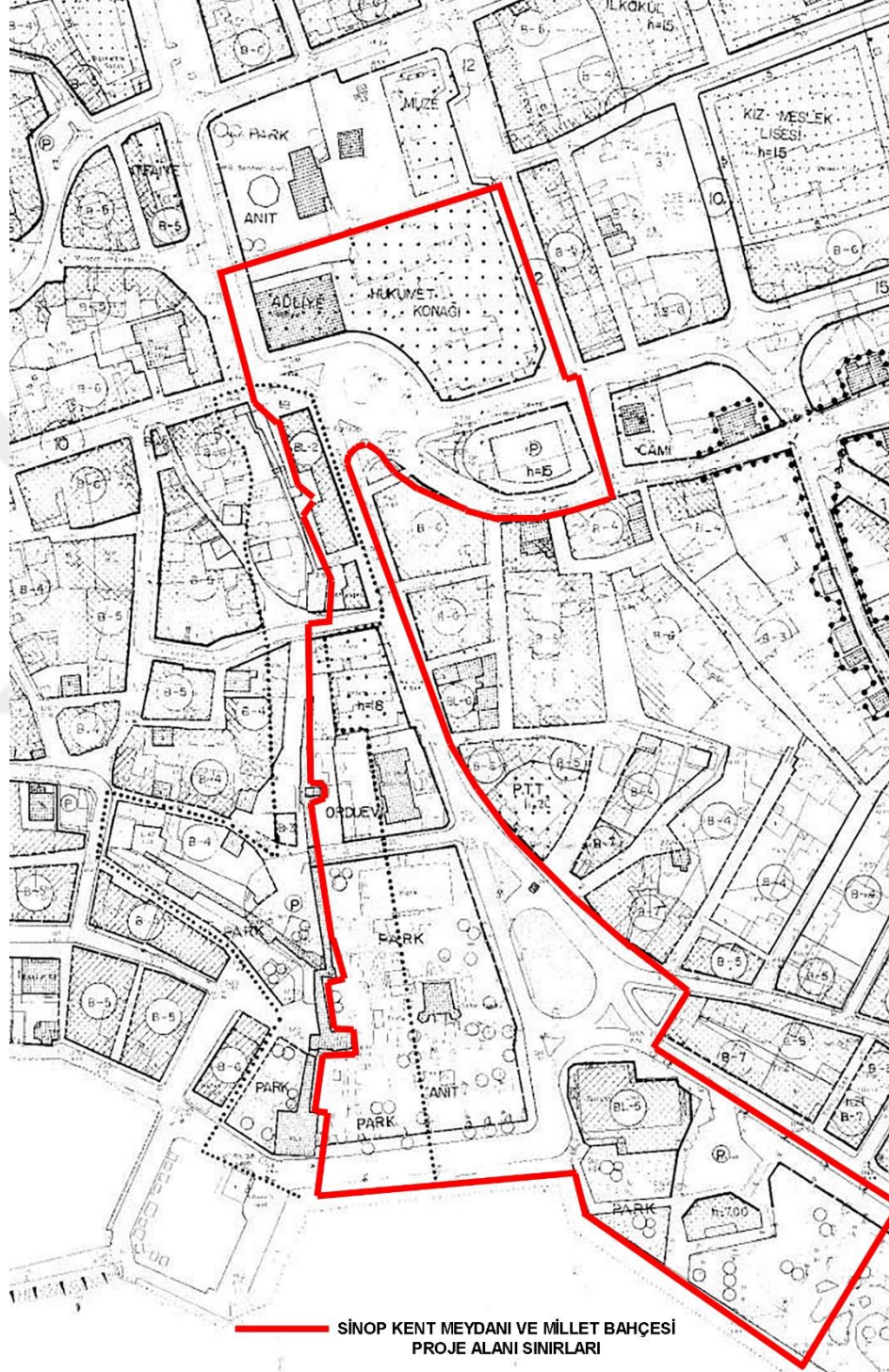
Şekil 4.5’de yer alan 1977 tarihli Uygulama İmar Planında Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Proje Alanı sınırları içinde resmi kurum alanları (Hükümet Konağı, Adliye Binası, Belediye Binası, İl Özel İdaresi, Askeri Gazino, Verem Savaş Dispanseri), özel mülkiyet alanları, otel alanı ve park alanı görülmektedir.

Şekil 4.5: 1977 tarihli 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı, Sinop’un Planlama Geçmişi ve Koruma Amaçlı İmar Planı Süreci Raporu, İLBANK, (2022).

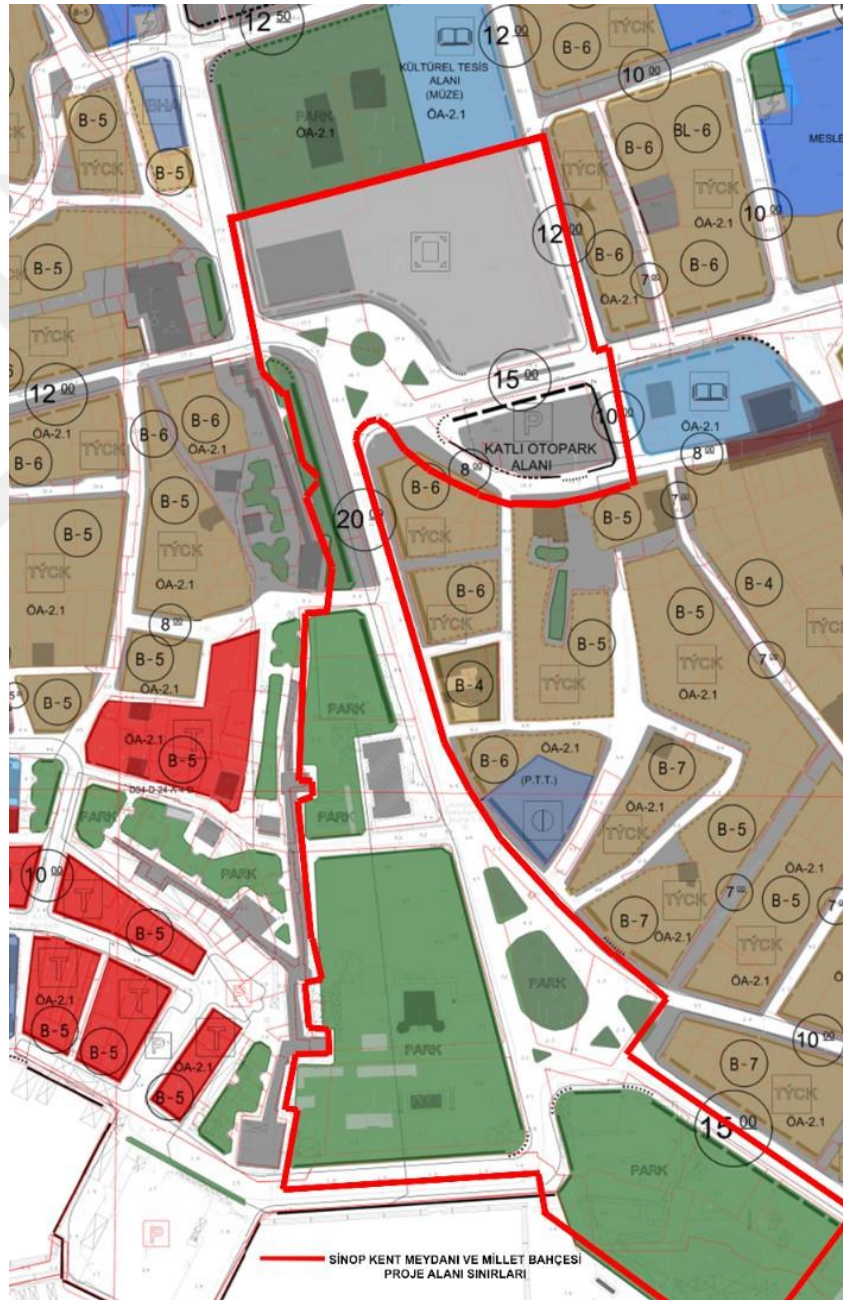
Şekil 4.6’da yer alan 1988 tarihli Uygulama İmar Planında 1977 plan kararları korunmuş, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Proje Alanı sınırları içinde resmi kurum alanları (Hükümet Konağı, Adliye Binası, Müze, Belediye

Binası, İl Özel İdaresi, Askeri Gazino), özel mülkiyet alanları, otel alanı ve park alanı gözükmektedir.

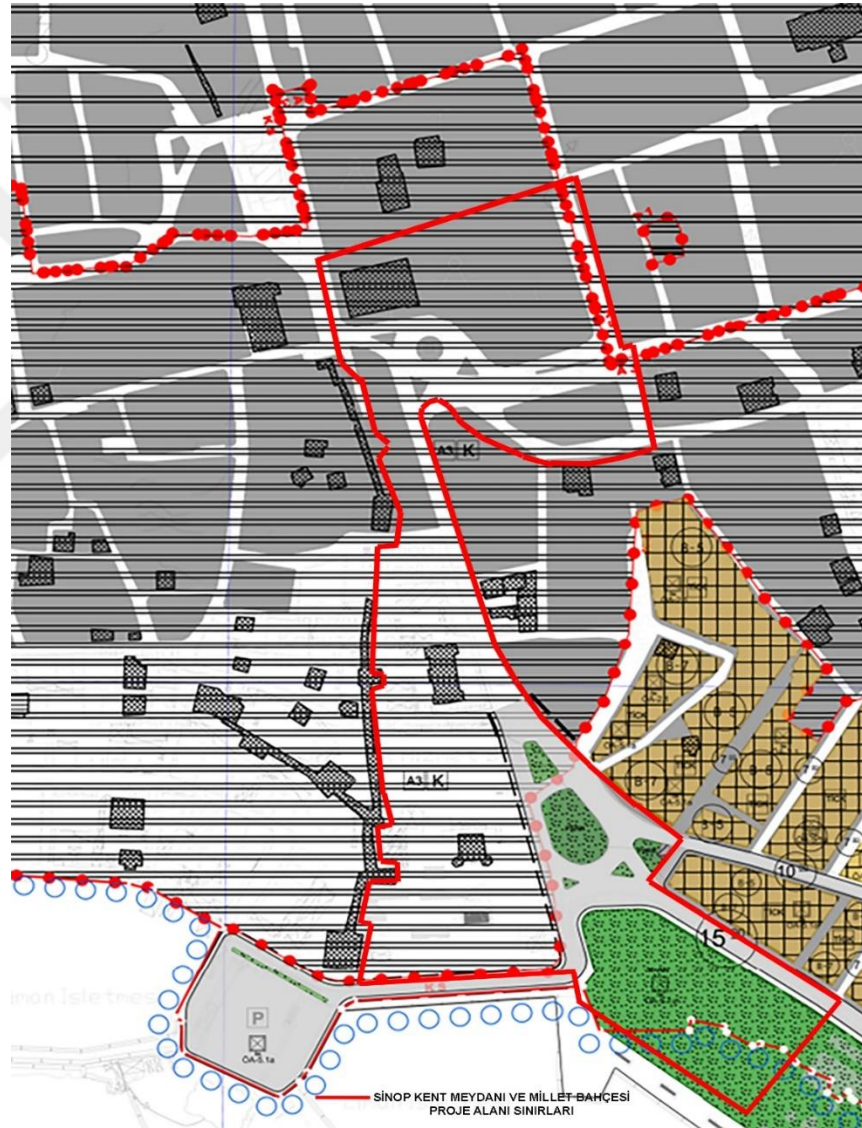
Şekil 4.6: 1988 tarihli 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı, Sinop'un Planlama Geçmişi ve Koruma Amaçlı İmar Planı Süreci Raporu, İLBANK, (2022).

Şekil 4.7’de yer alan 2016 tarihli Uygulama İmar Planında bir takım revizyonlar yapılmış, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Proje Alanı sınırları içerisinde resmi kurum alanları ve otel alanının bulunduğu bazı alanlar park alanı olarak ilan edilmiştir. Ayrıca proje alanı içerisinde yer alan eski Verem Savaş Dispanseri, zaman içerisinde bazı kamu kurumlarının ek hizmet binası olarak hizmet vermiş, 2016 planında ise Katlı Otopark alanı olarak plan kararı getirilmiştir.

Şekil 4.7: 2016 tarihli 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı, Sinop’un Planlama Geçmişi ve Koruma Amaçlı İmar Planı Süreci Raporu, İLBANK, (2022).

Şekil 4.8’de yer alan 2020 yılı ve Şekil 4.9’da yer alan 2022 yılı imar planlarına bakıldığında, Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü’nün 14.10.2016 tarih ve 3828 sayılı kararı ve 29.09.2019 tarih ve 6463 sayılı kararı ile Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi alanının yer aldığı alanın Kentsel Sit ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı ilan edilmesi nedeniyle alan plansız hale gelmiş, 2024 tarihinde Koruma Amaçlı İmar Planı yürürlüğe girene kadar Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartlarına göre yapılaşma izinleri verilmiştir.

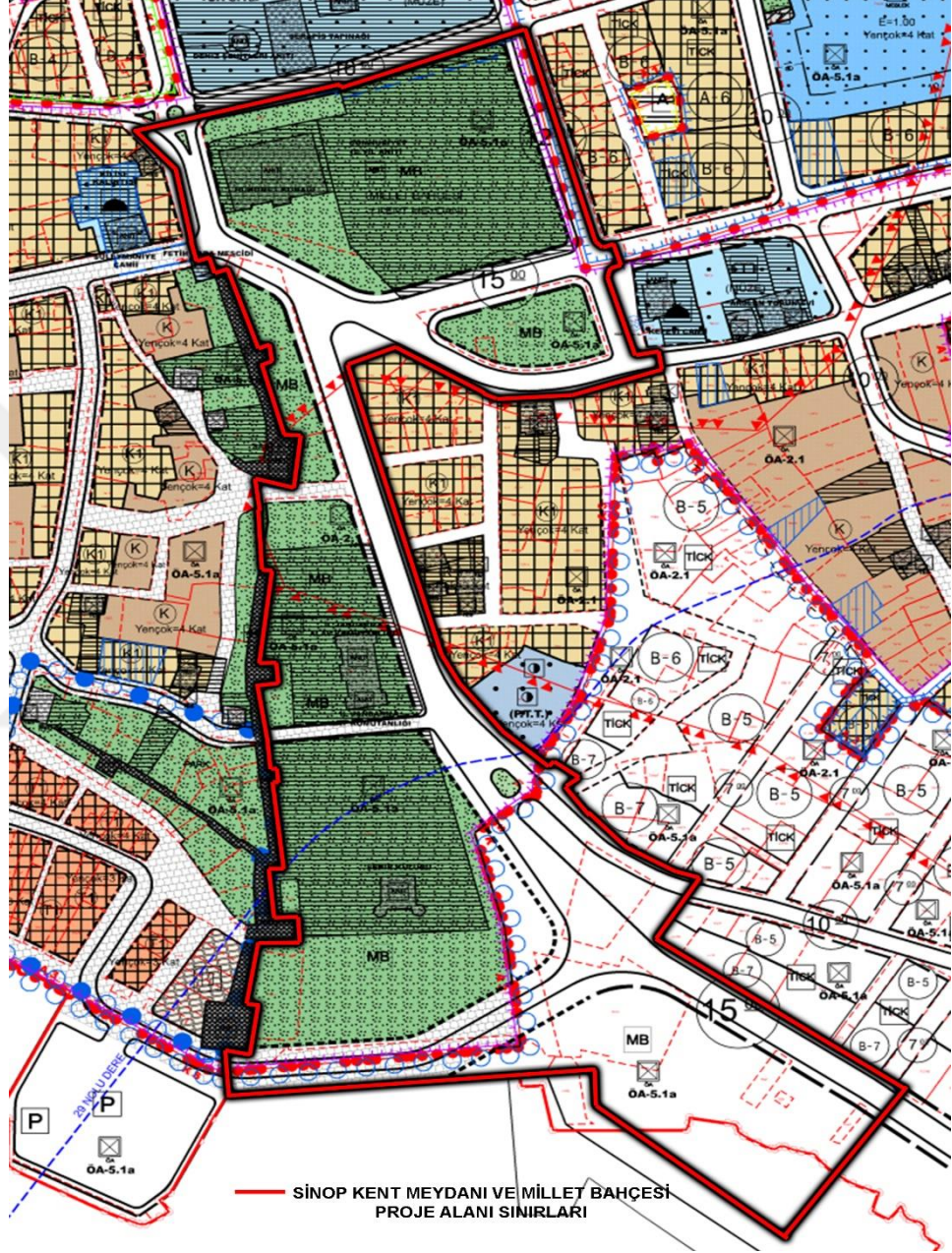

Şekil 4.8: 2020 tarihli 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı, Sinop’un Planlama Geçmişi ve Koruma Amaçlı İmar Planı Süreci Raporu, İLBANK, (2022).

Şekil 4.9: 2022 tarihli 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı, Sinop'un Planlama Geçmişi ve Koruma Amaçlı İmar Planı Süreci Raporu, İLBANK, (2022).

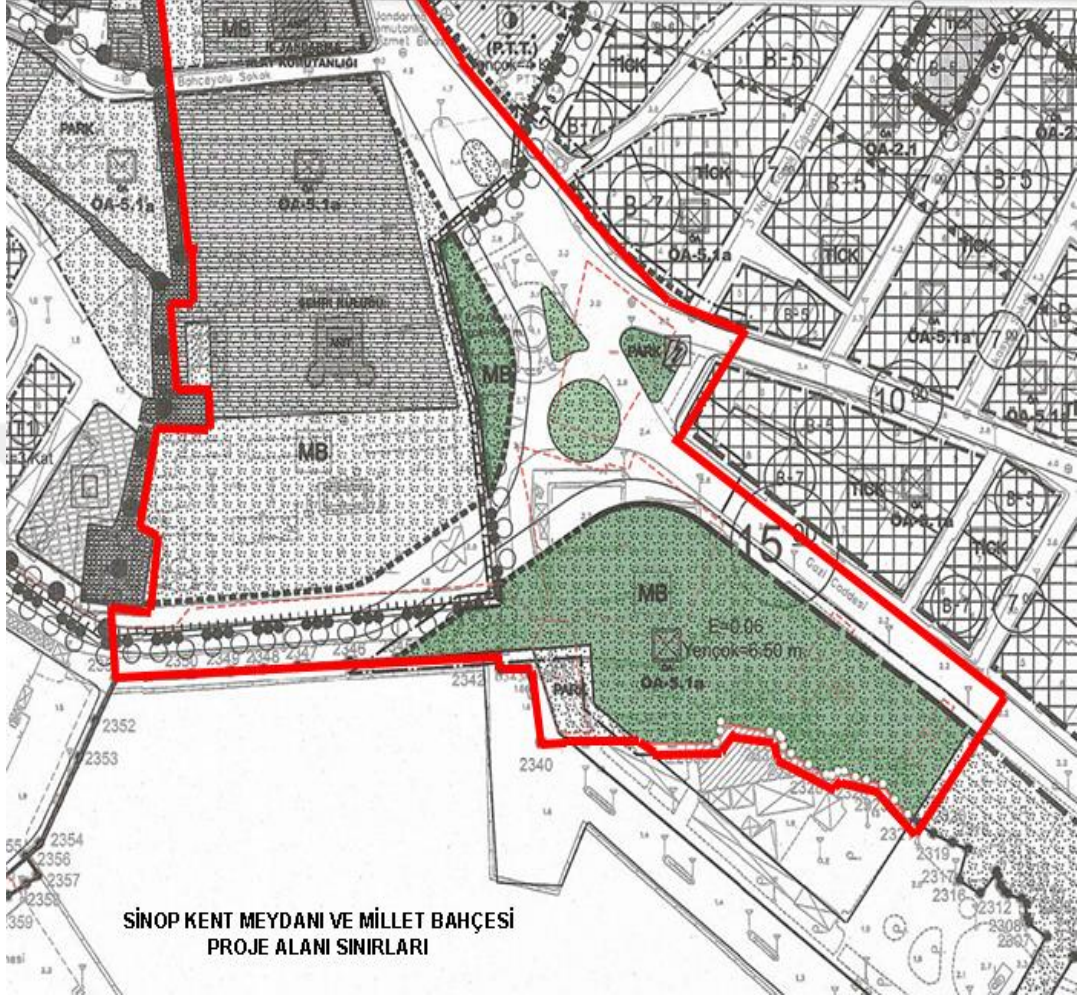
Şekil 4.10’da görülen 08.03.2024 tarih ve 39 sayılı Belediye Meclis Kararı ile onaylanarak yürürlüğe giren Koruma Amaçlı İmar Planında, sit sınırları içerisinde kalan proje alanına Millet Bahçesi (MB) plan kararı getirilmiştir.

Şekil 4.10: 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı, Sinop Belediyesi, (2024).

Ayrıca 2016-2020-2021 yılı uygulama imar planlarında, uygulama imar planı ve koruma amaçlı imar planı kesişim alanında kalan park alanı, Şekil 4.11’de görüldüğü üzere Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca imar planı tadilatı yapılarak “Millet Bahçesi” (MB) plan kararı getirilmiş, bu karar 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 9. maddesi, 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve 1 Numaralı

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 97. maddesi uyarınca 04.06.2024 tarihinde re'sen onaylanmış, bir aylık askı süreci sonunda yürürlüğe girmiştir.

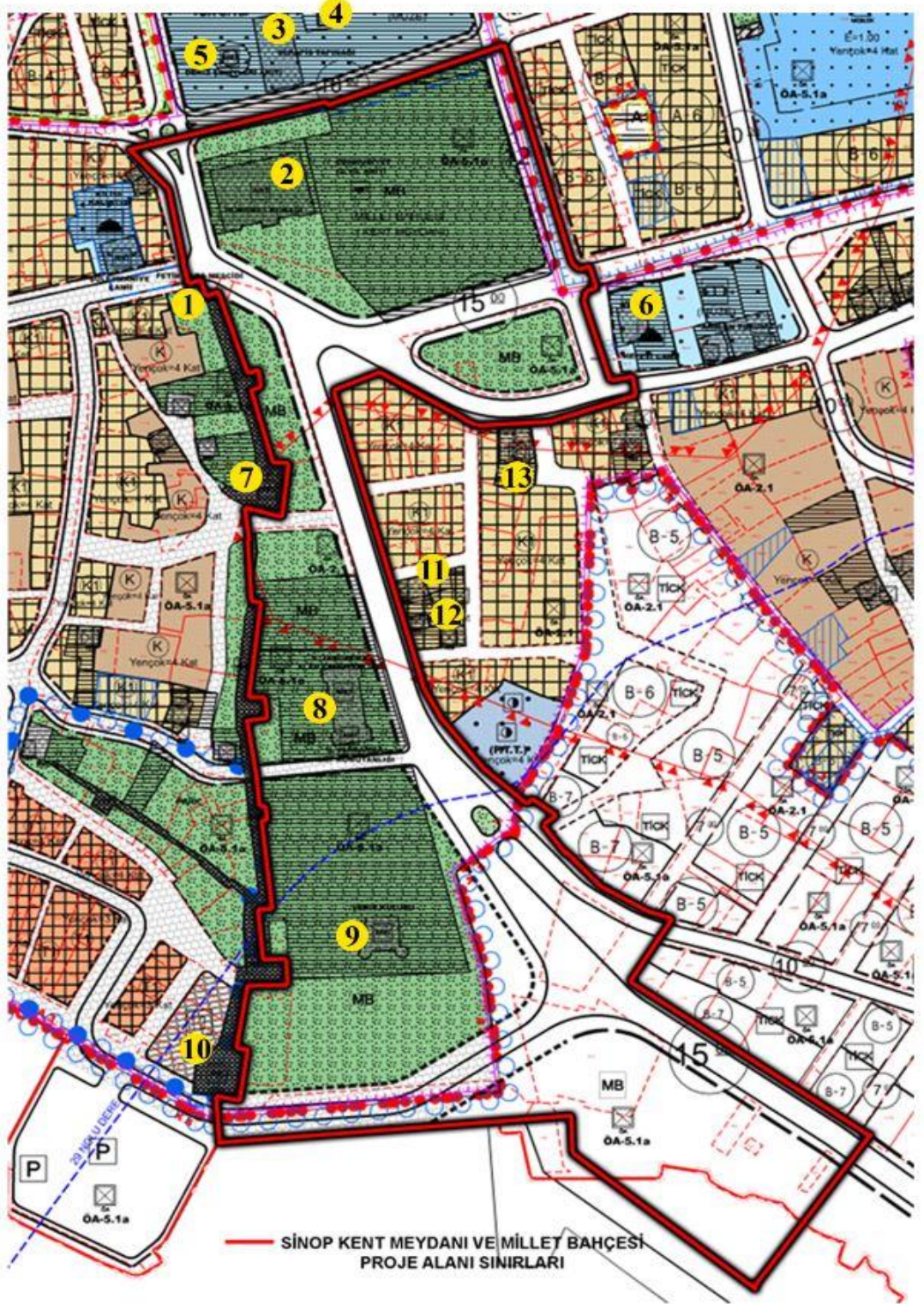

Şekil 4.11: 1/1000 Ölçekli Sinop İli, Merkez İlçesi, Yeni Mahalle Ada/Parsel: 118/3-758/1-759/1-760/1-761/1-761/2-761/3 ve Tescil Harici Alanlarda “Millet Bahçesi” ne İlişkin Uygulama İmar Planı Değişikliği, Sinop Belediyesi, (2024).

4.5. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi Alanı ve Yakın Çevresindeki Tescilli Kültür Varlıkları

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi proje alanında ve yakın çevresinde Şekil 4.12 numara ile gösterilen korunması gereken tescilli kültür varlığı yapıları yer almaktadır. Bu yapılar; Şekil 4.13 ve 4.14’de gösterilen Fetih Baba Mescidi, Adalet Sarayı, Serapis Tapınağı, Aynalı Kadın (Sultan Hatun) Türbesi, Deniz Şehitleri Anıtı, Kefe Camii, Saat Kulesi ve Doğu Surları, Askeri Gazino, Şehir Kulübü,

Sinop Kalesi Güney Burcu ve Geleneksel Sivil Mimarlık örnekleri olarak yer almaktadır.

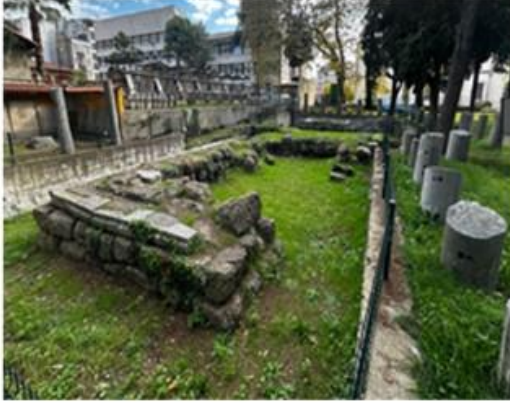
Şekil 4.12: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi alan sınırları ve yakın çevresindeki tescilli kültür varlıkları, Sinop Belediyesi, (2024).

1- Fetih Baba Mescidi

2- Adalet Sarayı

3- Serapis Tapınağı

4- Aynalı Kadın (Sultan Hatun) Türbesi

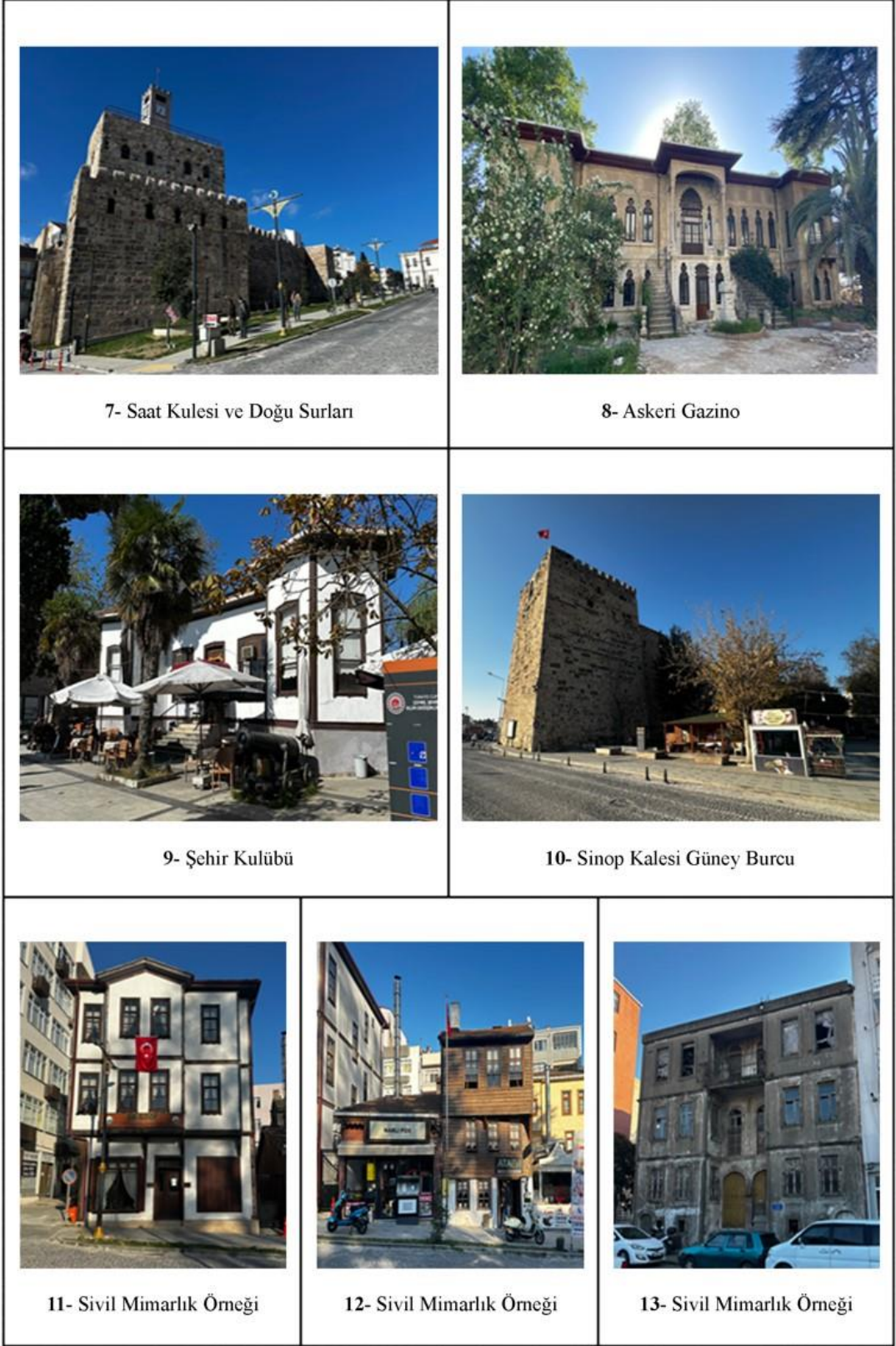

5- Deniz Şehitleri Anıtı

6- Kefevi Camii

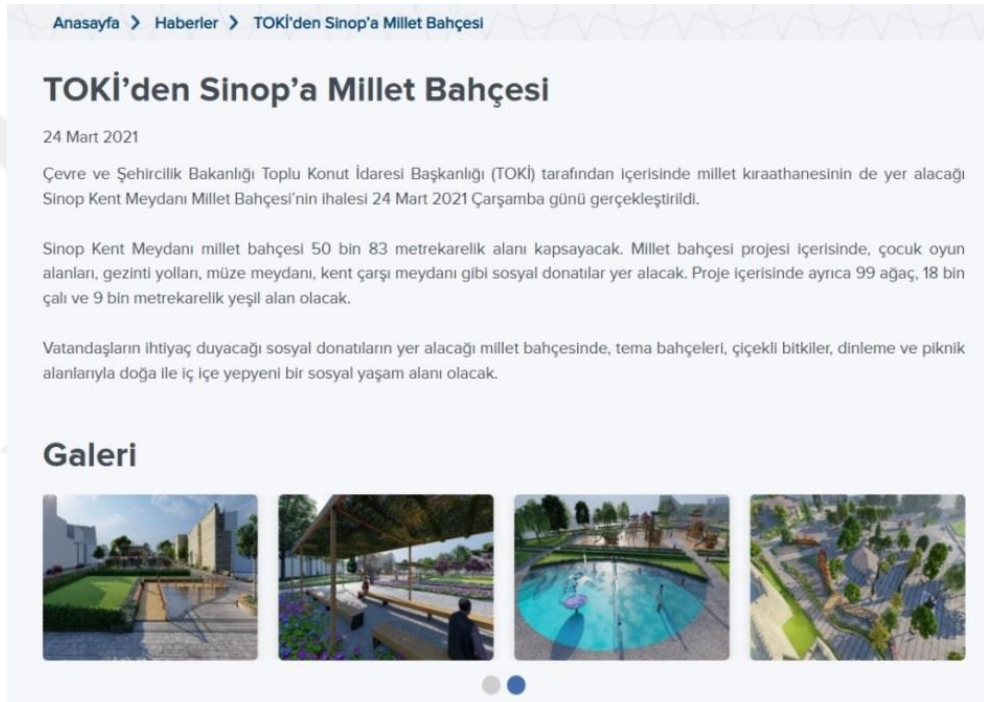
Şekil 4.13: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi yakın çevresindeki tescilli kültür varlıkları.

Şekil 4.14: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi yakın çevresindeki tescilli kültür varlıkları.

4.6. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) tarafından 24 Mart 2021 tarihinde ihale edilmiş ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı resmi sitesinde Şekil 4.15’de görüldüğü gibi tanıtımı yapılmıştır. Proje kapsamında Sinop Kalesi’ne ait surların açığa çıkartılması, İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı’na ait Askeri Gazino’nun Millet Kıraathanesi’ne dönüştürülmesi, yol, rekreatif alanlar, park alanları, çarşı ve mescit yapılarını içeren bir proje çalışması hazırlanmıştır.

Şekil 4.15: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Tanıtımı (URL-20).

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi proje alanının tamamı 50.083m² olup, 1. Etap olarak 37.493m²’si ihale edilmiş ve projenin 30.12.2022 tarihinde Geçici Kabulü yapılmıştır.

Proje Alanının büyük bir kısmı Kentsel ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı olması nedeniyle hazırlanan “Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesine Ait Sosyal Donatılar İnşaatları İle Altyapı ve Çevre Düzenleme İşi” projeleri ilk olarak 16.12.2020 tarih ve 7414 sayılı Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kararı ile onaylanmış, projede yapılan bazı değişiklikler nedeniyle proje tekrar

Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kuruluna sunulmuş ve 29.09.2021 tarih ve 7947 sayılı karar ile düzeltilerek onaylanmıştır.

Proje 1. Etabında ilk olarak Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi içerisinde yer alan Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi (eski Verem Savaş Dispanseri) TOKİ Başkanlığına devri yapılarak Şekil 4.16’da ve 4.17’de görüldüğü üzere yıkımı sağlanmış, proje kapsamında yıkılan dükkân ve iş yeri sahiplerine bu alanda üç bloktan oluşan Kent Çarşısı yapılmıştır.

Şekil 4.16: Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi (Eski Verem Savaş Dispanseri) yıkımı (URL-21).

Şekil 4.17: Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi (Eski Verem Savaş Dispanseri) yıkımı (URL-22).

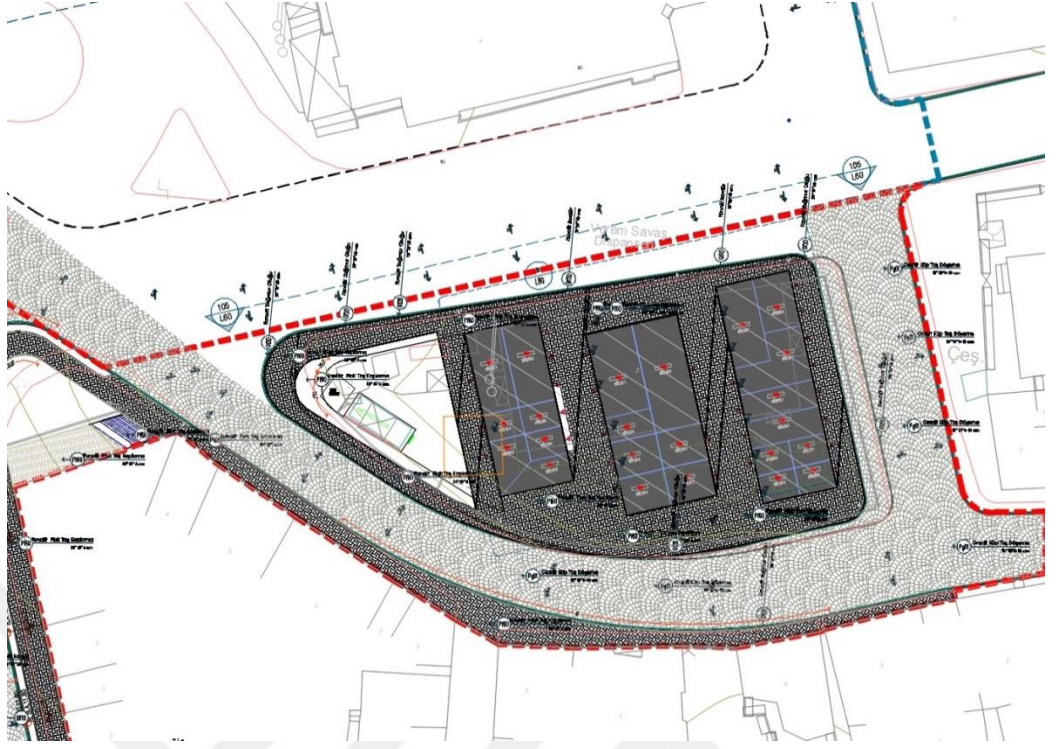
Yıkılan Ağız ve Diş Sağlığı Merkezinin yerine yapılan Şekil 4.18 ve 4.19’da görülen Kent Çarşısı, A, B ve C Bloktan oluşan toplam 23 adet dükkân nitelikli bağımsız bölüm barından yapı topluluğudur. Bu yapıların bulunduğu alan Kentsel Sit ve III. Derece Arkeolojik Sit sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu yapı topluluğuna ait Şekil 4.20’de görülen uygulama projeleri Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 29.09.2021 tarih ve 7947 sayılı karar ile düzeltilerek onaylanmıştır.

Şekil 4.18: Kent Çarşısı (Yazarın özel arşivi).

Şekil 4.19: Kent Çarşısı (Yazarın özel arşivi).

Şekil 4.20: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, Kent Çarşısı Vaziyet Planı, Sinop Belediyesi, (2024).

Proje alanı içerisinde bulunan iki adet özel mülk TOKİ Başkanlığı tarafından kamulaştırılmış, Sinop İl Özel İdaresine ait Şekil 4.21’de görülen İl Genel Meclisi binası, Şekil 4.22’de görülen özel mülkiyet üzerinde bulunan dükkân ve iş yerleri, Sinop Belediye Başkanlığına ait Sinop Belediye Başkanlığı binası ve Dügün Salonu, Sinop İl Özel İdaresine ait Özakman İşhanı binası yıkılmıştır.

Şekil 4.21: Proje kapsamında yıkılan İl Genel Meclisi Binası (Yazarın özel arşivi).

Şekil 4.22: İl Genel Meclisi Binası yıkım çalışmaları (Yazarın özel arşivi).

Şekil 4.23: Kent Meydanı yıkım çalışmaları (Yazarın özel arşivi).

Şekil 4.24: Kent Meydanı yıkım çalışmaları (Yazarın özel arşivi).

Şekil 4.25: Kent Meydanı yıkım çalışmaları (Yazarın özel arşivi).

Şekil 4.26: Uygulama sonrası Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi (URL-23).

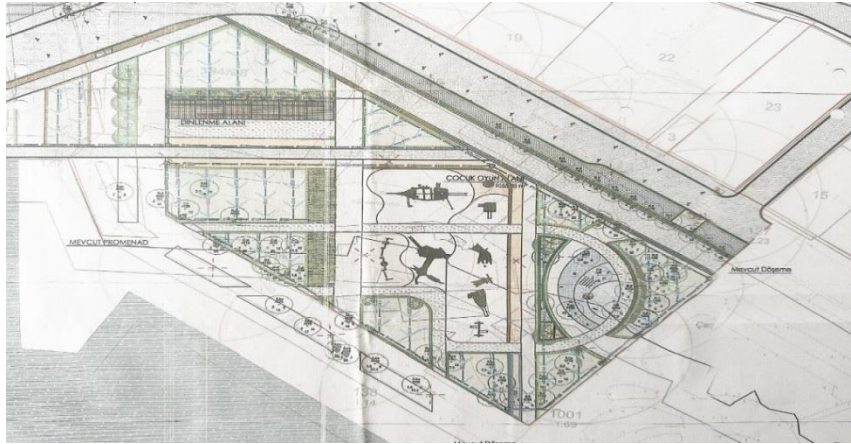

Şekil 4.27: Uygulama sonrası Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi (URL-23).

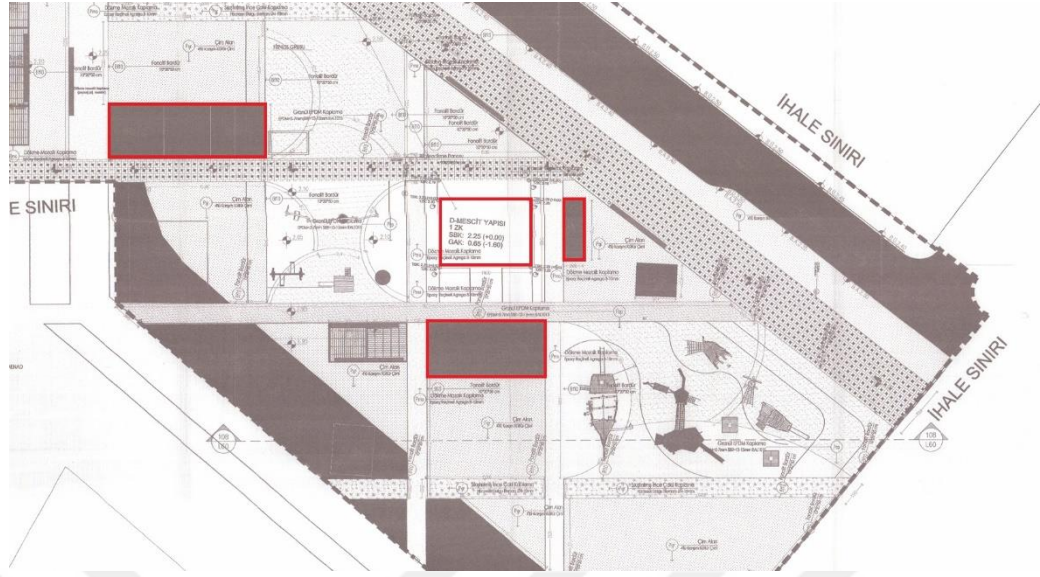

Şekil 4.28: Uygulama sonrası Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi (URL-24).

Proje kapsamında sit sınırları dışarısında kalan ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca resen imar planı tadilatı yapılarak “Millet Bahçesi” (MB) plan kararı getirilen alanda Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 16.12.2020 tarih ve 7414 sayılı kararı ile ilk onaylanan Şekil 4.29’da görülen vaziyet planlarında çocuk oyun alanları ve dinlenme alanları bulunan alan daha sonraki Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 29.09.2021 tarih ve 7947 sayılı kararı ile onaylanan Şekil 4.30’de görüldüğü üzere vaziyet planına mescit yapısı, büfeler ve wc alanı eklenmiştir.

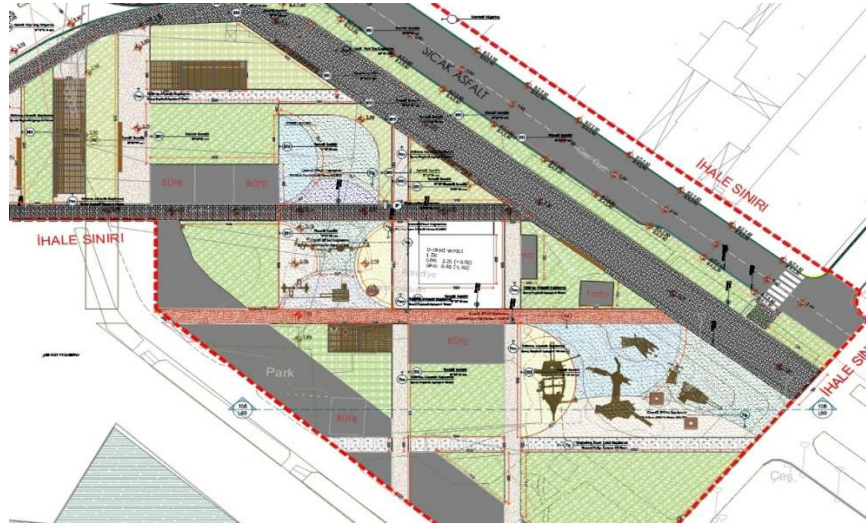

Şekil 4.29: Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 16.12.2020 tarih ve 7414 sayılı kararı ile onaylanan ilk vaziyet planı, Sinop Belediyesi, (2024).

Şekil 4.30: Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 29.09.2021 tarih ve 7947 sayılı kararı ile onaylanan ikinci vaziyet planı, Sinop Belediyesi, (2024).

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi projesine ait TOKİ ve müşavir firma onaylı son projelerde mescit alanı Şekil 4.31’de görülen planda cami alanına çevrilmiş ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü’nce Şekil 4.33’de görülen cami yapısına 4 Ekim 2024 tarihinde Yapı Ruhsatı, 10 Aralık 2024 tarihinde de Yapı Kullanma İzin Belgesi düzenlemiştir.

Şekil 4.31: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, Rekreasyon ve Camii Alanı, Sinop Belediyesi, (2024).

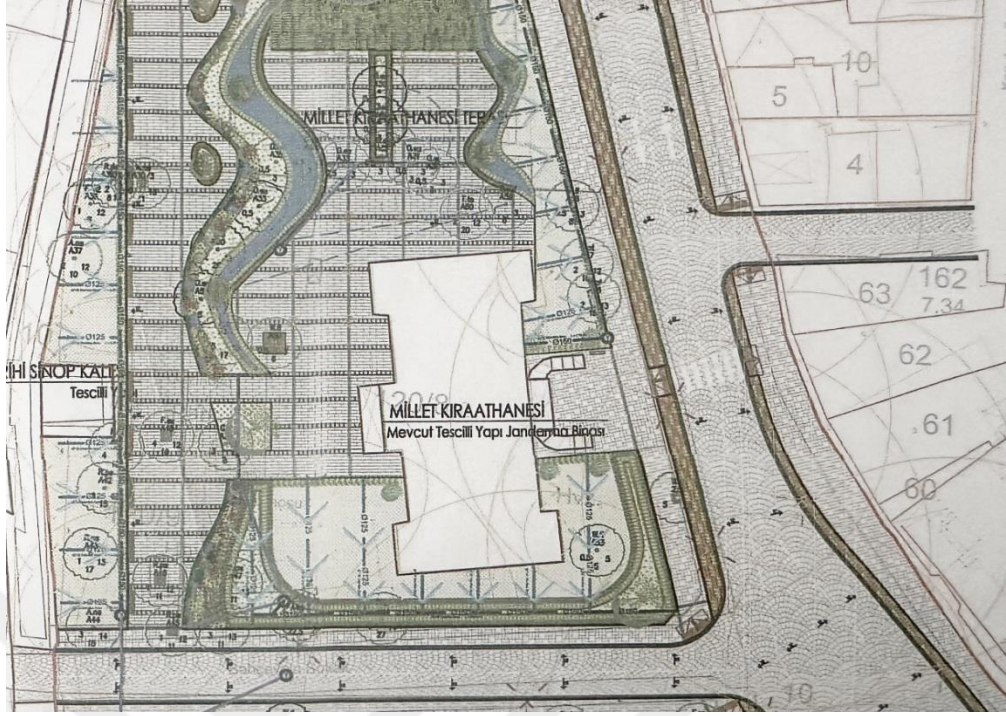

Şekil 4.32: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi kapsamında inşa edilen İskele Camii (Yazarın özel arşivi).

Proje kapsamında Kentsel Sit ve III. Derece Arkeolojik Sit Sınırları içerisinde yer alan, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 23.10.1987 tarih ve 3771 sayılı kararı ile tescillenen Askeri Gazino Binası (Şekil 4.33), Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 16.12.2020 tarih ve 7414 sayılı kararı ve 29.09.2021 tarih ve 7947 sayılı kararı ile onaylanan vaziyet planlarında (Şekil 4.34) Millet Kırathanesi olarak planlanmış, ancak sonrasında alınan kararlarda Deniz ve Amfora Müzesine dönüştürülmesi planlanmıştır. Bu planlama projeler üzerinde revize edilmemiştir.

Şekil 4.33: Askeri Gazino Binası (Yazarın özel arşivi).

Şekil 4.34: Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 16.12.2020 tarih ve 7414 sayılı kararı ve sonrasında yine 29.09.2021 tarih ve 7947 sayılı kararı ile onaylanan vaziyet planlarında Millet Kiraathanesi, Sinop Belediyesi, (2024).

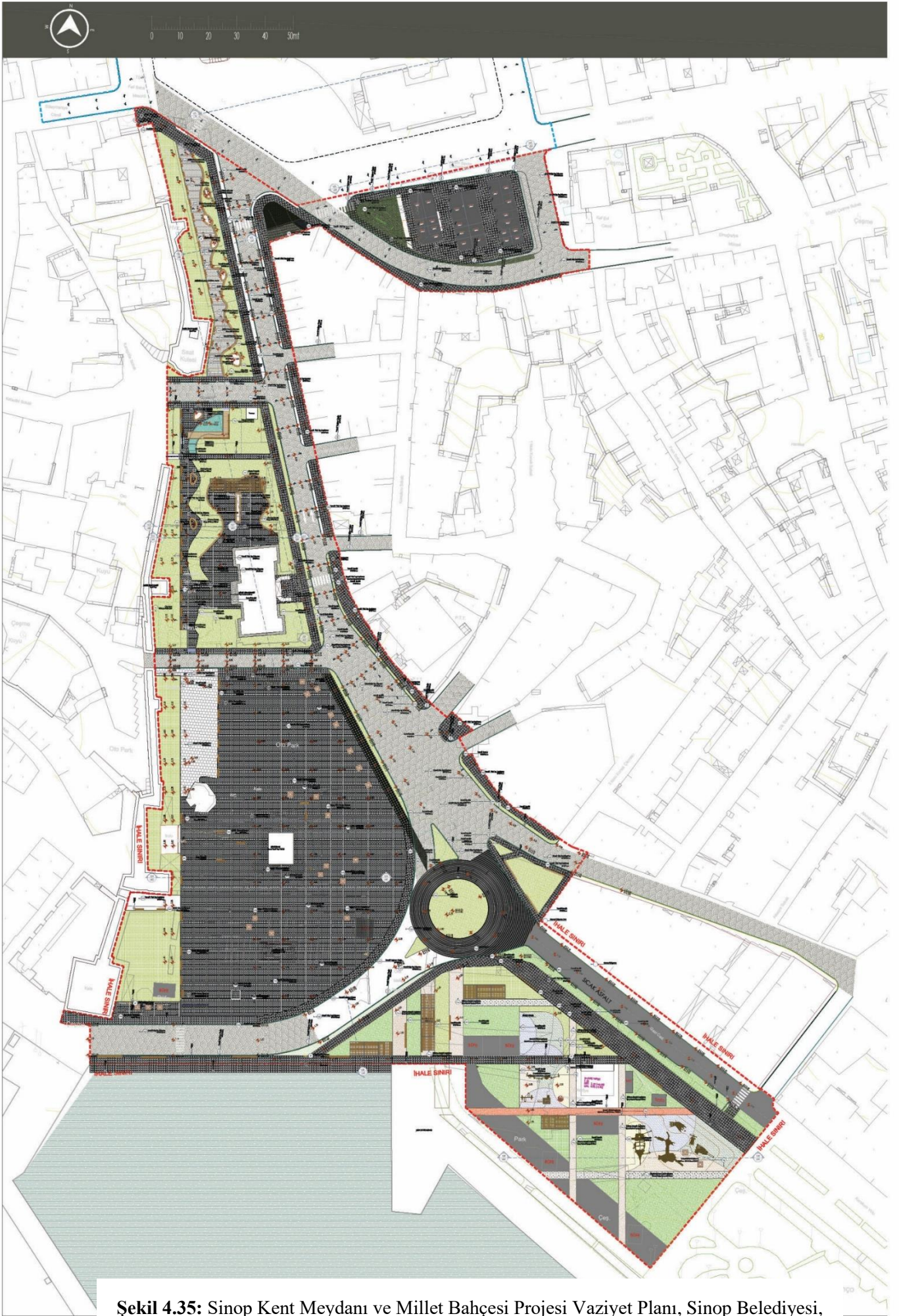
Alandaki tasarım yaklaşımlarını öğrenmek amacıyla Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) ve proje müellifi firma olan EMAY Uluslararası Mühendislik ve Müşavirlik A.Ş. ile yazılı iletişim kurulmuş (Bkz. Ek-1, Ek-2), ancak bu girişimlere herhangi bir geri dönüş alınmamıştır. Bu doğrultuda, projenin temel hedef ve amaçlarının neler olduğu, tasarım kararlarının hangi kriterlere dayanarak şekillendirildiği ve projede benimsenen tasarım anlayışına dair bilgi edinilmeye çalışılmış, ancak bu sorular yanıtızsız kalmıştır. Ayrıca uygulamanın, özellikle Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanı sınırları içinde gerçekleştirilmiş olması nedeniyle, tarihi çevre koruma ilkelerine uygun olarak nasıl bir yaklaşım izlendiği, bu süreçte ulusal ve uluslararası koruma ve tasarım yönetmeliklerinden hangilerinin dikkate alındığı gibi hususlara dair bilgi talep edilmiştir. Ancak yapılan yazılı iletişim girişimlerine rağmen, bu sorulara herhangi bir yanıt alınmamıştır.

Ayrıca, bu proje ile ilgili olarak halkın görüşlerinin alınmış olup olmadığı, tasarım kararlarının şekillenmesinde alan kullanıcılarının fikirlerine yer verilmişse bunun hangi yöntemlerle sağlandığı ve proje paydaşlarının (merkezi ve yerel yönetimler, Anıtlar Kurulu, firmalar vb.) süreç boyunca ne ölçüde iş birliği içinde

olduğu gibi önemli konular da sorgulanmıştır. Bu bağlamda, tasarım ekibinde tarihi çevre koruma alanında uzman kişilerin bulunup bulunmadığı, proje sahasında alan gezisi yapılıp yapılmadığı ve yapıldıysa bu gezilerin hangi tarihlerde gerçekleştirildiği gibi ayrıntılar öğrenilmeye çalışılmıştır. Ancak bu bilgiler de tarafımıza ulaştırılamamış, sürecin detaylarına ilişkin bir açıklama yapılmamıştır.

Tasarım ve uygulama sürecine yönelik olarak, projede yer alan sosyal donatı alanlarının (örneğin otopark, yeşil alan, çocuk oyun alanları) korunup korunmadığı ve eğer korunmadıysa bu alanlara yönelik nasıl alternatif çözümler üretildiği sorusu da cevaplanmamıştır. Ayrıca, ülkemizde TOKİ tarafından hayata geçirilmiş ya da devam eden diğer Millet Bahçesi projelerinin bir listesinin sunulması talebi de karşılanmamıştır. Bu nedenle, projenin tasarım yaklaşımları ve süreç içindeki uygulamalar, kamuya açık kaynaklar, proje alanında yapılan gözlemler ve saha analizlerinden elde edilen verilere dayanılarak değerlendirilmiştir.

Son olarak Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesinin tamamlanmasında yaşanan aksaklıklar nedeniyle, Sinop Belediyesi ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı arasında yapılan görüşmeler sonucunda, projenin eksiklerinin belediye tarafından tamamlanmasına karar verilmiş ve 28 Kasım 2024 tarihinde Sinop Belediye Başkanlığı, TOKİ temsilcileri, müşavir firma ve yüklenici firma yetkilileri bir araya gelerek, projenin Sinop Belediyesi'ne devri için protokol imzalamışlardır. Belediye Başkanı Metin Gürbüz, teknik ekipleriyle birlikte projenin eksiklerini tespit ettiklerini ve bu eksikliklerin giderilmesi için çalışmaların kış boyunca tamamlanarak, bahar aylarında Sinop halkının ve ziyaretçilerin hizmetine sunulacağını belirtmiştir.

Şekil 4.35: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi Vaziyet Planı, Sinop Belediyesi, (2024).

5. SİNOP KENT MEYDANI VE MİLLET BAHÇESİ PROJESİNİN MİLLET BAHÇELERİ REHBERİ VE TARİHİ ÇEVRELERDE KAMUSAL ALAN TASARIMI İLKELERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin, Millet Bahçeleri Rehberi'nde yer alan temel prensipler ve tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımı ilkeleri bağlamında değerlendirilmesi yapılacaktır. Projenin tasarım yaklaşımlarının tarihi doku ile uyumu, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılama kapasitesi, yeşil alan düzenlemeleri ve sürdürülebilirlik açısından ele alınması hedeflenmiştir. Aynı zamanda, alanın tarihi, sosyal ve kültürel değerleri ile bütünleşme düzeyi, projenin güçlü ve zayıf yönleri üzerinden tartışılacaktır. Bu değerlendirme, projede öne çıkan tasarım kararlarının ulusal ve uluslararası koruma ilkelerine ne derece uygun olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

5.1. Millet Bahçeleri Rehberi Bağlamında Değerlendirme

Bu bölümde, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin Millet Bahçeleri Rehberi'ndeki kriterler doğrultusunda değerlendirilmesi yapılacaktır.

5.1.1. Fonksiyonellik

Millet Bahçeleri tasarımında yer alması gereken rekreatif alanlar ve sosyal donatılar, projenin kullanıcı odaklı ve çok yönlü olmasını sağlayacak temel unsurlardır. Millet Bahçeleri Rehberi'ne göre, bu tür alanlar halkın sosyal, kültürel ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Ancak mevcut proje analizlerinde, rekreatif alanların tasarımı sırasında tarihî çevrenin korunması ve kullanılabilirlik açısından yeterli bir değerlendirme yapıp yapılmadığı tartışmalıdır.

Şekil 5.1'de görülen çocuk oyun alanları, güvenlik ve işlevsellik açısından yetersiz özellikler göstermektedir. Oyun ekipmanlarının düzenlenişinde çocukların güvenliğini sağlayacak yeterli önlemler alınmamış, oyun alanlarının zemini düşme ve yaralanmalara karşı koruyucu malzemelerle kaplanmamıştır. Ayrıca, alanların boyutları ve tasarımları, çocukların yaş gruplarına ve oyun ihtiyaçlarına uygun şekilde planlanmamış, bu da kullanım oranlarını ve çocuklar için alanın çekiciliğini

olumsuz etkilemiştir. Bu eksiklikler, hem çocukların güvenli bir şekilde vakit geçirebileceği bir ortamın sağlanmasını engellemiş hem de ailelerin alana olan ilgisini azaltmıştır.

Şekil 5.1: Güvenli ve fonksiyonel olmayan çocuk oyun alanları (Yazarın özel arşivi).

Oturma gruplarının tasarımı ve yerleşimi, alanın işlevselliği açısından bazı eksiklikler barındırmaktadır. Özellikle gölgelik alanların yetersiz olması, yaz aylarında oturma alanlarının kullanılabilirliğini sınırlamaktadır. Bunun yanı sıra, Şekil 5.2’de görüldüğü üzere alanda bulunan oturma gruplarının ergonomik olmayan yapısı, kullanıcıların bu alanlarda uzun süreli vakit geçirmesini zorlaştırmaktadır. Estetik açıdan çevreyle uyumlu olmayan ve bakımsız bir görünüme sahip oturma grupları, alandaki sosyal etkileşim ve dinlenme olanaklarını sınırlamaktadır. Bu durum, alanın kullanıcı deneyimini olumsuz etkileyen önemli bir unsurdur.

Şekil 5.2: İşlevsel olmayan oturma grupları (Yazarın özel arşivi).

5.1.2. Sürdürülebilir ve Yenilikçi Uygulamalar

Projenin sürdürülebilirliği, enerji verimliliği sağlayan akıllı tasarım çözümlerine bağlıdır. Güneş enerjisi panelleri, su tasarruf sistemleri ve enerji verimli aydınlatmalar, projenin sürdürülebilirliğini artıracak uygulamalardır. Sinop’un iklim

koşulları, bu tür yenilikçi uygulamalar için elverişlidir. Ancak Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi projesinde kullanılan aydınlatma ve sulama hatları sürdürülebilir bir tasarım anlayışıyla tasarlanmadığı gözlemlenmiştir. Şekil 5.3’de görüldüğü gibi, kullanılan aydınlatma gruplarında yenilenebilir enerji kaynakları tercih edilmediği gözlemlenmiştir. Ayrıca sulama hatlarının gelişi güzel kullanıldığı ve işlevini yitirmiş yeşil alanlarda sulama hatlarının yer aldığı tespit edilmiştir.

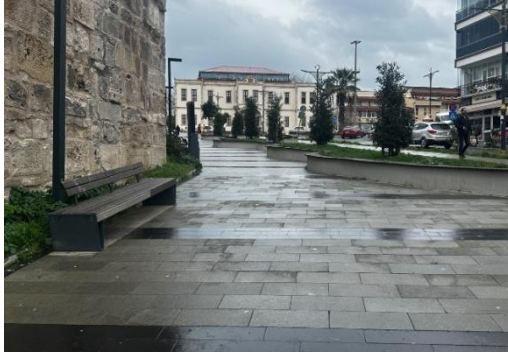

Şekil 5.3: Proje alanında kullanılan aydınlatma elemanları ve düzensiz halde bulunan sulama hatları (Yazarın özel arşivi).

5.1.3. Ulaşılabilirlik

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi, şehir içi ulaşım ağı ile iyi bir şekilde entegre edilmiştir. Çünkü Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, Sinop Kentinin tam merkezinde, ana ticaret ve ulaşım akslarının kesişim merkezinde yer almaktadır.

Projenin erişilebilirlik planlarının, engelli bireyler, yaşlılar ve çocuklar gibi farklı kullanıcı gruplarına faydalı olmayacak şekilde, tasarımda ve uygulamada yetersiz kaldığı görülmüştür. Görme engelli bireylerin kolay erişimini sağlayacak hissedilebilir yüzey aşağıdaki şekillerde de görüleceği üzere proje alanının hiçbir yerindeki yaya yolları ve kaldırımlarında kullanılmamıştır.

Şekil 5.4: Proje kapsamında yenilenen kaldırımlar ve yaya yolları (Yazarın özel arşivi).

Şekil 5.5: Proje kapsamında yenilenen kaldırımlar ve yaya yolları (Yazarın özel arşivi).

Şekil 5.6: Proje kapsamında engelli ulaşımında ve yaya geçitlerinde yapılan tasarım hataları (Yazarın özel arşivi).

5.1.4. Yeşil Alan Yönetimi

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, yeşil alan yönetimi açısından ele alındığında, projeye dair yapılan uygulamaların ve verilen taahhütlerin çevresel sürdürülebilirlik açısından yetersiz kaldığı görülmektedir. Millet Bahçeleri Rehberi'ne göre, yeşil alanlar yalnızca bir estetik unsur değil, aynı zamanda kent ekosistemine katkıda bulunan, iklimi düzenleyen ve sosyal yaşama değer katan alanlardır. Ancak proje uygulamaları bu temel prensiplerle çelişmektedir.

Projede, başlangıçta 9000m² bir yeşil alan oluşturulacağı beyan edilmiştir. Ancak uygulama sürecinde bu hedefin altında, toplamda 7436m² bir yeşil alan oluşturulmuş ve Şekil 5.7’de görüldüğü gibi alanın büyük bir kısmı beton zeminlerle kaplanmıştır. Bu durum, yeşil alanların işlevselliğini azaltmakla kalmamış, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirlik hedeflerinden uzak bir tablo ortaya çıkarmıştır. Betonlaşmanın yeşil alanların yerine geçmesi, yalnızca estetik kayıplara neden olmamış, aynı zamanda Sinop’un kentsel ekosistemi için olumsuz etkiler yaratmıştır. Beton yüzeyler, su geçirgenliğini azaltarak yüzeysel su birikimlerine ve toprağın sağlığının bozulmasına yol açmıştır.

Şekil 5.7: Proje kapsamında alanın büyük bir kısmı beton zemin ile kaplanmıştır (Yazarın özel arşivi).

Proje kapsamında oluşturulan yeşil alanların bakımı ve sürekliliği sağlanamamıştır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı’nın bölgeye ziyareti öncesinde yeşil alanların geçici olarak düzenlendiği, kurak yeşil alanlara rulo çim temin edilerek serildiği, ancak sonrasında bu alanların bakımsız bırakıldığı görülmüştür. Bu tür geçici müdahaleler, projenin uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerine uygun olmadığını göstermektedir. Yeşil alanların düzenli bakımı ve korunması, hem estetik hem de işlevsellik açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi’nde bu sorumluluğun yerine getirilmediği, alanların kısa sürede bozulduğu ve halkın kullanımını zorlaştırdığı açıkça görülmektedir.

Şekil 5.8: Yerel basında yer alan haber (URL-25).

Şekil 5.9: Bakımsızlıktan kuruyan yeşil alanlar. (URL-25-26).

Yeşil alanların betonlaşmasının bir diğer somut örneği, Şekil 5.10 ve 5.11’de görülen ağaç diplerine beton dökülerek oturma gruplarının yerleştirilmesidir. Ağaç diplerinin betonla kaplanması, bitki köklerinin hava ve su alımını engellemekte, uzun vadede ağaçların sağlığına zarar vermektedir. Bu uygulama, estetik kaygılarla yapılan ancak çevresel sürdürülebilirliği göz ardı eden bir müdahale olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, oturma gruplarının ağaçların doğal gölgelik işlevini destekleyecek şekilde yerleştirilmesi yerine, ağaçların kök yapısına zarar veren bir tasarım yapılmıştır.

Şekil 5.10: Oturma grubu yapmak için ağaçların diplerine yapılan beton kaideler (URL-27).

Şekil 5.11: Sinop Çevre Dostları Derneği'nin oturma grubu yapmak için ağaçların diplerine yapılan beton kaidelere tepkisi (URL-28).

Sinop'un doğal yapısı, yeşil alanların mikroklimatik dengeyi sağlaması açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Ancak, projede bu potansiyel yeterince değerlendirilememiştir. Yeşil alanların azalması ve bu alanların kentsel ekosisteme katkısının sınırlı kalması, proje tasarımında çevresel etkilerin göz ardı edildiğini göstermektedir. Doğal gölgelik alanların azlığı, sıcaklık farklarını dengeleyememekte ve özellikle yaz aylarında alanın kullanışsız hale gelmesine yol açmaktadır. Ayrıca, Şekil 5.12, 5.13 ve 5.14'de görüldüğü üzere, alanda uygulanan yeşil çim alanların bakımsız kalması ve yaya yürüyüş yollarının tanımsız olması nedeniyle yeşil bant süreksizliği meydana gelmiştir. Yaya geçiş yollarının yetersiz ve tanımsız olması,

yayaların yeşil alanları kestirme yol olarak kullanmalarına, oturma gruplarının yeşil alanların üzerine denk gelmesi yeşil alanların hem görsel estetiğini hem de işlevselliğini olumsuz yönde etkilemiştir.

Şekil 5.12: Estetik ve işlevsel olmayan yeşil alanlar (Yazarın özel arşivi).

Şekil 5.13: Estetik ve işlevsel olmayan yeşil alanlar (Yazarın özel arşivi).

Şekil 5.14: Yeşil alanlar yayalar tarafından kestirme yol olarak kullanılmaktadır (Yazarın özel arşivi).

Şekil 5.15 ve 5.16’da görüldüğü üzere, Uğur Mumcu Meydanı’nda yer alan ağaçlar kesilmiş ve meydanın yerine yapılan kavşakta herhangi bir ağaçlandırmaya yer verilmemiştir. Bu durum, alanın yeşil dokusunun kaybolmasına ve meydanın doğal karakterinin olumsuz etkilenmesine neden olmuştur.

Şekil 5.15: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi’nden önce Uğur Mumcu Meydanı (Yazarın özel arşivi).

Şekil 5.16: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi'nden sonra Uğur Mumcu Meydanı (Yazarın özel arşivi).

Sinop Kent Meydanı ve Kent Çarşısı Projesi kapsamında Şekil 5.17'de görülen, Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi'nin bulunduğu alandaki ağaçların Kent Çarşısı inşası için kesilmesi, çevresel sürdürülebilirlik ilkeleriyle çelişen bir durum olarak eleştirilmektedir. Ağaçlar, kent ekosisteminin temel bileşenleri arasında yer alır ve hava kalitesini artırma, mikroklimatik dengeyi sağlama ve biyoçeşitliliği destekleme gibi birçok önemli işleve sahiptir. Bu ağaçların korunması ve projeye entegre edilmesi yerine kesilmeleri, hem doğal hem de sosyal bir kayıp anlamına gelmiştir. Planlama sürecinde çevresel hassasiyetlerin yeterince gözetilmemesi, tasarımın mevcut ağaçları koruyacak şekilde yapılandırılmaması ve halkın görüşünün alınmaması projeye yönelik eleştirileri artırmaktadır. Ayrıca, bu uygulama kentin sosyal ve kültürel belleğini zedeleyerek estetik ve yaşanabilirlik değerini olumsuz yönde etkilemiştir. Ağaç kesimi yerine taşınma gibi alternatif çözümlerin değerlendirilememesi, çevre dostu yaklaşımların eksikliğini göstermektedir. Bu bağlamda, projelerde yeşil dokunun korunması, yerel flora ve faunanın desteklenmesi ve düzenli bakım gibi sürdürülebilir uygulamaların önceliklendirilmesi gerekmektedir. Sinop gibi doğal ve tarihî değerlerle öne çıkan bir kentte bu tür uygulamaların, projelerin itibarını zedelediği ve uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerinden uzaklaşılmasına neden olduğu açıktır.

Şekil 5.17: (Sol) Kent Çarşısı Google Earth görüntüsü Mayıs, 2020 (URL-29), (Sağ) Kent Çarşısı Google Earth görüntüsü Temmuz, 2024 (URL-30).

Sonuç olarak, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, çevresel sürdürülebilirlik ilkelerine uyum açısından önemli eksiklikler barındırmaktadır. Planlanan yeşil alan hedefine ulaşamamış, alanın çoğu sert zemin ile kaplanmıştır. Bu durum, kentsel ekosisteme olumsuz etkiler yaratarak yeşil alanların mikroklimayı düzenleme ve biyoçeşitliliği destekleme gibi işlevlerini kısıtlamıştır. Ayrıca, ağaç diplerinin betonla kaplanması ve yeşil alanların düzenli bakımının yapılmaması, proje kapsamında çevresel hassasiyetlerin yeterince gözetilmediğini göstermektedir. Kent ekosistemine katkı sağlayabilecek mevcut ağaçların kesilmesi, doğal ve sosyal kayıplara neden olmuştur. Bu bağlamda, proje tasarımlarında yeşil dokunun korunması, doğal alanların mikroklimatik işlevlerinin artırılması ve çevre dostu uygulamalara öncelik verilmesi gerektiği açıktır. Sinop gibi doğal ve tarihî zenginliklere sahip bir kentte bu tür ihmaller, kentin estetik ve yaşanabilirlik değerini olumsuz yönde etkilemektedir.

5.1.5. Sağlık ve Güvenlik

Millet Bahçeleri, kullanıcıların fiziksel ve psikolojik sağlığını destekleyecek unsurları içermesi gereken bir tasarım yaklaşımıyla ele alınmalıdır. Proje kapsamında yürüyüş yolları, spor alanları ve meditasyon için sessiz alanların oluşturulması, kullanıcıların sağlıklı bir yaşam tarzını benimsemelerine katkı sağlayacak önemli adımlardır.

Ancak Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, Sinop kent merkezinde, ana ulaşım ve ticaret akslarının kesişiminde yer alması nedeniyle

yürüyüş, bisiklet yolları gibi spor faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği alanlar içermemektedir. Şekil 5.18’de görüldüğü gibi, alanda sadece kentsel fitness grubu spor mobilyaları yer almaktadır. Kentsel fitness grubu spor mobilyalarının bir meydan düzenlemesine dâhil edilmesi, spor olanakları sağlama amacı taşısa da, Sinop Kent Meydanı gibi yoğun ulaşım ve ticaret akslarının kesişiminde yer alan bir alan için yetersiz ve yanlış bir tercih olmuştur. Meydanlar, genellikle sosyal etkileşim, kültürel aktiviteler ve dinlenme alanları sunan çok işlevli kamusal mekânlar olarak tasarlanmalıdır. Ancak kentsel fitness mobilyalarının, yürüyüş ve bisiklet yolları gibi daha geniş kitlelere hitap eden spor alanlarının yerine tercih edilmesi, hem alanın potansiyelini kısıtlamakta hem de sürdürülebilir bir tasarım vizyonundan uzak bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Daha bütüncül ve kullanıcı dostu spor alanları yerine yalnızca fitness ekipmanlarıyla sınırlı bir düzenleme, meydanın hem estetik hem de işlevsel değerine zarar vermektedir.

Şekil 5.18: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi’nde yer alan spor mobilyaları (Yazarın özel arşivi).

Millet Bahçeleri projelerinde, kullanıcı güvenliğini sağlamak amacıyla gerekli önlemlerin alınması önemlidir. Bu bağlamda, alanın düzenlenmesinde aydınlatma, güvenlik kameraları ve trafik kontrol önlemleri gibi güvenlik unsurlarının etkin bir şekilde projeye entegre edilmesi gereklidir. Özellikle, alanın yoğun etkinlikler için kullanılacağı dönemlerde kalabalık yönetimi ve risklerin önceden tespit edilerek minimize edilmesi için kapsamlı risk yönetimi stratejilerinin uygulanması zorunludur. Böyle bir yaklaşım, hem kullanıcı sağlığını ve güvenliğini önceliklendiren hem de projeye olan toplumsal bağlılığı güçlendiren bir etki yaratacaktır. Bu doğrultuda, güvenlik odaklı bir planlama anlayışı, projenin sürdürülebilirliğini ve işlevselliğini artıracak önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

5.1.6. Aidiyet ve Kent Belleği

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, kent belleği ve halkın mekâna aidiyet duygusu açısından önemli eksiklikler barındırmaktadır. Proje alanında daha önce mekânsal olarak tanımlı ve kent halkı için bir odak noktası olan Uğur Mumcu Meydanı'nın projeye birlikte tanımsız bir alan haline gelmesi ve büyük ölçüde yol olarak düzenlenmesi, kent belleğine verilen önemin yetersizliğini göstermektedir.

Şekil 5.19'da görülen Uğur Mumcu Meydanının eski hali, Sinop halkı için tarihî ve kültürel anlam taşıyan, toplumsal iletişim, siyasi partilerin miting yaptığı, taraftar kutlamalarının yapıldığı, bazı sivil toplum örgütleri ve sendikaların eylem düzenlediği, toplanma alanı olarak kullanılan bir mekân olma özelliğine sahipti (Şekil 5.20). Ancak bu alanın projede göz ardı edilerek mevcut kimliğinin kaybolması, kent halkının mekâna yönelik aidiyet duygusunu zedelemiş ve projenin sosyal sürdürülebilirlik hedeflerinden uzaklaşmasına neden olmuştur.

Şekil 5.19: Uğur Mumcu Meydanı'nın eski hali (Yazarın özel arşivi).

Şekil 5.20: Uğur Mumcu Meydanı'nda miting (URL-31).

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi kapsamında, daha önce belirgin bir kimlik taşıyan Uğur Mumcu Meydanı'nın mevcut düzenlemesi, alanın mekânsal ve işlevsel anlamda değer kaybetmesine neden olmuştur. Uğur Mumcu Meydanı, eski haliyle küçük bir dairesel meydan yapısına sahipti. Bu tür meydanlar, genellikle şehir içi ulaşım akslarının kesişim noktasında yer alan, hem araç hem de yaya trafiğini yönlendiren ve aynı zamanda sosyal bir odak noktası işlevi gören tasarım unsurlarıdır. Sinop'un ulaşım ve ticaret akslarıyla bütünleşmiş bu meydan, kentin hafızasında tanımlı ve işlevsel bir bileşen olarak öne çıkmaktaydı.

Ancak, Şekil 5.21'de görüldüğü üzere projenin uygulama sürecinde meydanın özgün yapısı ve tanımlı kimliği göz ardı edilmiş, alan büyük ölçüde yol ile çevrili ve mekânsal olarak tanımsız bir duruma getirilmiştir. Bu durum, hem kent estetiği hem de sosyal kullanım açısından önemli bir kaybı temsil etmektedir. Bu meydanlar, genelde çevreleriyle uyumlu bir şekilde tasarlandığında, kentin akışkanlığını destekleyen ve yerel halkın aidiyet duygusunu güçlendiren önemli odak noktaları olarak işlev görür. Ancak Uğur Mumcu Meydanı'nın bu niteliklerinin korunamaması, meydanın kentsel bellekteki yerini zayıflatmış ve halkın mekâna olan bağlılığını olumsuz yönde etkilemiştir.

Şekil 5.21: Uğur Mumcu Meydanı kaldırılarak yerinde kavşak düzenlemesi yapılmıştır (Yazarın özel arşivi).

Şekil 5.22: (Sol) Uğur Mumcu Meydanı'nın eski hali Google Earth görüntüsü (URL-32), (Sağ) Uğur Mumcu Meydanı'nın yeni hali Google Earth görüntüsü ve Uğur Mumcu Heykeli'nin bulunduğu alan (URL-33).

Şekil 5.23: Uğur Mumcu Meydanı'nın yeni hali ve yeni Uğur Mumcu Heykeli (Yazarın özel arşivi).

Kent meydanları, yalnızca fiziksel birer geçiş noktası değil, aynı zamanda kentin tarihî ve kültürel kimliğini yansıtan, sosyal etkileşim ve hafızayı destekleyen mekânlardır. Uğur Mumcu Meydanı'nın tasarım sürecinde korunmaması ya da proje içine yeterince entegre edilmemesi, mekânın tarihî anlamının vurgulanmasında bir eksiklik yaratmış ve bu durum, alanın toplumsal kabulü ile aidiyet duygusunun güçlenmesini sınırlamıştır. Bu potansiyelin değerlendirilememesi, Sinop'un kentsel belleği ve tarihi ile uyumlu bir tasarım yaklaşımının benimsenmediğini göstermektedir. Gelecekte benzer projelerde, kent belleğine uygun simgesel unsurların korunması ve halkın mekâna olan bağlılığını artıracak tasarım kararlarının alınması, uzun vadeli başarı için önemli bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

5.1.7. Su Varlığı/Öğeleri

Millet Bahçeleri Rehberi'nde suyun bahçenin vazgeçilmez bir unsuru olduğu vurgulanmakta ve su yüzeylerinin, yörenin ekolojik şartları göz önünde bulundurularak insan ölçeğinde tasarlanması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, hareketli su kullanımının ön plana çıkarılması ve geniş göletlerden kaçınılması

önerilmektedir. Ancak Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nde su ögesi, rehberin bu temel ilkelerine uygun bir şekilde değerlendirilmemiştir.

Proje kapsamında yer alan su ögesi, Şekil 5.24'de görüldüğü gibi çok küçük bir alana sıkıştırılmış olup tanımsız ve işlevsiz bir görünüme sahiptir. Bunun yanı sıra, Şekil 5.25'de görüldüğü üzere düzenli bakım yapılmaması nedeniyle su ögesi hem estetik hem de işlevsel açıdan projenin genel bütünlüğüne katkı sağlayamamaktadır. Suyun sakinleştirici ve ferahlatıcı etkisinin yeterince kullanılmaması, projenin kullanıcı deneyimini sınırlamakta ve alanın potansiyelini düşürmektedir. Daha etkili ve rehberine uygun bir su tasarımı, alanın çekiciliğini ve işlevselliğini önemli ölçüde arttırabilecektir.

Şekil 5.24: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi içerisinde yer alan su ögesi (Yazarın özel arşivi).

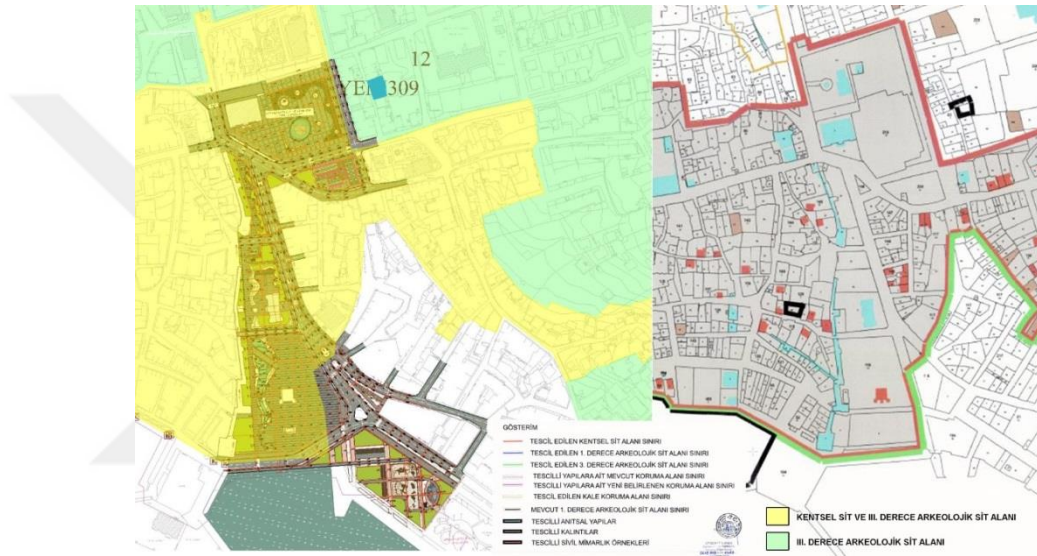
Şekil 5.25: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi içerisinde yer alan su ögesi (Yazarın özel arşivi).

5.1.8. İmar Durumu

Millet Bahçeleri Rehberi, projelerin imar planları doğrultusunda hazırlanması gerektiğini ve alanın park, rekreasyon, mesire veya ağaçlandırılacak alan gibi kullanımları içermesinin önemini vurgulamaktadır. Rehberde göre, Millet Bahçesi projelerinin kent bütününde yeşil akslar oluşturması, kent ekolojisini desteklemesi ve imar planlarında gerekli değişikliklerin yapılması esastır. Ayrıca, rehberde “*Kendine özgü koşulları bulunan ve bu anlamda özel mevzuata tabi olan alanlarda yapılacak Millet Bahçeleri’nde, kullanım ve yapılaşma koşulları ilgili Kanun ile Yönetmelikler (3621 Sayılı Kıyı Kanunu, 6831 Sayılı Orman Kanunu, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun gibi) dikkate alınarak belirlenir*” ifadesiyle özel koruma statüsüne sahip alanlarda yasal çerçeveye uyumun gerekliliği açıkça ifade edilmektedir.

Ancak, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, planlama hiyerarşisine, Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’ne ve İmar Kanunu’na uygun olarak gerçekleştirilmemiştir. Projenin uygulama alanı, Şekil 5.26’da görüldüğü

üzere Kentsel Sit ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı içinde yer almakta olup, bu tür alanlarda koruma amaçlı imar planı yapılmadan gerçekleştirilen uygulamalar yasal, çevresel ve etik sorunlar yaratmaktadır. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin, yürürlükte bir koruma amaçlı imar planı olmaksızın ve geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarına uyulmadan Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylandığı görülmektedir. Bu süreçte, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na uygun hareket edilmediği, ayrıca yüksek kurul ilke kararlarının ihlal edildiği anlaşılmaktadır.

Şekil 5.26: (Sol) Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin Sit Sınırları Paftası ile birleştirilmiş hali, (Sağ) Sinop Kent Merkezi Sit Sınırları Paftası (Yazar tarafından paftaların çakıştırılması ile elde edilmiştir).

Projenin yürütülme biçimi, Millet Bahçeleri Rehberi'nde belirtilen planlama süreçlerinde çevresel, ekolojik ve yasal uyumluluk ilkeleriyle çelişmektedir. Özellikle, özel mevzuata tabi alanlarda yapılacak uygulamalarda ilgili kanun ve yönetmeliklerin dikkate alınması gerektiği açıkça belirtilmesine rağmen, proje sürecinde bu gereklilikler göz ardı edilmiştir. Alanın kentsel sit ve arkeolojik sit statüsü göz önüne alındığında, koruma amaçlı imar planı eksikliği, hem doğal hem de kültürel mirasa zarar verme riskini artırmaktadır. Bu durum, yalnızca proje alanının mevcut ekolojik ve tarihî değerlerini tehdit etmekle kalmamakta, aynı zamanda kentin kimliği ve hafızasında geri dönülemez kayıplara neden olma riski taşımaktadır.

Sonuç olarak, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, planlama ve uygulama süreçlerinde Millet Bahçeleri Rehberi'nde belirtilen ilkelere ve yasal düzenlemelere uygun bir şekilde yürütülmemiştir. Özellikle, özel mevzuata tabi alanlarda uyulması gereken yasal düzenlemelerin dikkate alınmaması, projenin sadece hukuki değil, çevresel ve toplumsal sürdürülebilirlik açısından da zayıf bir noktada konumlanmasına yol açmıştır. Gelecekte benzer projelerde, planlama süreçlerinin yasal çerçeveye ve koruma ilkelerine uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi, hem kent ekolojisinin hem de tarihî ve kültürel değerlerin korunması açısından kritik öneme sahiptir. Bu yaklaşım, hem toplumsal kabulü artıracak hem de kentsel sürdürülebilirliği güçlendirecektir.

5.1.9. Uygun Maliyet

Millet Bahçeleri Rehberi'nde, projelerin uzun yıllar sürdürülebilirliğini sağlamak adına uygulama ve bakım maliyetlerinin uygun seviyede tutulması gerektiği vurgulanmaktadır. Rehberde, yerel koşullara uygun bitkilendirme ve malzeme seçiminin önemine dikkat çekilerek karmaşık ve standartları aşan malzeme ve uygulamalardan kaçınılması gerektiği ifade edilmektedir. Ancak, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin ihale süreci ve uygulama sonrası durumu, bu temel ilkelere aykırı bir tablo ortaya koymaktadır.

Proje, Mart 2021'de ihale edilmiş ve Aralık 2022'de geçici kabulü yapılmıştır. Ancak, bu süreçte yapılan eksik uygulamalar, hatalı imalatlar ve alanın kullanımı sırasında ortaya çıkan uygunsuzluklar, projenin kalitesini ve işlevselliğini ciddi şekilde etkilemiştir. Ayrıca, Şekil 5.27, 5.28 ve 5.29'da görüldüğü üzere proje alanı içerisinde ortaya çıkan kaçak yapılaşmalar, projenin tamamlanma sürecini ve Sinop Belediyesi'ne devrini geciktirmiştir. Bu aksaklıklar, hem planlama hem de uygulama süreçlerinde ciddi eksikliklerin olduğunu göstermektedir.

Şekil 5.27: Proje alanı içerisinde, vaziyet planında yer almayan işgaller, Aralık 2024 (Yazarın özel arşivi).

Şekil 5.28: Proje alanı içerisinde, vaziyet planında yer almayan işgaller, Aralık 2024 (Yazarın özel arşivi).

Şekil 5.29: Proje alanı içerisinde, vaziyet planında yer almayan işgaller, Aralık 2024 (Yazarın özel arşivi).

Projeye aykırı olarak işgalci durumunda olan büfe yapılarının geç kaldırılması, projenin tamamlanarak Sinop Belediyesine devrini geciktirmiştir. Bu durum, hem alanın düzenli bir şekilde kullanıma açılmasını engellemiş hem de proje kapsamında belirlenen tasarım ve kullanım hedeflerinin tam anlamıyla hayata geçirilmesini zorlaştırmıştır. İşgalci büfe yapılarının varlığı, hem estetik hem de işlevsellik açısından proje ile uyumsuz bir görüntü oluşturmuş, alanın planlanan kamusal faydayı sağlamasında engel teşkil etmiştir.

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, yaklaşık iki yıl sonra Kasım 2024'te Sinop Belediyesi'ne devredilebilmiştir. Bu devir işlemleri sırasında, proje alanında bulunan eksik ve hatalı imalatların giderilmesi için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Sinop Belediyesi'ne 15 milyon TL hibe verilmiştir. Bu durum, projede yer alan eksikliklerin yüklenici müteahhit firma tarafından tamamlanmadan geçici kabulün yapıldığını açıkça ortaya koymaktadır. Projede yaşanan bu sorunlar, Millet Bahçeleri Rehberi'nde vurgulanan uygun maliyet ilkesi ile açık bir çelişki içerisindedir.

Vitrinhaber'e konuşan Fatih Özçelik, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un onayı ile, projedeki eksikliklerin tamamlanabilmesi için Sinop Belediyesi'ne 15 milyon TL hibe ödenek tahsis edildiğini söyledi.

Şekil 5.30: Yerel basında yer alan haberde Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin eksikliklerinin tamamlanabilmesi için Sinop Belediyesi'ne 15 Milyon TL hibe verildiğini söylemektedir (URL-34).

Rehberde belirtilen yere özgü ve uygun maliyetli uygulamalar yerine, proje sürecinde yapılan eksik ve hatalı uygulamaların, sonrasında ek maliyetlerle düzeltilmeye çalışılması, hem kaynak israfına yol açmış hem de projenin sürdürülebilirlik ilkesinden uzaklaşmasına neden olmuştur. Bu süreçte yerel koşullara uygun olmayan malzeme ve tasarımların tercih edilmesi, bakım maliyetlerinin artmasına ve proje tamamlandıktan sonra dahi çeşitli sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Sonuç olarak, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, uygulama sürecindeki eksiklikler, hatalı imalatlar ve maliyet yönetimi açısından Millet Bahçeleri Rehberi'nde yer alan ilkelere uygun bir şekilde gerçekleştirilmemiştir. Bu durum, hem projenin sürdürülebilirliğini hem de kamu kaynaklarının etkin kullanımını olumsuz yönde etkilemiştir. Gelecekte benzer projelerde, uygulama ve bakım süreçlerinin daha sıkı denetlenmesi, yüklenici firmaların sorumluluklarının titizlikle takip edilmesi ve rehberde belirtilen ilkeler doğrultusunda hareket edilmesi büyük önem taşımaktadır.

5.1.10. Otoparklar

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi öncesinde, Şekil 5.31’de görülen Sinop Belediyesi’ne ait ve belediye tarafından işletilen yaklaşık 200 araç kapasiteli bir otopark alanı bulunmaktaydı. Bu otopark, kentin trafik yükünü hafifletmek ve kamu gelirlerine katkı sağlamak açısından önemli bir işlev görmekteydi. Ancak, Millet Bahçesi Projesi kapsamında Şekil 5.32’de görüldüğü üzere bu otopark alanına yer verilmemiştir. Bu durum, yalnızca kamu gelirlerinde bir azalmaya yol açmakla kalmamış, aynı zamanda kent merkezi ve proje alanında trafik yoğunluğunun artmasına neden olmuştur.

Şekil 5.31: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi’nden önce alanda var olan otopark alanı (URL-35).

Şekil 5.32: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi’nden sonra otopark alanı kaldırılmıştır (URL-36).

Millet Bahçeleri Rehberi, projelerde otopark alanlarının Otopark Yönetmeliği doğrultusunda tasarlanmasını ve toplu taşıma olanaklarının teşvik edilmesini öngörmektedir. Ayrıca, engelli bireylerin kullanımına uygun rampalar ve otopark alanlarının sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Ancak, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nde bu gerekliliklerin göz ardı edilmesi, proje alanının sosyal donatı ihtiyaçlarını karşılayamamasına ve kent sakinlerinin ulaşımında zorluklar yaşamasına yol açmıştır. Otopark eksikliği, özellikle proje alanının yoğun olduğu zamanlarda hem araç trafiğini artırmakta hem de yaya ve bisiklet kullanımını teşvik etme hedefleriyle çelişmektedir.

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, Millet Bahçeleri Rehberi'nde belirtilen bina ve otopark düzenlemelerine dair temel ilkelerle uyumsuz bir şekilde hayata geçirilmiştir. Kent Çarşısı binalarının tarihî çevreyle uyum eksikliği ve inşaat kalitesine ilişkin sorunlarının yanında, bu binalar için gereken otopark alanının projede yer almaması hem kentte trafik yoğunluğunu artırmış hem de kamu gelirlerinde kayıplara neden olmuştur.

Gelecekte benzer projelerde, binaların tarihî çevreyle uyumu, inşaat kalitesi ve sosyal donatı alanlarının sağlanması gibi kriterlere daha fazla önem verilmesi gerekmektedir. Ayrıca, otopark alanlarının projelerde yer alması, yalnızca trafik yükünü hafifletmek için değil, aynı zamanda kamu yararı sağlamak adına bir gereklilik olarak ele alınmalıdır. Bu tür projelerin başarıya ulaşması, yalnızca fiziksel altyapının değil, aynı zamanda sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik unsurlarının da bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesine bağlıdır.

5.2. Tarihi Çevrelerde Kamusal Alan Tasarım İlkeleri ve Yaklaşımları Bağlamında Değerlendirme

Bu bölümde, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin tasarım ve uygulama süreçleri ile ilgili değerlendirmeler, TOKİ ve proje müellifinden alınamayan bilgilere rağmen, literatür araştırmaları ve saha incelemeleri ile desteklenerek şekillendirilmiştir. Bu bağlamda, tarihi çevrede yapılan bu tür uygulamalarda kamusal katılımın, paydaşlar arası koordinasyonun ve alanın tarihsel

bağlamına uygun tasarım ilkelerinin önemine vurgu yapılmış, proje ile ilgili mevcut bilgi eksiklikleri eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

5.2.1. Koruma Planlaması

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin, Sinop'un tarihî ve kültürel zenginlikleri ile bütünleşmesi ve bu değerleri koruyarak geliştirilmesi gerektiği görülmektedir. Proje kapsamında, tarihî değerlerin korunması açısından kentin kültürel dokusunun yeterince analiz edilip edilmediği ve anıtsal yapılar, arkeolojik kalıntılar ile doğal değerlerin fiziksel, sosyal ve estetik boyutlarda dikkate alınıp alınmadığı önemli bir değerlendirme alanıdır. İmar planlarına, koruma amaçlı imar planlarına ve geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarına ne derece uygun olduğu tartışmalıdır. Koruma amaçlı imar planlarının, tarihî ve doğal dokunun korunmasında kritik bir araç olduğu bilinmekle birlikte, proje uygulamasında bu planlara tam anlamıyla bağlı kalınıp kalınmadığı değerlendirilmesi gereken bir diğer husustur. Geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları çerçevesinde ise, Sinop'un tarihî çevreleri üzerindeki olası etkilerin ne ölçüde en aza indirildiği, kentsel yenileme ve modernleşme süreçlerinin tarihî dokuyu zedeleme riskine karşı yeterli önlemler alınıp alınmadığı soruları önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, projenin tarihî ve kültürel değerleri koruma hedefiyle birlikte kentsel sürdürülebilirliği sağlayıp sağlamadığı dikkatle ele alınması gereken bir değerlendirme alanıdır.

Kentsel Sit ve III. Derece Arkeolojik Sit sınırları içerisinde bulunan, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin uygulanmaya başladığı sırada yürürlükte Koruma Amaçlı İmar Planı bulunmamaktadır. Koruma Amaçlı İmar Planı bulunmaması nedeniyle, Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 27.11.2019 tarih ve 6595 sayılı kararı ile Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları ve 27.02.2020 tarih ve 6831 sayılı kararı ile Kentsel Sit ve III. Derece Arkeolojik Sit Alanı Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları ile III. Derece Arkeolojik Sit Alanı Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları belirlenmiş olup, Sinop Kent Meydanı ve Millet Projesi kapsamında yer alan Kent Çarşısı yapı ruhsatları bu kararlar doğrultusunda düzenlenmiştir.

Ancak, belirlenen bu kararlar Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 681 numaralı ve 658 numaralı İlke Kararlarına uygun olmadığı, "*Kentsel sitin doku özelliklerine bağlı olarak yoğunluk, kütle, konum, yükseklik, mimari özellikler, yapı malzemesi, yapı tekniği, renk ve benzeri koğulların tanımlanması esastır*" hükümlerinin Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Őartlarında belirlenmemesi nedeniyle Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun İlke Kararlarına aykırı bir durum oluŐmuŐ, bu nedenle Kent arŐısı Yapı Ruhsatları İlke Kararlarına aykırı Şekilde düzenlenmiştir.

Ayrıca bu alanda yeni yapıŐa  ncesi İlke Kararları ile Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartları gereği Müze Müdürlüğünce sondaj çalışmaları yapılması ve raporlanması gerekmektedir. Ancak yüklenici firmanın sondaj kazıları yapılmadan alt yapı çalışmalarına baŐlaması nedeniyle sondaj kazılarının yapılamamıŐtır. Şekil 5.33 görüldüğü üzere, arkeolojik sondaj kazıları tamamlanamaması rağmen Müze Müdürlüğü'nce yapı ruhsatının düzenlemesinde sakınca olmadığını belirtmiştir.

Şekil 5.33: Arkeolojik kazılar tamamlanmadan Kent arŐısı yapısı tamamlanmıştır (Yazarın  zel arşivi).

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesinin, Sinop'un tarihî ve kültürel mirasını koruyarak geliştirme hedefi taşıması gerekirken, uygulama süreçlerinde planlama ve koruma ilkelerine yeterince riayet edilmemesi ciddi riskler barındırmıŐtır. Özellikle Kentsel Sit ve III. Derece Arkeolojik Sit alanlarında

gerçekleştirilen Kent Çarşısı projesinde, koruma amaçlı imar planı bulunmaması nedeniyle Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından belirlenen Geçiş Dönemi Koruma Esasları ve Kullanma Şartlarına, Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararlarına uygun olamayarak inşa edildiği görülmektedir. Bu eylem, kentsel sit alanının karakteristik dokusuna zarar verme riski taşımaktadır.

Ayrıca, Şekil 5.34’de görüldüğü üzere yeni yapılaşma ve alt yapı çalışmaları sırasında sondaj çalışmalarının yapılmaması ve kazı güvenlik önlemlerinin alınmaması, tarihî ve kültürel varlıkların tahribat riskini ortaya çıkartmıştır. Sondaj kazılarının yapılmaması, bu alandaki arkeolojik mirasın yeterince araştırılmadan üzerinin inşaatla kapatılması sonucunu doğurmuştur.

Şekil 5.34:Alt yapı çalışmaları esnasında ortaya çıkan tarihi öneme sahip sütunlar (URL-37).

Sonuç olarak, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi’nde hem tarihî hem de arkeolojik değerlerin korunması amacıyla koruma amaçlı imar planları ile İlke Kararlarına uygun şekilde süreçlerin yürütülmesi gerekmektedir. Mevcut uygulamalarda yaşanan eksiklikler ve uyumsuzluklar, proje kapsamında ortaya konulan hedeflerle çelişmekte ve tarihî mirasın sürdürülebilirliği açısından önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Bu durum, planlama süreçlerinin bütüncül bir yaklaşımla yeniden ele alınması ve mevzuata uygun şekilde düzenlenmesi gerektiğini açıkça göstermektedir.

5.2.2. Mekânsal Okunabilirlik ve Süreklilik

Tarihi çevrelerde kentsel belleği güçlendiren, açık ve okunabilir bir mekânsal düzenleme yapılması önemlidir. Tarihi kent meydanlarının mekânsal sürekliliği,

kentin kimliğini oluşturur. Bu bağlamda meydan ve peyzaj düzenlemeleri, tarihî çevrenin sınırlarını belirginleştirecek, görsel akslar ve odak noktaları oluşturacak şekilde tasarlanmıştır. Şekil 5.35’de görüldüğü üzere Sinop Kalesi gibi tarihî bir yapının çevresiyle bağlantısını koparan bir peyzaj düzenlemesinin yerine, yapının sınırlarını belirginleştiren ve tarihî dokuyu ön plana çıkaran bir tasarım anlayışının benimsenmiş olması, proje açısından dikkat çekici bir yaklaşımdır. Ancak, bu düzenlemenin kalenin mekânsal bütünlüğünü ne derece etkili bir şekilde vurguladığı ve çevresiyle entegrasyonunu yeterince sağlayıp sağlamadığı konusunda bazı soru işaretleri bulunmaktadır. Bu durum, tarihî yapıların çevreleriyle uyum içinde ele alınmasının, hem görsel hem de işlevsel bütünlük açısından ne kadar kritik olduğunu göstermektedir.

Şekil 5.35: Saat Kulesi ve Doğu Surları önünde yapılan peyzaj düzenlemesi(Yazarın özel arşivi).

5.2.3. Karakter - Kimlik

Tasarım, tarihî çevre ile görsel uyumu gözetmeli ve kentin tarihî kimliği ile çelişen unsurları minimize etmelidir. Ölçek, renk, malzeme ve detay seçimleri, tarihî dokunun estetik bütünlüğünü koruyacak şekilde yapılmalıdır. Modern unsurların bu tarihi zenginlikle uyumlu bir şekilde entegrasyonu, Sinop'un estetik kimliğini ve görsel cazibesini güçlendirecektir.

Ancak, mevcut durum incelendiğinde, tarihî çevre ile uyumsuz tabela kullanımının ciddi bir görsel kirlilik yarattığı gözlemlenmektedir. Şekil 5.36 ve 5.37'de görüldüğü üzere Özellikle Kent Çarşısında bulunan ticari işletmelere ait büyük, dikkat çekici renkler ve şekillerle tasarlanmış tabelalar, tarihî dokunun estetik algısını olumsuz etkilemektedir. Bu tür tabelalar, kentin geçmişten gelen mimari özellikleri ve dokusuyla görsel bir uyumsuzluk yaratarak, ziyaretçilerin tarihî çevreyi algılama ve hissetme deneyimlerini zayıflatmaktadır.

Şekil 5.36: Kent Çarşısı'nda yer alan işletmelere ait tarihi çevre ile uyumsuz tabelalar (Yazarın özel arşivi).

Şekil 5.37: Kent Çarşısı'nda yer alan işletmelere ait tarihi çevre ile uyumsuz tabelalar (Yazarın özel arşivi).

5.2.4. Tarihi Çevrelerle Uyumlu Tasarım Yaklaşımı

Tarihî çevrelerde gerçekleştirilen projelerde, tasarımın tarihî dokuyla uyum sağlaması ve aynı zamanda modern ihtiyaçlara yanıt verebilmesi temel bir gerekliliktir. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi bu bağlamda değerlendirildiğinde tarihî çevreyle uyum sağlama konusunda eksikliklerin olduğu gözlemlenmektedir. Projede, tarihî çevreyle estetik bir bütünlük oluşturamayan unsurlar dikkat çekmektedir. Şekil 5.38'de yönlendirme tabelaları ve Şekil 5.39'da otobüs durakları gibi kentsel donatılar, tarihî çevrenin kimliğiyle uyuşmayan modern tasarım unsurları olarak öne çıkmaktadır. Benzer şekilde, Şekil 5.40'da görülen umumi tuvaletlerin konumu ve görsel tasarımı, tarihî alanın estetik ve mekânsal bütünlüğünü bozacak niteliktedir.

Şekil 5.38: Tarihi çevre ile uyumsuz ve bakımsız olan yönlendirme tabelaları (Yazarın özel arşivi).

Şekil 5.39: Tarihi çevre ile uyumsuz ve bakımsız olan otobüs durakları (Yazarın özel arşivi).

Şekil 5.40: Tarihi çevre ile uyumsuz ve umumi tuvaletler (Yazarın özel arşivi).

Genel olarak, Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nde tarihî çevreye saygılı bir estetik anlayışın tam anlamıyla benimsenmediği ve mekânın tarihî kimliğiyle uyumsuz detayların projeye dâhil edildiği görülmektedir. Bu eksiklikler, tasarımın tarihî dokuyu koruma ve modern ihtiyaçlara yanıt verme dengesini tam anlamıyla sağlayamadığını ortaya koymaktadır.

5.2.5. Kamusal Alan Kalitesi

Tarihi çevrelerde kamusal alan tasarımı, yalnızca alanın fiziksel düzenlenmesiyle sınırlı kalmamalı, aynı zamanda bu alanların turistik çekiciliğini artıracak ve tarihi dokuyu ön plana çıkaracak unsurlarla zenginleştirilmelidir. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi kapsamında, bu bağlamda bazı olumlu adımların atıldığı görülmektedir. Projenin en dikkat çekici yönlerinden biri, Şekil 5.41’de görülen Sinop Kalesi Doğu Surları önünde yer alan yapıların kaldırılarak Şekil 5.42’de görüldüğü gibi tarihi surların yeniden görünür hale getirilmesidir. Bu düzenleme, tarihi dokunun fiziksel olarak korunmasının ötesinde, alanın görsel algısını güçlendirmiş ve bölgenin tarihî kimliğinin daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmasına olanak tanımıştır.

Şekil 5.41: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nden önce Sinop Kalesi Doğu Surlarının önünde yer alan yapılar (URL-38).

Şekil 5.42: Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nden sonra Sinop Kalesi Doğu Surları (Yazarın özel arşivi).

Tarihi surların açığa çıkarılması, sadece bölge sakinleri için değil, ziyaretçiler için de önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu tür bir müdahale, tarihi alanların görsel sürekliliğini ve okunabilirliğini artırırken, mekânın geçmiş ile bugün arasında bir bağ kurmasını da desteklemektedir. Ziyaretçilerin surların ihtişamını keşfetmesini ve bu tarihî mekânla etkileşimde bulunmasını mümkün kılan bu düzenleme, aynı zamanda Sinop'un tarihî kimliğini güçlendiren ve kamusal alanın kalitesini arttıran bir adım olmuştur. Bu yaklaşım, bölgenin estetik çekiciliğini artırdığı gibi, ziyaretçilerin kentin geçmişiyle görsel ve mekânsal bir bağ kurmasını kolaylaştırmaktadır.

5.2.6. Çeşitlilik

Tarihi çevrelerde yer alan kamusal alanların tasarımında çeşitlilik, alanın hem yerel halk hem de turistler için çeşitli ihtiyaçlara yanıt verebilecek şekilde düzenlenmesini gerektirir. Her kentin kendine özgü bir kimliği ve o kentte yaşayan bireylerin de kendine özgü istek ve gereksinimleri bulunmaktadır. Bu doğrultuda, kamusal alanların, farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde zenginleştirilmesi, alanın hem işlevselliğini artırmakta hem de sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır.

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, tarihi çevrede yer alan bir kamusal alan olarak çeşitlilik ilkesi açısından değerlendirildiğinde, bu ilkenin yeterince benimsenmediği görülmektedir. Projede yeşil alanların ve yürüyüş yollarının yetersizliği farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayacak şekilde planlanmadığını göstermektedir. Yerel halkın sosyal etkileşim ihtiyaçlarını destekleyecek çok amaçlı etkinlik alanlarının eksikliği, çocuk oyun alanlarının ve spor alanlarının fonksiyonel ve güvenilir olmayışı, projenin çeşitlilik ilkesine uygun bir yaklaşım geliştirmediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, alanın yalnızca fiziksel bir kamusal mekân yaratma çabasıyla sınırlı kaldığını, ancak toplumsal fayda ve kullanım çeşitliliği açısından daha fazla geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Çeşitlilik ilkesinin eksik uygulanması, alanın hem işlevselliğini hem de sosyal ve kültürel değerini önemli ölçüde sınırlamıştır.

Turistlerin beklentileri açısından, projede kültürel miras öğelerinin tanıtımını ve deneyimlenmesini destekleyecek düzenlemelerin sınırlı kaldığı gözlemlenmiştir.

Özellikle tarihî Sinop surlarının çevresinde, ziyaretçilerin bilgi edinebileceği interaktif panoların, yöresel ürünlerin sergilendiği küçük pazar alanlarının ya da geleneksel etkinliklere ev sahipliği yapacak mekânların bulunmayışı, projenin bu açıdan eksik kaldığını göstermektedir. Şekil 5.43 görüldüğü üzere Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesinden önce Sinop Kalesi Güney Burcu dibinde bulunan yerli ve yabancı turistlerin bilgi edinmesini sağlayan şehir planı panosunun yerine reklam panosu yapılmıştır. Bu tür unsurların eksikliği, projenin hem yerel halk hem de turistler için daha çeşitli ve çok yönlü bir kullanım sunma potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştirmediğini ortaya koymaktadır.

Şekil 5.43: (Sol) Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nden önce Sinop Kalesi Güney Burcu dibinde yer alan Şehir Planı Panosu (URL-39), (Sağ) Günümüzde şehir planı panosunun yerine konulan reklam panosu.

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, çeşitlilik ilkesini belirli ölçüde karşılayan düzenlemelere sahip olsa da, kullanıcı deneyimini zenginleştirme konusunda daha kapsamlı bir yaklaşım sergileyememiştir. Proje, tarihi çevrede yer alan kamusal alanın sosyal ve kültürel katkı sağlama potansiyelini tam olarak kullanamamış; bu durum, alanın hem sürdürülebilirliği hem de turistik çekiciliği açısından önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir.

5.2.7. Farklılık

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, farklılık ilkesi bağlamında değerlendirildiğinde, projenin tarihi ve kültürel bağlamı göz önüne alındığında bu ilkeye tam anlamıyla yanıt verdiği söylenemez. Sinop, zengin tarihî geçmişi, kent surları, denizle bütünleşen yapısı ve özgün kültürel dokusuyla eşsiz bir kimliğe sahiptir. Ancak, bu projenin tasarımında bu özgün kimliğin tam anlamıyla

yansıtılmadığı ve Sinop'a özgü tarihi ve kültürel unsurların mekâna farklılık katan bir değer olarak daha etkin bir şekilde vurgulanamadığı görülmektedir.

Tarihi çevrelerde yer alan kamusal alanların her birinin kendine özgü bir hikâyesi ve kimliği olması beklenir. Ancak Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, daha genel ve yerel bağlamdan kopuk bir yaklaşım sergileyerek, Sinop'un bu özgün karakterini yalnızca sınırlı ölçüde yansıtabilmiştir. Projenin, kentteki tarihi unsurlarla birlikte, yerel halkın sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılayacak ve Sinop'un farklılığını ortaya koyacak şekilde daha derinlemesine bir tasarım anlayışıyla ele alınmaması, Sinop'un özgün kimliğinin yeterince yansıtamadığını ve projenin potansiyellerinin tam anlamıyla değerlendirilemediğini ortaya çıkarmıştır.

5.2.8. Hareket Kolaylığı

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, hareket kolaylığı açısından değerlendirildiğinde, bazı eksikliklerin bulunduğu gözlemlenmektedir. Projede, yaya yollarının belirgin olmaması ve yönlendirme eksikliği, alan içerisinde kullanıcıların rahat hareket etmesini engellemektedir. Özellikle tarihi çevrede yer alan kamusal alanlar için kritik olan erişilebilirlik ve kullanıcı dostu düzenlemelerin yeterince uygulanmadığı anlaşılmaktadır. Yaya yollarının sürekliliğinin sağlanamaması ve mekânsal organizasyonun yetersizliği, engelli bireyler için yürüyüş yollarının olmaması gibi faktörler bireylerin alan içerisindeki hareketini kısıtlamış ve yeşil alanların kestirme yol olarak kullanılmasına neden olmuştur.

Ayrıca, proje kapsamında otopark, toplu taşıma erişimi ve çevredeki kentsel dokuyla entegrasyon gibi unsurların daha iyi planlanması gerektiği görülmektedir. Tarihi bir çevrede yer alan bu tür projelerde, hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin alan içerisinde rahat hareket edebilmesi için daha etkili bir ulaşım planlamasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu eksiklikler, hem kullanıcı deneyimini olumsuz etkilemiş hem de projenin genel işlevselliğini zayıflatmıştır.

5.2.9. Uyarlanabilirlik

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, uyarlanabilirlik açısından değerlendirildiğinde, çağın gereksinimlerine tam anlamıyla yanıt verebilecek bir

esneklik sunamadığı görülmektedir. Kamusal alanların tarihî dokuyu koruyarak modern kullanım ihtiyaçlarına uyum sağlaması beklenirken, projede bazı alanların bu beklentiyi karşılamadığı anlaşılmaktadır.

Özellikle, mevcut tasarımda modern kentsel yaşamın ihtiyaçlarını destekleyecek sosyal donatı alanlarının eksikliği ve mekânsal düzenlemelerin yeterince esnek olmaması dikkat çekmektedir. Yeşil alanların sürekliliği sağlanamamış, oturma alanları ve yürüyüş yolları gibi temel unsurlar tasarımın uyarlanabilirlik ilkesine tam olarak hizmet edememiştir. Ayrıca, alanın hem yerel halkın hem de turistlerin farklı ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde şekillendirilmemesi, uyarlanabilirlik konusundaki zayıflığı ortaya koymaktadır.

Tarihî bir çevrede yer alan bu tür bir projede, geçmiş ile günümüz arasında bir bağ kurarak, değişen kullanıcı ihtiyaçlarına yanıt verebilecek bir esneklik sağlanması gereklidir. Ancak Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nde, bu uyum kısmen sağlanabilmiş, ancak daha kapsamlı bir yaklaşım benimsenmesi halinde projenin hem işlevselliği hem de sürdürülebilirliği artırılacaktır.

5.3. Bölüm Sonucu

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi, Millet Bahçeleri Rehberi'nde belirtilen ilkelere uygun bir şekilde planlanması ve uygulanması beklenen bir proje olmasına rağmen, sürecin farklı aşamalarında ortaya çıkan eksiklikler, proje hedefleriyle çelişen sonuçlar doğurmuştur. Proje kapsamında kentin tarihî ve kültürel dokusunun korunması, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve sosyal donatı alanlarının uygun bir şekilde tasarlanması gibi temel kriterler yeterince karşılanamamıştır.

Tarihi ve kültürel değerlerin korunması açısından, projede kentsel sit ve arkeolojik sit alanlarında belirlenen geçiş dönemi koruma esaslarına ve Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararlarına uyulmadığı gözlemlenmiştir. Koruma amaçlı imar planı bulunmadan gerçekleştirilen tasarım, Sinop'un tarihî kimliğine zarar verme riski taşımış ve mekânsal sürekliliği zayıflatmıştır. Kent

Çarşısı gibi binaların tarihî çevreyle uyumsuz mimari özellikleri, kent estetiğine ve belleğine olumsuz etkilerde bulunmuş, tarihî çevrede görsel bütünlüğü bozmuştur.

Çevresel sürdürülebilirlik açısından, başlangıçta vaat edilen 9000 m² yeşil alan hedefine ulaşamamış, bunun yerine yalnızca 7436 m² yeşil alan oluşturulmuş ve alanın büyük bir kısmı beton zeminlerle kaplanmıştır. Betonlaşma, kentsel ekosisteme olumsuz etkiler yaratırken, ağaç diplerine beton dökülmesi gibi hatalı uygulamalar çevresel sürdürülebilirliği daha da zayıflatmıştır. Ayrıca, alanın düzenli bakımı yapılmamış, bu durum yeşil alanların kısa sürede bozulmasına ve halkın alanı kullanmasını zorlaştıran bir ortamın oluşmasına neden olmuştur.

Katılımcı planlama, kentsel tasarım projelerinde hem yerel halkın hem de diğer paydaşların sürece aktif bir şekilde dâhil edilmesini sağlayarak, daha işlevsel, sürdürülebilir ve kabul gören sonuçlar elde edilmesini hedefleyen önemli bir yaklaşımdır. Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi bağlamında değerlendirildiğinde, katılımcı planlama sürecinin benimsenmediği ve halkın görüşlerinin tasarım kararlarına yansıtılmadığı görülmektedir. Bu durum, projenin hem yerel halkın ihtiyaçlarına hem de kentin tarihi ve kültürel özelliklerine uygunluğunu sınırlamıştır.

Sosyal donatı eksiklikleri ise projenin bir başka zayıf yönü olmuştur. Önceden mevcut olan 200 araçlık otoparkın projede yer almaması, kentte trafik yükünü artırmış ve halkın ulaşımında karşılaştığı sorunları derinleştirmiştir. Engelli bireyler için erişilebilirlik standartlarının uygulanmaması ve hissedilebilir yüzeylerin projede yer almaması, projenin kapsayıcı bir tasarım anlayışından uzak olduğunu göstermektedir. Ayrıca, projede çocuk oyun grupları ve spor alanları gibi sosyal donatılar yetersiz ve işlevsiz bir şekilde tasarlanmıştır.

Bunların yanı sıra, su öğelerinin tasarımındaki eksiklikler ve sürdürülebilir yenilikçi uygulamalara yer verilmemesi, proje alanının estetik ve işlevsel değerlerini sınırlamıştır. Su öğesinin tanımsız bir alanda yer alması ve bakımsız olması rehberde belirtilen insan ölçeğine ve hareketli su tasarımı ilkelerine aykırıdır. Ayrıca, enerji verimliliği sağlayan aydınlatma sistemlerinin ve su tasarruflu sulama sistemlerinin

projede kullanılmaması, hem sürdürülebilirlik hem de maliyet etkinliği açısından ciddi bir eksikliklerdir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelecekte ülkemizde yapılacak ve yapılması planlanan projelerde, kentsel sit ve arkeolojik sit alanlarında gerçekleştirilecek uygulamaların koruma amaçlı imar planlarına uygun şekilde yürütülmesi sağlanmalıdır. Özellikle sit alanlarında yapılacak olan millet bahçeleri tasarımında 2863 sayılı Kültür Varlıklarını Koruma Kanunu, kent belleği ve tarihî dokunun korunması açısından kritik bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Tarihî çevrelerde inşa edilecek yeni yapıların tasarımında, tarihî çevreyle uyumlu mimari özellikler benimsenmeli ve görsel kalite ile estetik standartlara öncelik verilmelidir. Ayrıca, tabela ve cephe düzenlemelerine dair standartların oluşturulması ve uygulanması, tarihî çevrenin estetik bütünlüğünün korunmasına önemli katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda, tabela yönetmeliği gibi düzenlemeler, kentin tarihî ve kültürel kimliğiyle uyumlu bir görsel dil oluşturulmasını destekleyecektir.

Çevresel sürdürülebilirlik ve yeşil alan yönetimi açısından, projelerde yeşil alanların mikroklimatik dengeyi destekleyecek şekilde artırılması büyük önem taşımaktadır. Mevcut yeşil alanların düzenli bakımı sağlanmalı ve betonlaşmayı minimize edecek, çevresel sürdürülebilirliği teşvik edecek tasarımlar önceliklendirilmelidir. Özellikle ağaç diplerine beton dökülmesi gibi çevreye zarar veren uygulamalardan kaçınılmalı ve ağaç köklerine zarar vermeyen, doğal yapıyı destekleyen çözümler tercih edilmelidir. Yeşil alanların uzun vadeli korunması ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi için düzenli bir bakım planı oluşturulmalı ve yerel yönetimlerle iş birliği yapılmalıdır.

Katılımcı planlama yaklaşımı, tarihi çevrelerde gerçekleştirilecek projelerin başarısı açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu süreç, yerel halkın, sivil toplum kuruluşlarının, uzmanların ve diğer paydaşların görüş ve önerilerini projenin her

aşamasında dikkate alarak, daha kapsayıcı ve yerel bağlama duyarlı tasarımlar oluşturmayı mümkün kılar. Gelecekteki projelerde katılımcı planlama ilkelerinin benimsenmesi, yalnızca halkın projelere olan desteğini artırmakla kalmayacak, aynı zamanda tasarımların sosyal, kültürel ve ekonomik gereksinimlere daha iyi yanıt vermesini sağlayacaktır. Bu bağlamda, kamuya açık toplantılar, anketler ve odak grup çalışmaları gibi yöntemlerle halkın sürece etkin bir şekilde katılımı sağlanmalıdır. Böylece, hem kullanıcı odaklı hem de kentin kimliğine uygun projeler geliştirilmesi mümkün olacaktır.

Sosyal donatılar ve ulaşılabilirlik boyutunda, proje alanlarında toplu taşıma ve bisiklet yollarını teşvik edecek düzenlemelere yer verilmelidir. Engelli bireyler, yaşlılar ve çocuklar gibi farklı kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde erişilebilirlik standartları titizlikle uygulanmalıdır. Yaya yollarında hissedilebilir yüzeylerin kullanılması, görme engelli bireylerin erişimini kolaylaştıracak önemli bir düzenleme olacaktır. Kent meydanlarında otopark düzenlemeleri Otopark Yönetmeliği'ne uygun şekilde yapılmalı ve kentteki trafik yükünü hafifletecek otopark alanları projelere entegre edilmelidir. Bu, yalnızca trafik sorununu çözmekle kalmayacak, aynı zamanda sosyal donatıların işlevselliğini artıracaktır.

Sürdürülebilir ve yenilikçi tasarımlar, modern kentsel projelerin vazgeçilmez bir parçası olmalıdır. Bu doğrultuda, enerji verimliliği sağlayan akıllı tasarım çözümleri benimsenmeli, güneş enerjisi panelleri, su tasarruflu sulama sistemleri ve enerji verimli aydınlatmalar projelerde kullanılmalıdır. Su öğelerinin tasarımında, insan ölçeğinde ve rehberine uygun çözümler geliştirilerek hareketli su kullanımı gibi estetik ve fonksiyonel tasarımlar tercih edilmelidir. Bu tür yenilikçi uygulamalar, projelerin çevresel etkisini azaltırken estetik ve işlevsellik açısından da değer katacaktır.

Planlama süreçlerinde uygunluk ve denetim eksikliklerinin giderilmesi, kamu kaynaklarının etkin kullanımı açısından elzemdir. Gelecekte benzer projelerde, yüklenici firmaların sorumluluklarının titizlikle takip edilmesi ve denetim süreçlerinin sıkılaştırılması gerekmektedir. Eksik ve hatalı uygulamalar nedeniyle ortaya çıkan kamu zararlarının önlenmesi için sıkı bir denetim mekanizması oluşturulmalıdır. Tüm planlama ve uygulama süreçleri, Millet Bahçeleri Rehberi'nde

belirtilen ilkelere uygun şekilde yürütülmeli ve koruma, sürdürülebilirlik ve maliyet etkinliği gibi kriterler öncelikli olarak gözetilmelidir.

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin tarihî ve kültürel değerlerin korunması, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal fayda sağlama hedefleriyle uyumlu bir şekilde yeniden ele alınması gerekmektedir. Gelecekteki projelerde, kent ekolojisi, toplumsal ihtiyaçlar ve ekonomik sürdürülebilirlik unsurlarını dengede tutan bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu tür projelerin başarısı, yalnızca fiziksel altyapının inşasına değil, aynı zamanda toplumun değerleri ve ihtiyaçlarıyla uyumlu, çevreye duyarlı bir vizyonun hayata geçirilmesine bağlıdır.

Sinop Kent Meydanı ve Millet Bahçesi Projesi'nin mevcut uygulamaları incelendiğinde, bu alanın bir millet bahçesi veya tarihî bir kent meydanı yaratma hedefinden çok, daha çok “urban clear” (kentsel boşluk yaratma) uygulaması olarak değerlendirilebileceği görülmektedir. Kentsel boşluk yaratma uygulamaları, genellikle kentin yoğun dokusunu hafifletmek, fiziksel müdahalelerle alan açmak ve bu alanları işlevsellikten yoksun bir biçimde düzenlemek üzerine odaklanır. Bu projede, tarihî ve kültürel değerlerin korunmasından çok, betonlaşmaya dayalı bir boşluk oluşturma yaklaşımının hâkim olduğu gözlemlenmektedir.

7. KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z., (2004). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Üçüncü baskı, Yapı Yayınları, İstanbul, 212s.
- Akça, M. (2008). Tarihi Yarımada İçerisinde Bulunan Hanlar Bölgesinin Kentsel Tasarım İlkeleri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Anabilim Dalı, İstanbul.
- Akın, N. ve Batur, A. (2003) “Kentsel Korumada Cephe Sürekliliği: Konuralp Örneği”, Mimar.ist, 10, s.68-74, İstanbul, (2003).
- Aksulu, I.,(1995). Kentsel korumada planlamanın üstünlüğü. 3. Kentsel Koruma-Yenileme ve Uygulamalar Sempozyumu, İstanbul.
- Altıntaş, O., ve Eliri, İ. (2012). Birey toplum ilişkisinde kent kültürü, kamusal alan ve onda şekillenen sanat olgusu. *İdil Dergisi*, 1(5), 61-74.
- Altıntaş, G., ve Sağ, N. S. (2023). Eski Stadyum Alanından Yeni Millet Bahçesine: Eskişehir Kent Merkezinde Bir Dönüşüm Örneği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 12(26), 12-36.
- Arabacıoğlu, F. P., ve Aydemir, A. I., (2007). Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı. *Megaron*, vol.2, no.4, 204-212.
- Ataberk, T., 2021. Eski Konya fotoğrafları arşivi.
- Avrupa Konseyi, (1986). "The Implementation of the Recommendation of the Council of Europe on 'Urban Open Space'"
- Aydemir, Ç., Gül, A., ve Akın, T. (2020). Yapılı çevre üretiminde kentsel tasarımın yasal boyutunun irdelenmesi. *İdealkent*, 11(Kentleşme ve Ekonomi), 1313-1338.
- Aydın, E. (1998). Tarihi Çevre İçindeki Yeni Yapılaşmanın Uygulama Sonuçları. Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aykal, F. D., Baran, M., ve Erbaş, M. (2019). Mimarideki Geçmişin Geleceğin Yaratılmasındaki Rolü: Şanlıurfa İli, Kadioğlu Mahallesi Örneği. *Kent Akademisi*, 12(1), 118-134.
- Bayrak, N., Sarıboğa, B., ve Bayrak, T. (2016). Kentsel gelişim ve çevre sağlığı ilişkisi: Sinop ili Örneği.
- Baytın, Ç., (1994) “Tarihi Çevrede Yeni Yapı Olgusuna Bir Yaklaşım İstanbul Örneğinde Bir Uygulama Modeli”, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bingöl, S., (2021). Geçmişten Günümüze Millet Bahçesi Kavramı Ve Türkiye’deki Kamusal Açık Ve Yeşil Alanlar İçerisindeki Yerinin Değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.14-15, Denizli.
- Biol, S.Ş. (2019). AÇIK ALAN REKREASYONUNDA KENT MERKEZLERİNE YENİLİKÇİ BİR YAKLAŞIM: MİLLET BAĞÇELERİ. *Journal of International Social Research*.

- Can, S. ve Uyguralp, Ö. (2022) Tarihi Çevrede Yeni Yapı/Ek ve Bağlam İlişkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 27-39.
- Cobe, (2020). Israel Plads. Cobe Accessed. <https://www.cobe.dk/projects/israel-plads>
- Çelik, Z., 1998. 19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti: Değişen İstanbul, 2.B., Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998.
- Çelik, D. (2004). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Peyzaj Mimarlığı Açısından Araştırılması: Beypazarı Örneği, 219. Ankara, Türkiye: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.
- Çelik, F., 2018. Geç Osmanlı dönemi kentsel mekânda batılılaşma etkileri: Konya millet bahçesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Güz (44): 331-350.
- Çelik, D., ve Demirtaş, D. (2019). Kentsel Tarihi Çevrelerde Sokak Sağıklaştırma Çalışmaları: Bartın örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 9(4), 664-673.
- Çelikyay, S. (1995). Kentsel Sit Alanlarında Tasarım Yönlendiricileri, Bartın Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Tasarım Programı, İstanbul.
- Çılgın, K., ve Tezer, T. (2018). Kentsel planlama perspektifi ile Sinop. In F. Ünsal, E. Firidin Özgür, & M. Görgün (Eds.), *Bir Kenti Anlamak* (Issue December). Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Çiner, B., (2024). Kamusal Alanlarda Mekânsal Konforun Antropometri Çerçevesinde Değerlendirilmesi: Pendik Millet Bahçesi Örneği. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.23, Bursa.
- ÇŞİDB, (2019c). T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, EK-1a, EK-1e.
- ÇŞİDB, (2020). T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Millet Bahçeleri Rehberi, ÇŞİDB: Ankara.
- Çubuk, M. (2016). Dünyadaki gelişimin izinde kentsel tasarımın, Türkiye'ye yansması ve gelişmesine bakış. 15.05.2018. tarihinde <http://webdosya.csb.gov.tr> adresinden erişilmiştir
- Doğan, U. (2008) Kentsel Tasarım Proje Yaklaşımları, Tarihi Alanlar ve Sahil Şeritlerinde Uygulanabilir Projeler; Perşembe Pazarı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Donat, O. (2023). Eski Kent Merkezlerinin Kentsel Kimlik ve Bellek Bağlamındaki Rolü: Denizli Üzerine Bir Araştırma. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Pamukkale.
- Doratl, N. ve Önal, Ş., "Tarihi Çevrelerde Kentsel Tasarım Stratejileri: Lefkoşa Arab Ahmet Bölgesi Canlandırma Projesinin Stratejik Yaklaşımlar Açısından Değerlendirilmesi", 1. Ulusal Kentsel Tasarım Haftası: Kentsel Tasarım:

- Kentsel Çevreye Çok Disiplinli Bir Yaklaşım Aracı (Bildiri Kitapçığı), 165-175, İstanbul, 2000.
- Dündar, Ş.G. ve Ünverdi, L. (2001). Kent(t)e yolculuk, *İzmir Kent Kültürü Dergisi*, sayı:3, 72-80.
- Ercan, H., 2018. Tanzimat Döneminde Osmanlı Kentlerinde Kent Meydanı Ve Millet Bahçeleri. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 142sf, Denizli.
- Erdönmez, İ. M. Ö., ve Ünlü, S. A. A. (2009). Kentsel Açık Alanları Etkileyen Sanat Akımlarının Türkiye'deki Yansımaları: İstanbul Örneği. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 59(2), 33-50.
- Ergen, Y. B., (2000). Kültür mirasının yasatılmasında kentsel tasarımın rolü ve kentsel tasarım düzenleme ilkeleri. Kentsel Tasarım Kentsel Çevreye Çok Disiplinli Bir Yaklaşım Aracı 1. Kentsel Tasarım Haftası, ed. M. Çubuk, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi şehir ve Bölge Planlama Bölümü Kentsel Tasarım Bilim Dalı, İstanbul, s. 79, 85.
- Eruzun, C. (1992). Korumada Kentsel Tasarım Boyutu ve Uygulama Sorunsalı. 1. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 23-24 Mayıs 1991, MSÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir Bölge Planlama Bölümü, Msü Matbaası, Sf: 280-292, İstanbul.
- Güner, D., (2017). Güzel, Verimli, Keyifli: Şişhane Park. Mimarlık , no.394, 34-41.
- Gürbüz, E., 2009. Tarih İçerisinde İstanbul'daki Mesire Olgusu ve Mesire Alanlarının Geçirdikleri Değişimin Kağıthane Mesiresi Örneği Üzerinden İrdelenmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, *Fen Bilimleri Enstitüsü*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 205sf, İstanbul.
- Gürkaş, T., 2009. "Bir Mimarlık Tarihi Alanı Olarak Türkiye'de Peyzaj Mimarlığı Tarihi ve Peyzaj Mimarlığı-Devlet İdeolojisi İlişkisi", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7(13): 171-190.
- Habermas, J. (2003). Kamusallığın Yapısal Dönüşümü, çev. Tanıl Bora, Mithat Sancar, 5. bs, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Helmreich, A. (2018). Gardens & Englishness An Invented Tradition? *Bulletin för trädgårdshistorisk forskning*, (31).
- ICOMOS. (1987). "The Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas (Washington Charter). https://www.icomos.org/charters/town_e.pdf.
- ICOMOS. (2011). "Valletta Principles for the Principles De La Valette Pour..." https://www.icomos.org/Paris2011/GA2011_CIVVIH_text_En_FR_final_20120110.pdf.
- İ.B.B., 2021. Atatürk Kitaplığı, Şehremaneti Hey'et-i Fenniyesi, 1295, Hrt_004253.
- İlkay, Y. (2017). 'Kentsel Yeşil Alan'ın Ne'liği Üzerine: Ankara'da yeşil alanın temsil mekânları olarak (yeniden) üretilme durakları. *İdeal Kent Dergisi*, 8(21),181-199.
- İRAP. (2021). İl Afet Risk Azaltma Planı. T.C. Sinop Valiliği, İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü.

- Karayılmazlar, A.S. (2017). Kamusal Alanların Kentsel Ergonomi Açısından İrdelenmesi, Bartın Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Bartın, 74 s.
- Karayılmazlar, A. S. ve Çelikyay, H. S. (2018). Kentlerde Kamusal Alanların Tasarımı ve Önemi . *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (17) , 83-90.
- Kedik, A. (2012). Kamusal alan ve Türkiye'de Heykelin Kamuya Açık Alanlarda Var Olma Koşulları. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 3(3), 77-91.
- Kocaman, M. (2020). Design of public open spaces in historical districts: The case of Urla (Doctoral dissertation, Izmir Institute of Technology, Master Thesis.
- Kocaoğlu, S. E. (2016). *Antakya Tarihi Kent Dokusunun Kentsel Tasarım Açısından İrdelenmesi Ve Bir Örnek Çalışma* (Master's thesis, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Koçak, Ö. (1993). Eski Çağ Tarihinde Sinope Başlangıçtan M.S. 395 Yılına Kadar [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Koçan, N. (2011). Mudurnu (Bolu) kentsel sit alanı üzerine bir araştırma. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 11(1), 44-51.
- Koohsari, M. J., Kaczynski, A. T., Ozbil Torun, A., ve Oka, K. (2024). Can urban design be a science for health studies?. *URBAN DESIGN International*, 1-5.
- Korumaz, M., ve Özkaynak, M. (2019). Tarihi Çevre/Yapı Duyarlı Stüdyo Eğitimi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 8(23), 201-225.
- Köksal, A. (2016). Osmanlı'dan günümüze önemli bir kent mekânı: millet bahçeleri. *Canik Belediyesi Kültür Yayınları*. Yayın no:55-16-01, Samsun.
- Krieger, A. ve Saunders, W.S. (2009). *Urban Design, University of Minnesota Press*, s.3-4, Minnesota.
- KUZKA, 2011. TR82 Düzey 2 Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı. Kuzey Anadolu Kalınma Ajansı
- Lang, J. (2005). *Urban Design: A Typology of Procedures and Products* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780080458656>
- Lefebvre, Henri (2011). *Kentsel Devrim*. Çev., Selim Sezer. İstanbul: Sel.
- Lynch, K. (1972), "What Time is thisPlace?" , MIT PressCambridge MA.
- Mahmoudi, A., ve Fanaei, K., (2009). "Finding New Patterns to Design Sustainable Cities by Use of Traditional Urban Pattern." *Journal of Cities*. S.693-703.
- Mazı, F. (2009). Tarihi Çevrenin Korunmasında Sosyo-ekonomik Faktörlerin Etkisi. *Mevzuat Dergisi*, 17(138).
- MEMLÜK, Yalçın (2009), Bulvarın Yeşil Parçaları, (ed. H. Çağatay Keskinok), Cumhuriyet Devrimi'nin Yolu: Atatürk Bulvarı, *Ankara: Koleksiyoncular Derneği Yayını*.
- MEMLÜK, Yalçın, (2017), Osmanlı Modernleşmesi ile Ortaya Çıkan Bir Kentsel Mekan Olarak Millet Bahçeleri, Erişim tarihi: 20.02.2018,

<http://www.skb.gov.tr/osmanli-modernlesmesi-ile-ortaya-cikanbir-kentsel-mekan-olarak-millet-bahceleri-s25212k/>

- Merkez Kazanclar, 2021. Arçelik, Kazanclar A.Ş.
<https://www.merkezkazanclar.com/mersin-arcelik-tarihimiz/>.
- Meşhur, M.Ç. (1999). Tarihi Çevrelerin Korunması Sürecinde Yeni Yaklaşımlar, Amasya Kenti Örneği. Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Konya.
- Moda Müzayede, 2021b. Adana Millet Bahçesi 1930.
<https://www.modamuzayede.com/urun/324333/fotokart-adana-milletbahcesi-1930>.
- Moughtin, C. (2003). Urban Design:Street And Square. Oxford: Architectural Press.
- Mustafa, B., Yurdakul, S. B., & Turdubekova, S. (2017). Yerli Ve Yabancı Turistlerin Sinop'un Kültür Turizmi Çekiciliklerine Ve Altyapısına İlişkin Algıları. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(5), 49–65.
- Mutlu, A., (2002). Avrupa Peyzaj Sözleşmesinin Kentli Hakları Bakımından Önemi. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Ankara hacı Bayram Veli Üniversitesi Cilt 11, Sayı 3, Ankara.
- Nalbantoğlu, O., (2021). Kara Surlarına Saygı Duruşu, Fatih Millet Bahçesi. TOKİ Haber, Sayı 139, Eylül 2021. <https://www.tokihaber.com.tr/wp-content/uploads/2021/09/sayi-139.pdf>
- Nalbantoğlu, O., (2022). İstanbul'un Tarihsel Derinliğinde Bir Tasarım Serüveni Fatih Millet Bahçesi. Yeditepe Fatih Dergisi, Mayıs, 2022. <https://yeditepefatih.com/2022/nisan-mayis-haziran/millet-bahcesi/>
- Okutmuşur, R., ve Işık, N. (2023). Tarihi Çevrelerde Çağdaş Uygulamalar: Diyarbakır Suriçi Bölgesi Yenikapı Çevresi Örneği. Journal of Planning Architecture and Design, 1(1), 50-62.
- Önal, S., Sağır, M., (2018). Ankara Kent Parklarının Kullanımının Belirlenmesi, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 77-90
- Özyaba, M., (1999). Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik- Mimarlık Fakültesi, ders notları, no:54, s.424-467, Trabzon.
- Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (2017). Resmi Gazete (30113 Sayılı). <https://www.resmigazete.gov.tr/ eskiler/2017/07/20170703-8.htm>
- Sağlık, A., Kelkit, A., Temiz, M., Sağlık, E., (2019). MİLLET BAHÇESİ KAVRAMI: KAHRAMANMARAŞ İLİ ÖRNEĞİ. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11-30.
- Sébah, P., 1868. Sultanahmet'te Millet Bahçesi.
- Soygeniş, S., "Mimarlık Düşünmek Düşlemek", Yem Yayınları, İkinci Basım, İstanbul, (2006).
- Sürmegöz, K. (2010). Tarihi Çevrelerin Yeniden Değerlendirilmesine Araç Olarak Kentsel Tasarım; Beşiktaş Akaretler Sıraevleri Örneği, Yüksek Lisans Tezi,

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehircilik Anabilim Dalı, İstanbul.

- Şenik, B., ve Uzun, O. (2021). Açık Yeşil Alan Sistemi Planlanma ve Tasarım Süreçlerinde Millet Bahçelerinin Rolü. *Planning*, 31(3), 378-392. <https://doi.org/10.14744/planlama.2021.36043>.
- Şentuna, B. (2020). Boş zamanlar sosyolojisi Erişim adresi http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/sosyoloji_lisans_ao/bos_zamanlar_sosyolojisi.pdf
- Şenyurt, O., 2018. Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı'nın Son Dönemlerinde "Gezinti" nin Mekânları" ve Millet Bahçeleri. *Mimarlık ve Yaşam*, 3(2), 143-167. DOI: 10.26835/my.452649.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021. Giresun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Millet Bahçesi Kapısı. Erişim Tarihi: 22.05.2021. <https://giresun.ktb.gov.tr/TR-208630/millet-bahcesi-kapisi.html>.
- Temel, S., Kuru, R. ve Sarıgül, S. (2021). Tarihi Çevrede Eski Yeni Birlikteliğinin Öznel İzlenimler Üzerinden Değerlendirilmesi: Divanyolu Caddesi (Beyazıt-Sirkeci Aksı) Örneği. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (27), 379-405.
- Ter, Ü. (2002). Konya Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Tasarımı Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Tiesdell, S., Oc, T., ve Heath, T. (1996). Revitalizing Hictoric Urban Quarters. London: Architectural Press, 166-208.
- Tunçer, M. (1998). Tarihsel Çevre Koruma Politikaları, Ankara, CD Kitap.
- Tunçer, M. (2009). Kentsel Tasarımın Tarihsel Çevre Korumasında Etkin Olarak Kullanımı, Böl ve Yönet Modeli: Ankara, Konya, Antalya Tarihi Kent Merkezleri, (http://www.haberbilgi.com/bilim/cevre/mehmet_tuncer/bolveyonetmodeli.html).
- Tunçer, M., Aytekin, Ö., (2019). Osmanlı dönemi bahçelerinden millet bahçelerine, <https://www.plantdergisi.com/prof-dr-mehmet-tuncer-oznur-aytekin/osmanlidonemi-bahcelerinden-millet-bahcelerine.html>,
- Üstün Demirkaya, F., ve Tuluk, Ö. I. (2012). Eflatun'un "Kurbağa"sı Sinope'den Sinop'a: Kaynaklara Göre Sinop Kentinin Fiziksel Gelişimi Metu Journal Of The Faculty Of Architecture, 29(1), 45-68. <https://doi.org/10.4305/METU.JFA.2012.1.3>
- Üstün, F. (2008). Tarihsel kaynaklara göre Sinop şehrinin fiziksel gelişimi (Antik dönemden 19.yy sonuna kadar) [Yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Velioglu, A. (1992). Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım Ve Süreci Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Vanolo, A. (2008). The Image of the Creative City: Some Reflections on Urban Branding in Turin, *Cities*, Vol. 25, No. 6, pp. 370-382.

- Yalçın, İ. C., ve Açıcı, F. K. Yeniden İşlevlendirme Kapsamında Tarihi Tahir Ağa Konağı. *Medeniyet Sanat Dergisi*, 9(1), 7-23.
- Yazgan, M.E., ve Erdoğan, E. (1992). “Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama”, *A.Ü.Z.F. Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları* 205.
- Yener Metin, S. N., ve Polat, S. (2021). Kamusal Mekân Kalitesini Yükseltmek İçin Kentsel Tasarım Araçlarından Nasıl Faydalanabiliriz?. *İdealkent (Covid-19 Sonrası Kentsel Kamusal Mekânların Dönüşümü)*, 115-145. <https://doi.org/10.31198/idealkent.880223>
- Yıldırım, M., Gül, F., 2020. Kentsel Ortak Kullanım Alanlarına Bir Örnek: Samsun Millet Bahçesi. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 125-141.
- Yücebaş, M., ve Yücebaş, S. (2022). İki Millet Bir Bahçe:“Millet Bahçeleri” Haberlerinde Farklı Millet Tanımları. *Kültür ve İletişim*, 25(49), 182-209.
- Ziemeļniece, A., ve Ločmele, A. (2022). Opportunities for revitalising the outdoor spaces of historic town centres in Zemgale. *Landscape Architecture and Art*, 21(21), 41-49.

İNTERNET KAYNAKLARI

- URL-1:** <https://kursatokutmus.com/blog/yazi/gezi/rehberimle-kaleicinde/>
- URL-2:** <https://www.gzt.com/skyroad/butun-yollar-venedike-cikar-3548050>
- URL-3:** <http://www.raillife.com.tr/su-uzerinde-maskeli-balo-venedikkarnavali/>
- URL-4:** <https://www.italyscapes.com/places/friuliveneziagiulia/udine/squares/piazza-giacomo-matteotti/>
- URL-5:** https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ef/Istanbul_Taksim.png
- URL-6:** <https://cfileonline.org/architecture-bierman-henket-architectens-art-cloud-museum-de-fundatie/>
- URL-7:** <https://arkeofili.com/2015-turkiyesinde-restorasyon-facialari/>
- URL-8:** <https://www.cobe.dk/projects/israels-plads>
- URL-9:** <https://www.arkitera.com/proje/sishane-park-kentsel-meydan-ve-yeralti-otoparki/>
- URL-10:** <https://blog.iae.org.tr/sergiler/taksim-gezi-parkinin-tarihcesi>
- URL-11:** <http://www.samsun.gov.tr/sehrimiz>
- URL-12:** <https://www.spigapeyzaj.com/tr/proje/samsun-millet-bahcesi.html>
- URL-13:** https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/04/pendik_ds-29.jpg
- URL-14:** https://www.facebook.com/photo.php?fbid=900902562152748&id=100066990377765&set=a.563542059222135&locale=pt_BR
- URL-15:** <https://istanbulmanset.com.tr/2022/06/11/fatihte-muteahhit-firma-kacti-millet-bahcesi-durdu/>
- URL-16:** <https://www.fatih.bel.tr/tr/main/news/kara-surlari-millet-bahcesi-projemiz-basliyor/1696>
- URL-17:** <https://www.haberturk.com/baruthane-arazisinde-millet-bahcesi-nin-yapimina-baslandi-2178685-ekonomi>
- URL-18:** <https://www.cnnturk.com/turkiye/iste-baruthane-millet-bahcesinin-havadan-fotograf-lari-889001?page=1>
- URL-19:** https://earth.google.com/web/@42.02263268,35.14366474,3.01498421a,17205.05908704d,35y,353.54897732h,0t,0r/data=CgRCAggBOgMKATBCAggASgOI_____ARAA
- URL-20:** <https://www.toki.gov.tr/haber/tokiden-sinopa-millet-bahcesi>
- URL-21:** <https://mardinhaber.com.tr/haber/9631706/sinopun-30-yillik-hayali-gerceklesiyor-meydan-projesinde-yikim-basladi>

URL-22:<https://www.turkelihaber.com/images/haberler/2021/04/sinop-meydan-projesi-icin-ilk-yikim-yapildi.jpg>

URL-23:<https://www.csb.gov.tr/bakan-kurum-yeni-duzenlememizle-sinop-umuzun-guzelligine-guzellik-kattik-bakanlik-faaliyetleri-36320>

URL-24:<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/sinop-kent-meydani-millet-bahcesine-kavusmak-icin-gun-sayiyor/2743867#>

URL-25: https://www.instagram.com/p/C5qKrJeCMnB/?img_index=6

URL-26:https://www.instagram.com/p/C5QYs18NpO0jDir1dVlnzp4YLLV29LhDN-Whk0/?img_index=2

URL-27: <https://www.iha.com.tr/sinop-haberleri/-3689551>

URL-28:<https://www.birgun.net/haber/agaclara-beton-dokulmesine-keserli-tepki-387707>

URL-29:https://earth.google.com/web/@42.02643822,35.15203343,25.76164216a,292.16974836d,35y,12.43535471h,0.07205494t,0r/data=ChYqEAgBEgoyMDIwLTA1LTAyGAFCAggBOgMKATBCAggASgOI_____ARAA

URL-30:https://earth.google.com/web/@42.02643822,35.15203343,25.76164216a,292.1697836d,35y,12.43535471h,0.07205494t,0r/data=ChYqEAgBEgoyMDI0LTA3LTI5GAFCAggBOgMKATBCAggAgOI_____ARAA

URL-31:<https://tr.foursquare.com/v/u%C4%9Fur-mumcu-meydan%C4%B1/4df7e8691fc7d46dcf4d1777?openPhotoId=59f0aca55d891b26665682c1>

URL-32:https://earth.google.com/web/@42.02444009,35.15219153,14.25686186a,426.37363446d,35y,3.85688774h,0.07205646t,0r/data=ChYqEAgBEgoyMDIxLTA3LTEzGAFCAggBOgMKATBCAggASgOI_____ARAA

URL-33:https://earth.google.com/web/@42.02444009,35.15219153,14.25686186a,426.37363446d,35y,3.85688774h,0.07205646t,0r/data=ChYqEAgBEgoyMDI0LTA3LTI5GAFCAggBOgMKATBCAggASgOI_____ARAA

URL-34:<https://www.vitrinhaber.com/sinop-belediyesine-15-milyon-tl-hibe-destegi>

URL-35:https://earth.google.com/web/@42.02461957,35.15132295,13.56583264a,325.57780101d,35y,7.88613457h,0.07374425t,0r/data=ChYqEAgBEgoyMDIxLTA3LTEzGAFCAggBOgMKATBCAggASgOI_____ARAA

URL-36:https://earth.google.com/web/@42.0246313,35.15131844,13.61854012a,325.19775792d,35y,7.2134137h,1.17780047t,0r/data=ChYqEAgBEgoyMDI0LTA3LTI5GAFCAGgBOgMKATBCAggASg0I_____ARAA

URL-37:<https://www.instagram.com/p/CgNDiCrP91n7>

URL-38:https://earth.google.com/web/@42.02662602,35.15107049,27.53830719a,0d,59.96050994y,212.68735908h,89.92746154t,0r/data=CgRCAggBIhoKFjdyd0prVXNLZlpUbVhKV2ZWa3RPZ1EQAj0DCgEwQgIIAEoNCP_____wEQAA

URL-39:https://earth.google.com/web/@42.02350419,35.15087994,7.58811951a,0d,15y,4.3333431h,100.4205061t,0r/data=CgRCAggBIjAKLEFGMVfpcE81UE1rbUpIQ2xwX1dDZlZhNXVzTTAyMC10VTc4dzdXeDVwSG1uEAU6AwoBMEICCABKDQj_____8B

8. EKLER

EK: 1

**TOPLU KONUT İDARESİ BAŞKANLIĞI
KENTSEL YENİLEME DAİRESİ BAŞKANLIĞINA
ANKARA**

İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Kentsel Tasarım Yüksek Lisans Programı kapsamında yürütülen tez çalışmasına esas olmak üzere;

Sinop İli, Merkez İlçesi'nde uygulamasına devam edilen "Sinop Kent Meydanı ve Millet Projesi" kapsamında bazı bilgilere ihtiyaç duyulmuştur.

- Yapımı devam eden projenin amaçlarının/hedeflerinin ne/neler olduğu,
- Yapılan tasarımda hangi kriterlerin ele alındığı ve nasıl bir tasarım anlayışı uygulandığı,
- Yapılan uygulamanın hangi yönetmelikler çerçevesinde ele alındığı,
- Söz konusu uygulamanın Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanı'nda yapıldığı dikkate alındığında nasıl bir yaklaşım benimsendiği,
- Kurumunuzun tarihi çevrelerde, bu uygulamaya örnek olabilecek başka bir çalışması olup olmadığı, eğer var ise bu alan(lar)da nasıl bir tasarım yaklaşımı benimsendiği,
- Projenin fikir aşamasından uygulama aşamasına kadar hangi özel ve tüzel kişiliklerin (merkezi ve yerel yönetimler, anıtlar kurulu, firmalar vb.) sürece dâhil olduğu,
- Projenin fikir aşamasından uygulama aşamasına kadar sürece dâhil olan paydaşların kolektif bir çalışma yürütüp yürütmediği,
- Çalışma ekibi içerisinde tarihi çevre koruma alanında uzman kişilerin bulunup bulunmadığı,
- Söz konusu projenin tasarım kararlarının oluşması öncesinde halkın (alan kullanıcıları) görüşlerinin alınıp alınmadığı,
- Tasarım aşamasında alan gezisinin yapıp yapılmadığı, yapıldı ise hangi tarihler arasında yapıldığı,
- Alandaki sosyal donatı (otopark, yeşil alan vb.) alanlarının korunup korunmadığı, korunmadı ise bu alanlara yönelik alternatif üretilip üretilmediği,
- Ve Kurumunuzca ülkemizde uygulanan veya uygulaması devam eden Millet Bahçesi projelerinin bir listesinin tarafıma sunulması hakkında;

Yukarıda belirtilen ve ihtiyaç duyulan bilgilerin Kurumunuzca değerlendirilip cevaplandırılmasını saygılarımla arz ederim. 08.04.2022

EK:2

**EMAY ULUSLARARASI MÜHENDİSLİK VE MÜŞAVİRLİK
ANONİM ŞİRKETİ'NE
Kısıklı Caddesi No.27 Altunizade Üsküdar/İSTANBUL**

İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Kentsel Tasarım Yüksek Lisans Programı kapsamında yürütülen tez çalışmasına esas olmak üzere;

Sinop İli, Merkez İlçesi'nde uygulamasına devam edilen "Sinop Kent Meydanı ve Millet Projesi" kapsamında bazı bilgilere ihtiyaç duyulmuştur.

- Yapımı devam eden projenin amaçlarının/hedeflerinin ne/neler olduğu,
- Yapılan tasarımda hangi kriterlerin ele alındığı ve nasıl bir tasarım anlayışı uygulandığı,
- Yapılan uygulamanın hangi yönetmelikler çerçevesinde ele alındığı,
- Söz konusu uygulamanın Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanı'nda yapıldığı dikkate alındığında nasıl bir yaklaşım benimsendiği,
- Kurumunuzun tarihi çevrelerde, bu uygulamaya örnek olabilecek başka bir çalışması olup olmadığı, eğer var ise bu alan(lar)da nasıl bir tasarım yaklaşımı benimsendiği,
- Projenin fikir aşamasından uygulama aşamasına kadar hangi özel ve tüzel kişiliklerin (merkezi ve yerel yönetimler, anıtlar kurulu, firmalar vb.) sürece dâhil olduğu,
- Projenin fikir aşamasından uygulama aşamasına kadar sürece dâhil olan paydaşların kolektif bir çalışma yürütüp yürütmediği,
- Çalışma ekibi içerisinde tarihi çevre koruma alanında uzman kişilerin bulunup bulunmadığı,
- Söz konusu projenin tasarım kararlarının oluşması öncesinde halkın (alan kullanıcıları) görüşlerinin alınıp alınmadığı,
- Tasarım aşamasında alan gezisinin yapılıp yapılmadığı, yapıldı ise hangi tarihler arasında yapıldığı,
- Alandaki sosyal donatı (otopark, yeşil alan vb.) alanlarının korunup korunmadığı, korunmadı ise bu alanlara yönelik alternatif üretilip üretilmediği,
- Ve Kurumunuzca ülkemizde uygulanan veya uygulaması devam eden Millet Bahçesi projelerinin bir listesinin tarafıma sunulması hakkında;

Yukarıda belirtilen ve ihtiyaç duyulan bilgilerin Kurumunuzca değerlendirilip cevaplandırılmasını saygılarımla arz ederim. 08.04.2022